

KAIKKEA PASKAA SITÄ TÄYTYY KOKEA JA NÄKEÄ
VOKAALIVARTALOISTUMINEN *NÄHDÄ*-VERBIN A-INFINITIIVEISSÄ

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
26.8.2021

Emma-Katariina Korja

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe ja tavoite	1
1.2. <i>Nähdä</i> -verbi	2
1.3. Vokaalivartaloistumisen aiempi tutkimus	5
2. TEOREETTINEN TAUSTA	12
2.1. Morfologiset muutokset kielessä	12
2.2. Sanavartalot ja <i>nähdä</i> -verbin vartaloallomorfia	16
2.3. Lapsenkielen vokaalivartalotendenssi	18
2.4. A-infinitiivit	21
3. AINEISTO	24
4. ANALYYSI	29
4.1. Yleisiä huomioita analyysista	29
4.2. Perusmuodon syntaktinen analyysi	30
4.2.1. A-infinitiivi verbiketjussa	32
4.2.2. A-infinitiivi subjektina	35
4.2.3. A-infinitiivi nominin määritteenä	36
4.2.4. A-infinitiivi muissa syntaktisissa tehtävissä	38
4.3. Translatiivin syntaktinen analyysi	40
4.4. Perusmuodon ja translatiivin semanttinen analyysi	42
4.4.1. Käsittäminen ilman näköhavaintoa	48
4.4.2. Silmillä aistiminen	49
4.4.3. Kokeminen	51
4.4.4. <i>Nähdä ja kokea</i> -rakenne	53
4.4.5. Muut merkitystyyppit	54
4.5. Yhteenveto	57
5. PÄÄTÄNTÖ	66
LÄHTEET JA LYHENTEET	69

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe ja tavoite

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani vokaalivartaloiden yleistymistä *nähdä*-verbin lyhyissä ja pitkissä A-infinitiivimuodoissa. Käytän ilmiöstä tutkielmassani myös nimitystä **vokaalivartaloistuminen**. Kyseessä on morfologinen muutos, jossa lekseemien konsonanttivartaloiden rinnalla on alkanut yleistyä myös vokaalivartaloiden käyttö sellaisissa taivutusmuodoissa, joissa vokaalivartalot eivät yleiskielen normien mukaan ole mahdollisia. *Nähdä*-verbin A-infinitiivit ovat siis norminmukaisina konsonanttivartaloisia (***näh*+*dä*** : ***näh*+*dä*+*kse*+*ni***), mutta myös vokaalivartaloisia muotoja (****näke*+*ä*** : ****näke*+*ä*+*kse*+*ni***) on alkanut satunnaisesti näkyä kielenkäytössä.

Nähdä on polyseeminen eli monimerkityksinen ja fonologiselta rakennetyypiltään kaksitavuinen *e*-vartaloinen verbi, jolla on jo aiemmissa tutkimuksissa (Korja 2019; Pöyhtäri 2019; Leinonen 2021) havaittu olevan taipumusta vokaalivartaloistumiseen. Myös valitsemissani muotoryhmissä riittää tutkittavaa. Lyhyt A-infinitiivi eli A-infinitiivin perusmuoto esiintyy monipuolisesti erilaisissa syntaktisissa tehtävissä. Lauseopin arkiston aineiston perusteella se on suomen kielen kenties yleisin infinitiivi ja tuttu varmasti jokaiselle kielenkäyttäjälle, sillä se toimii muun muassa verbin hakumuotona sanakirjoissa. A-infinitiivin pitkä muoto eli translatiivi on käytössä perusmuotoa harvinaisempi ja otollinen tutkimuskohde, sillä tähän mennessä muotoryhmän tutkimus vokaalivartaloistumisesta on ollut hyvin vähäistä. (Herlin, Leino & Visapää 2005: 17; VISK 2008 § 493.)

Tarkastelin norminvastaisia vokaalivartalomuotoja jo kandidaatintutkielmassani *Vokaalivartaloiden yleistymisen verbien* *nähdä*, *tehdä*, *tulla*, *mennä*, *purra* ja *surra* A-infinitiiveissä (Korja 2019), ja halusin jatkaa aiheesta myös pro gradussa. Selvitin tutkielmassani, kuinka paljon verbien vokaalivartaloisia A-infinitiivin perusmuotoja esiintyi keskustelupalstoilla ja missä syntaktisissa rakenteissa ne yleisimmin toimivat. Jatkan syntaktista analyysia myös pro gradussani. Lisäksi tarkastelen verbin merkitystyyppejä, joten analyysissani on myös semanttinen näkökulma. Merkitystyyppillä tarkoitan tutkielmassani niitä semanttisia tehtäviä, joissa *nähdä*-verbi toimii kussakin aineistoesimerkissä. Käytän

tutkielmassani internetin keskustelupalsta-aineistoa, jonka olen kerännyt Kielipankin konkordanssihakuohjelmalla eli Korpilla¹. Kerron aineistostani tarkemmin luvussa 3.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Missä syntaktisissa tehtävissä vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbin A-infinitiivit yleisimmin esiintyvät aineistossani?
- Mitkä *nähdä*-verbin merkitystyypeistä edustuvat erityisesti vokaalivartaloistuneissa A-infinitiiveissä?

Vaikka konsonanttivartaloiden väistyminen vokaalivartaloiden tieltä voidaan ajoittaa jo pitkälle kielihistoriaan (Paunonen 2003: 201), ilmiön tarkempi tutkiminen on aivan viime vuosiin asti ollut varsin vähäistä. Nyt kielenmuutoksesta on alettu saada enemmän dokumentoitua tietoa Katja Västin ja Santeri Palviaisen (2020) tekemän tutkimuksen sekä useiden opinnäytetöiden myötä (Kärkkäinen 2018, 2021; Liukkonen 2018, 2021; Sirviö 2018, 2020; Keränen 2019; Korja 2019; Pöyhtäri 2019; Ylitalo 2020; Leinonen 2021). Kerron vokaalivartaloiden tähänastisesta tutkimuksesta tarkemmin luvussa 1.3. Vaikka ilmiötä onkin hiljattain alettu tarkastella enemmän, eri muotoryhmien ja lekseemien tutkimus on edelleen tärkeää, jotta kielenmuutoksen etenemisestä saadaan yksityiskohtaisempaa tietoa. Tutkielmani tavoitteena on saada entistä tarkempaa tietoa vokaalivartaloistuneiden muotojen esiintymisestä A-infinitiivin syntaktisissa tehtävissä ja selvittää, vaikuttaako verbin merkitystyyppi ilmiöön. Lisäksi vokaalivartaloistuneita A-infinitiivin translatiivimuotoja ei ole *nähdä*-verbin osalta vielä tutkittu, joten tutkielmani täyttää siltäkin osin aukkoa tutkimuskentässä.

1.2. *Nähdä*-verbi

Nähdä-verbi valikoitui tutkimuskohteekseni, sillä se tuotti kandidaatintutkielmassani (Korja 2019) laajimman ja syntaktisesti monipuolisimman verbikohtaisen aineiston ja vaikuttaisi täten olevan altis vokaalivartaloistumiselle. Valintaan vaikutti myös verbin polyseemisyys, sillä toistaiseksi ainoastaan Kärkkäinen (2018, 2021) on tehnyt vokaalivartaloistumisesta sellaista tutkimusta, jossa verbin monimerkityksisyys on huomioitu.

¹ <https://korp.csc.fi/korp/>

Kielitoimiston sanakirja (KS 2020 s.v. *nähdä*) on antanut *nähdä*-verbille seuraavat seitsemän määritelmää:

1. aistia silmillään; erottaa, havaita, huomata tällä tavoin
2. huomata, todeta, tajuta, käsittää, ymmärtää, oivaltaa, päätellä näkemästään
 - a. huomaamisesta, tajuamisesta jne. ilman näköhavaintoa (esim. *nähdä omat vikansa*)
 - b. aavistaa, ennustaa (esim. *nähdä tulevaisuuteen*)
3. tavata, kohdata jk, joutua tekemisiin jnk kanssa
4. muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokemisesta (esim. *nähdä unta*)
5. kuv. (esim. *nähdä punaista 'olla raivoissaan'*)
6. kokea (esim. *nähdä vaivaa*)
7. päivittelyn, ihmettelyn tms. ilmauksissa (esim. *Herra, luoja nähköön*)

Nähdä-verbin merkitykset liittyvät siis pitkälti aistimiseen ja kokemiseen. Koska käsitte-
len tutkielmassani A-infinitiivejä, on huomioitava, että verbi voi esiintyä aineistossani
ainoastaan määritelmien 1–6 mukaisissa merkityksissä. Käytän tutkielmani semanttisen
analyysin pohjana juuri *Kielitoimiston sanakirjan* määritelmiä. Olen kuitenkin tehnyt nii-
hin pieniä muutoksia, jotta ne kuvaisivat aineistoani mahdollisimman tarkasti ja läpinäky-
västi. Esittelen käyttämäni tarkat merkitystyypit luvussa 4.4.

Viimeaikaisten vokaalivartalotutkimusten (Korja 2019; Pöyhtäri 2019; Leinonen 2021)
lisäksi *nähdä*-verbiä ei tietääkseni ole fennistiikassa kovinkaan paljoa käsitelty. Klaus
Laalo (1989: 225) on kyllä huomionnut verbin homonymiaa ja polysemiaa käsittelevässä
artikkelissaan, muttei kuitenkaan ole tarkastellut verbiä yksityiskohtaisemmin. Toisen-
laista tutkimusta *nähdä*-verbistä on tehnyt Tuomas Huumo (2005, 2006), joka on tarkas-
tellut artikkeleissaan suomen kielen aistihavaintoverbejä kognitiivisen kielitieteen ja kie-
litypologian näkökulmista. Hänen mukaansa *nähdä* on aistilla havaitsemista ilmaiseva
epäagentiivinen transitiiiviverbi, jossa havaittaja on kokijan roolissa (Huumo 2006: 72–
73). Aistihavainnon kohteena voi olla jotain konkreettista, esimerkiksi asia tai tapahtuma.
Vastaavasti kohteena voi olla myös jokin abstrakti asia, jolloin aistihavaintoon liittyy jo-
kin mentaalinen operaatio, kuten päättely (esim. *Näin kellosta ajan*). (Huumo 2006: 75.)
Huumo (2005: 7) on tarkastellut verbejä muun muassa aistihavaintotapahtumien suunta-
suuden ja ajallisen jatkuvuuden kannalta, joten hänen tutkimuksensa eivät ole omaa tut-
kielmaani ajatellen kovinkaan oleellisia. Toisaalta aineistossani on myös sellaisia esiin-
tymiä, joissa nimenomaan aistihavainnon objektin sijamuoto on vaikuttanut tekemääni

semanttiseen tulkintaan. Käsittelen näitä tapauksia tarkemmin erityisesti analyysiluvuissa 4.4.1 ja 4.4.2.

On ajateltu, että vokaalivartaloistuminen olisi todennäköisempää frekvenssiltään harvinaisemmissa perussanoissa. Ajatus perustuu Paunosen (2003: 216) esittämään keskusreuna-aluehypoteesiin, jonka mukaan muun muassa käyttöfrekvenssiltään pienemmät sanat olisivat alttiimpia morfologisille kielenmuutoksille (keskusreuna-aluehypoteesista tarkemmin luvussa 2.1.). Opinnäytetöiden myötä on kuitenkin havaittu, että saman lekseemin vokaalivartaloistuneiden muotojen esiintyvyys voi vaihdella paljonkin eri muotoryhmissä, eikä pelkkä sanan yleisyys yksinään välttämättä kerro ilmiön laajuudesta. Esimerkiksi *purra* ja *surra* ovat harvinaisia perussanaverbejä, joiden yleisyyttä osoittava järjestysnumero on *Suomen kielen taajuussanastossa* 4 005 (Saukkonen, Haipus, Niemikorpi & Sulkala 1979: 117). Aiempien tutkimusten perusteella verbit näyttäisivätkin olevan alttiita vokaalivartaloistumiselle ainakin NUT- ja TU-partisiipeissa (Västi & Palviainen 2020; Liukkonen 2018; Sirviö 2018, 2020) sekä lyhyessä A-infinitiivissä (Korja 2019). Sen sijaan esimerkiksi potentiaalissa (Pöyhtäri 2019) *purra*- ja *surra*-verbien vokaalivartaloistuminen vaikuttaisi edenneen hitaammin. Tähän tosin vaikuttaa varmasti se, että potentiaali on yleisestikin käytössä harvinainen muotoryhmä (Forsberg 1998: 17–20). Frekvenssien osalta tulisikin huomioida myös eri muotojen yleisyys sanan taivutusparadigmassa eikä pelkästään sitä, mikä sanan yleisyys muiden sanojen joukossa on. Yleisyyslukuihin voi vaikuttaa myös se, millaisista asioista eri aineistoissa ylipäätään puhutaan.

Nähdä-verbi on käyttötaajuudeltaan enemmän yleinen kuin harvinainen perussana, sillä sen yleisyyttä osoittava järjestysluku on 69 (Saukkonen ym. 1979: 42). Kandidaatintutkimani (Korja 2019) perusteella vokaalivartaloistuminen näyttää verbin yleisyydestä huolimatta edenneen melko pitkälle ainakin A-infinitiivin perusmuodossa. Keräämissäni keskustelupalsta-aineistoissa eniten vokaalivartaloistuneita esiintymiä oli juuri *nähdä*-verbin A-infinitiivillä: harvinaisemmat *surra*- ja *purra*-verbit tuottivat nekin useita esiintymiä, mutta eivät lähellekään niin paljon kuin *nähdä*. Vastaavasti *nähdä*-verbiä yleisemmät *tulla*, *tehdä* ja *mennä* tuottivat vain yksittäisiä tuloksia. (Korja 2018: 14). Myös NUT-partisiipeissa *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuminen vaikuttaisi edenneen melko pitkälle (Leinonen 2021). Sen sijaan potentiaalissa *nähdä*-verbin vokaalivartaloiset muodot eivät

ole juurikaan saaneet sijaa ainakaan keskustelupalsta-aineistoissa (Pöyhtäri 2019: 14). Pohdin tarkemmin mahdollisia syitä *nähdä*-verbin vokaalivartaloitendenssille luvussa 2.2.

1.3. Vokaalivartaloistumisen aiempi tutkimus

Kielenmuutoksena vokaalivartaloitten yleistymisen konsonanttivartaloitten kustannuksella on ollut meneillään vähintään vuosisatojen ajan, sillä kirjallisten lähteiden perusteella ilmiö voidaan varmuudella paikantaa jo vanhan kirjasuomen syntyäikoihin (Paunonen 2003: 201–202). Vokaalivartaloistumisen perusteellisempi tutkimus on siitä huolimatta alkanut vasta hiljattain. Aiemmin ilmiötä on tarkastellut Heikki Paunonen (2003), joka on käsitellyt artikkelissaan suomen kielen morfologisia muutosmekanismeja ja kiinnittänyt huomiota vokaalivartaloistumiseen kaksitavuisten *e*-vartaloitten nominien partitiivi- ja essiivimuodoissa (Paunosen tutkimuksesta enemmän luvussa 2.1.). Viimeaikaisemmista tutkimuksista erityisen tärkeä on Västin ja Palviaisen (2020) tekemä kyselytutkimus. Lisäksi Oulun yliopistossa on valmistunut viime vuosina useita opinnäytetöitä sekä nominien että verbien vokaalivartaloistumisesta (Kärkkäinen 2018, 2021; Liukkonen 2018, 2021; Sirviö 2018, 2020; Keränen 2019; Korja 2019; Pöyhtäri 2019; Ylitalo 2020; Leinonen 2021), ja lisää on tekeillä. Kerron tässä luvussa tarkemmin vokaalivartaloistumisen tähänastisista tutkimuksista.

Katja Västi ja Santeri Palviainen (2020) teettivät vuonna 2017 Oulun yliopiston Linnanmaan kampuksella kyselytutkimuksen, jossa vokaalivartaloistumista tutkittiin kahden erilaisen monivalintatehtävän ja yhden elisointitehtävän avulla. Tutkimukseen osallistui yhteensä 249 aikuista informanttia, joiden joukossa oli yliopiston opiskelijoita, henkilökuntaa sekä mahdollisesti myös muita kampuksella vierailleita henkilöitä. Monivalintatehtävien tavoitteena oli selvittää informanttien suhtautumista vokaalivartaloisiin muotoihin, kun taas elisointitehtävän avulla pyrittiin vahvistamaan käsitystä siitä, missä leksemeissä ja muotoryhmissä muutos vaikuttaa edenneen pisimmälle. Kummassakin monivalintatehtävässä informanttien oli arvioitava vokaalivartaloitten muotojen luontevuutta Likertin neliportaisella asteikolla (1 = täysin luonteva, 4 = täysin epäluonteva). Yksinkertaisessa monivalinnassa tehtävänä oli arvioida, kuinka luontevalta lauseen lihavoitunut sananmuoto kuulostaa (esim. *Valistus tupakoinnin vaaroista ei ole **purenut** kiinalaisiin.*). Rinnakkaismuotojen monivalinnassa tehtävänanto oli muutoin samanlainen,

mutta informanttien oli arvioitava vokaalivartaloisen muodon lisäksi myös konsonantti-vartaloisen muodon luontevuutta (esim. *Valistus tupakoinnin vaaroista ei ole **purenut/purrut** kiinalaisiin.*). Elisitointitehtävässä informanttien oli täydennettävä lauseeseen omaa kielitajuaan parhaiten vastaava muoto (esim. *Ville ei halua vielä tul_____kotiin.*). (Västi & Palviainen 2020: 208–214.)

Västin ja Palviaisen (2020) tutkimuksessa oli mukana sekä nomineja että verbejä, ja vertailuaineistona toimi Liukkonen (2018) kandidaatintutkielman aineisto. Liukkonen (2018) toteutti kyselytutkimuksen lähes samanlaisena yläkouluikäisille, mutta ilman rinnakkaismuotojen monivalintatehtävää. Oman tutkielmani kannalta kiinnostavinta on erityisesti informanttien suhtautuminen perussanaverbeihin. Molemmissa kyselytutkimuksissa oli mukana neljä eri perussanaverbiä, joiden vokaalivartaloistuneita muotoja tarkasteltiin eri muotoryhmissä. Näitä olivat *purra*-verbin NUT-partisiipin yksikön nominatiivi (**purenut*), *surra*-verbin TU-partisiipin yksikön nominatiivi (**surettu*), *mennä*-verbin aktiivin imperatiivin preesens yksikön 3. persoonassa (**meneköön*) sekä *olla*-verbin lyhyt A-infinitiivi (**olea*).

Molemmissa tutkimuksissa (Västi & Palviainen 2020; Liukkonen 2018) **olea*-muoto koettiin monivalintatehtävissä kaikista perussanaverbeistä selvästi epäluontevimpana. Aikuisista informanteista 98 % koki muodon täysin epäluontevana sekä yksinkertaisessa että rinnakkaismuotojen monivalinnassa. Yläkouluikäisten vastauksissa yksinkertaisessa monivalintatehtävässä oli enemmän hajontaa, mutta kuitenkin 66 % informanteista koki **olea*-muodon täysin epäluontevana ja 20 % jokseenkin epäluontevana. Myös **meneköön*-muodon informantit kokivat enimmäkseen epäluontevana: aikuisista informanteista 85 % koki muodon täysin epäluontevana ja 14 % jokseenkin epäluontevana rinnakkaismuotojen monivalinnassa, yksinkertaisessa monivalinnassa vastaavat luvut olivat 83 % ja 10 %. Yläkouluikäisistä 49 % piti muotoa täysin epäluontevana ja 14 % jokseenkin epäluontevana. (Västi & Palviainen 2020: 219–220, 224–226; Liukkonen 2018: 13–15.)

Muodot **purenut* ja **surettu* koettiin kummassakin kyselytutkimuksessa (Västi & Palviainen 2020; Liukkonen 2018) perussanaverbeistä kaikkein luontevimpina. Aikuisten ja yläkouluikäisten informanttien välillä oli kuitenkin huomattavia eroja, ja aikuisten osalta myös eri monivalintatehtävien tuloksissa oli enemmän hajontaa. Aikuisista informanteista 82 % piti rinnakkaismuotojen monivalinnassa **purenut*-muotoa joko täysin tai

jokseenkin epäluontevana, mutta yksinkertaisessa monivalinnassa vastaava luku oli 59 %. **Surettu*-muodon koki täysin tai jokseenkin epäluontevaksi 61 % rinnakkaismuotojen monivalinnassa ja 52 % yksinkertaisessa monivalinnassa. Vaikka aikuiset informantit pitivätkin siis vokaalivartaloisia muotoja edelleen pääasiassa epäluontevina, yksinkertaisessa monivalinnassa niihin suhtauduttiin hieman sallivammin. (Västi & Palviainen 2020: 219–220, 224–225.)

Yläkouluikäisistä informanteista 57 % piti **purenut*-muotoa yksinkertaisessa monivalinnassa joko täysin tai jokseenkin epäluontevana. Vaikka muotoon siis suhtauduttiin sallivammin kuin muotoihin **meneköön* ja **olea*, enemmistö vastaajista piti sitä kuitenkin epäluontevana. Sen sijaan *surra*-verbin vokaalivartaloista TU-partisiippiä valtaosa yläkouluikäisistä piti enemmän luontevana kuin epäluontevana: jopa 45 % informanteista vastasi **surettu*-muodon kuulostavan täysin luontevalta ja 27 % jokseenkin luontevalta. (Liukkonen 2018: 13–15.)

Purra ja *surra* erottuivat myös elisitointitehtävässä, sillä ne olivat sekä Västin ja Palviaisen (2020) että Liukkonen (2018) tutkimuksessa ainoita perussanaverbejä, joista informantit tuottivat norminvastaisia vokaalivartaloisia muotoja. Elisitointitehtävän 20 virkkeestä kolme oli sellaisia, joihin vastaajien odotettiin täydentävän A-infinitiivin lyhyt muoto verbeistä *mennä*, *tulla* ja *panna*. Informanteista yksikään ei kuitenkaan tuottanut muotoa vokaalivartaloisena. Yksi aikuisinformantti kyllä käytti *purra*-verbin vokaalivartaloista A-infinitiiviä, mutta sellaisessa kontekstissa, johon vastaajien odotettiin tuottavan NUT-partisiippi (*Valistus tupakoinnin vaaroista ei ole pur _____ kiinalaisiin.*). (Västi & Palviainen 2020: 230; Liukkonen 2018: 10.)

Liukkonen käytti kyselytutkimusta menetelmänä myös pro gradussaan (Liukkonen 2021), jossa hän tutki vokaalivartaloistuneiden partitiivimuotojen **mieheä*, **lapsea*, **vuorea*, **lumea* ja **lohea* luontevuutta viidessä erilaisessa syntaktisessä kontekstissa. Nämä kontekstit olivat finiittisen lauseen objekti, infiniittisen lausekkeen objekti, adposition täydennys, lukusanan täydennys ja partitiivisubjekti. Tutkimuksessa selvisi, että informantit pitivät kaikkien luontevimpana kontekstina joko infiniittisen lausekkeen objektia (esim. *Päiväni vierähti *lohea narraten.*) tai adposition täydennystä (esim. *Vuokrattava maja sijaitsee lähellä *vuorea!*). Kaikkien vokaalivartaloistuneiden muotojen epäluontevimpana pidetty konteksti oli partitiivisubjekti (esim. *Paikallisen pubin*

*pikadeitti-iltaan ei tullut yhtään *mieheä.*), toiseksi epäluontevin puolestaan lukusanan täydennys (esim. *Neljäkymmentä *lapsea yhdessä päiväkotiryhmässä on jo liikaa.*). Yleisesti ottaen informantit kokivat muodon **lohea* kaikkein luontevimpana, ja lähes yhtä luontevana koettiin muoto **lumea*. Kaikkein epäluontevimmaksi informantit kokivat muodon **mieheä* ja toiseksi epäluontevimmaksi muodon **lapsea*, kun taas muoto **vuore* sijoittui keskivaiheille. (Liukkonen 2021: 1, 3, 25–61.)

Västin ja Palviaisen (2020) sekä Liukkosen (2018, 2021) tutkimusten lisäksi vokaalivartaloistumisesta on tehty kyselytutkimus myös johdosten osalta. Keränen (2019) tarkasteli kandidaatintutkielmassaan nominijohdosten norminvastaisia vokaalivartaloisia partitiivimuotoja ja selvitti kyselytutkimuksella, onko johdinmorfeemin produktiivisuudella ja johdosten leksikaalistuneisuudella vaikutusta siihen, kuinka luontevina johdosten vokaalivartaloistuneita muotoja pidetään. Tutkimuksessa selvisi, että *-in*-superlatiivijohtimella muodostetut **kauneimpaa*, **suurimpaa* ja **viimeisimpää* koettiin kaikkein luontevimpina. Karitiivijohtimella *-tOn*- muodostetut **olemattomaa*, **hyödyttömää* ja **viattomaa* koettiin valtaosin epäluontevina, mutta kuitenkin jopa 24 % informanteista arvioi ne jokseenkin tai täysin luonteviksi. Kaikkein epäluontevimpina informantit pitivät *-llinen*- (**rauhallisea*, **pilkullisea*, **oleellisea*) ja *-(e)liAs*-johdoksia (**kivuliaata*, **uneliaata*, **kohteliaata*). Ero muihin johdoksiin oli merkittävä, sillä ainoastaan yksittäiset informantit arvioivat muotoja jokseenkin luonteviksi. Keräsen tutkimuksen perusteella johtimen produktiivisuudella on siis vaikutusta vokaalivartaloistuneen muodon hyväksyttävyyteen, sillä produktiivisilla johtimilla (*-in*, *-tOn*) muodostetut johdokset koettiin tutkimuksessa luontevimpana kuin epäproduktiivisilla johtimilla (*-llinen*, *-(e)liAs*) muodostetut. Sen sijaan johdosten leksikaalistuneisuudella ei ollut suurta vaikutusta siihen, kuinka luontevina informantit pitivät vokaalivartaloistuneita muotoja (leksikaalistuneita muotoja tutkimuksessa olivat **viimeisimpää*, **viattomaa*, **oleellisea*, **kivuliaata*, **uneliaata* ja **kohteliaata*). (Keränen 2019: 13–21.)

Nominien vokaalivartaloistumista on käsitellyt kandidaatintutkielmassaan myös Ylitalo (2020), joka on tutkinut lekseemien *lapsi* ja *mies* vokaalivartaloistuneita partitiivimuotoja ja niiden syntaktisia tehtäviä keskustelupalsta-aineistossa. Ylitalon aineistossa oli yhteensä 225 esiintymää, joista 191 oli **lapsea*-muotoja ja 34 **mieheä*-muotoja. Syntaktisista tehtävistä yleisin oli kummallakin lekseemillä objekti (esim. *Miksi aina vain mieheä syyllistetään.*), toiseksi eniten muodot esiintyivät adposition täydennyksenä (esim. *ja*

tekstistä paistaa lapsea kohtaan viha.). *Lapsea-muoto esiintyi lisäksi partitiivisubjektina sekä lukusanan ja komparatiivin täydennyksenä, *mieheä-muoto puolestaan komparatiivin täydennyksenä ja toistorakenteessa. (Ylitalo 2020: 6, 13–20.) Tutkimuksen perusteella vokaalivartaloistuminen on lekseemillä *lapsi* edennyt pidemmälle kuin lekseemillä *mies*, sillä muoto *lapsea edustui aineistossa selkeästi enemmän ja esiintyi useammissa syntaktisissa tehtävissä (Ylitalo 2020: 22).

Myös verbien vokaalivartaloistumisesta on tehty viime vuosina useita opinnäytetöitä oman kandidaatintutkielmani (Korja 2019) lisäksi. Kärkkäinen (2018) tarkasteli kandidaatintutkielmassaan, missä taivutusmuodoissa vokaalivartaloistuneita *panna*-verbin muotoja löytyi keskustelupalstoilta ja millaisissa merkityksissä verbi esiintyi aineistossa. Pro gradussaan (Kärkkäinen 2021) hän jatkoi saman tutkimusaiheen parissa, mutta otti *panna*-verbin lisäksi mukaan myös *juosta*-verbin. *Panna*-verbin yleisimpiä muotoryhmiä Kärkkäisen aineistossa olivat E-infinitiivin inessiivi, lyhyt A-infinitiivi, passiivin preesens sekä yksikön NUT-partisiippi. *Juosta*-verbin vokaalivartaloistuneet muodot esiintyivät eniten E-infinitiivin inessiivissä ja instruktiivissa, yksikön NUT-partisiipissa sekä lyhyessä A-infinitiivissä. (Kärkkäinen 2021: 26.) Semanttisessa analyysissä Kärkkäinen havaitsi, että *panna*-verbin esiintymistä jopa 85 % esiintyi seksuaalisessa merkityksessä (esim. *Ei mies todellakaan ota tuollaista naista kuin paneakseen sitä*) ja vain 15 % jossakin muussa merkityksessä (esim. *Huomaan helposti housuja päälle paniessani jos olen vähänkin turvonnut ja myös sukat jättävät kauheat turvotusrajat.*). Vastaavasti *juosta*-verbin esiintymistä 82 % kuului merkitystyyppiin, jolla kuvataan kävelyä nopeampaa ja loilla tapahtuvaa liikkumista, jossakin paikassa usein käymistä ja asioilla (kiireesti) kulkemista (esim. *Se on hienoa katsottavaa kun luonnossa juoksetaan ja etsitään rasteja.*). (Kärkkäinen 2021: 48–67.)

Sirviö (2018) tutki kandidaatintutkielmassaan verbien *purra*, *surra*, *tulla* ja *mennä* vokaalivartaloistuneiden NUT- ja TU-partisiippien lause- ja lausekeyhteyksiä keskustelupalstoilla ja selvitti myös, missä verbeissä vokaalivartaloistuminen on kyseisissä muotoryhmissä edennyt pisimmälle. Tutkielmassa ilmeni, että NUT- ja TU-partisiipeissa vokaalivartaloistuminen on edennyt pidemmälle *purra*- ja *surra*-verbeissä, jotka ovat harvinaisempia perussanoja: suurin osa koko aineistosta koostui juuri näiden verbien vokaalivartaloistuneista muodoista, kun taas yleisemmät *tulla*- ja *mennä*-verbit tuottivat vain yksittäisiä esiintymiä. (Sirviö 2018: 15.) Sirviön tulokset olivat näiltä osin samankaltaisia

kuin omassa kandidaatintutkielmassani (Korja 2019), joskin on huomioitava, että omassa tutkielmassani eniten esiintymiä tuotti yleinen *nähdä*-verbi, jota Sirviö ei tutkinut lainkaan. Lause- ja lausekeyhteyksiä koskeva analyysi osoitti, että valtaosa aineistossa esiintyvistä vokaalivartaloisista NUT- ja TU-partisiipeista toimi osana liittomuotoa. Lisäksi niitä esiintyi jonkin verran osana infiniittisiä rakenteita, joista yleisin oli verbiliitto. (Sirviö 2018: 18–28.)

Pro gradussaan (2020) Sirviö puolestaan vertaili keskenään *surra*-verbin konsonantti- ja vokaalivartaloisten NUT- ja TU-partisiippien morfosyntaktisia ja morfologisia kontekstejä. Aineiston hän keräsi kandidaatintutkielmansa tavoin keskustelupalstoilta. Tutkimuksessa ilmeni, etteivät konsonantti- ja vokaalivartaloisten muotojen kontekstit merkittävästi eronneet toisistaan: konsonanttivartaloisista eli norminmukaisista muodoista tehdyt havainnot toistuiivat useimmiten myös vokaalivartaloisten eli norminvastaisten muotojen analyysissä. Eniten NUT- ja TU-partisiipit esiintyivät aineistossa yksikkömuotoisena, sijamuodoltaan nominatiivissa ja osana liittomuotoa, erityisesti myönteisessä perfektimuodossa. (Sirviö 2020: 85.)

Pöyhtäri (2019) tutki kandidaatintutkielmassaan verbien *tulla*, *nähdä*, *tehdä*, *surra* ja *purra* vokaalivartaloisia potentiaalimuotoja, ja hänkin keräsi aineistonsa keskustelupalstoilta. Pöyhtäri selvitti, esiintyykö vokaalivartaloisia muotoja enemmän yleisissä vai harvinaisissa perussanoissa ja miten vokaalivartaloiset potentiaalit jakautuvat muotoryhmiin eri verbeissä. Toisin kuin muissa muotoryhmissä (ks. Sirviö 2018; Korja 2019), potentiaalissa vokaalivartaloistuminen vaikuttaa edenneen pidemmälle yleisemmissä kuin harvinaisemmissa perussanoissa. Pöyhtäriin aineistossa oli 1 080 vokaalivartaloista potentiaalia, joista lähes kaikki olivat yleisiä perussanoja: *tulla* tuotti 1 000 esiintymää, *tehdä* 64 esiintymää ja *nähdä* 15 esiintymää. Harvinaisista perussanoista *purra* tuotti 1 esiintymän, *surra* ei yhtäkään. Muotoryhmistä yleisin oli yksikön 3. persoona, joka kattoi 84,3 % koko aineistosta. (Pöyhtäri 2019: 14–15.)

Oman kandidaatintutkielmani (Korja 2019) tutkimuskohteena olivat vokaalivartaloistuneet A-infinitiivin perusmuodot verbeissä *nähdä*, *tehdä*, *tulla*, *mennä*, *purra* ja *surra*. Tutkin, esiintyykö keskustelupalstoilla enemmän yleisten vai harvinaisten perussanaverbien vokaalivartaloisia muotoja, ja lisäksi tarkastelin verbien syntaktisia tehtäviä. Aineistossani *nähdä*-, *purra*- ja *surra*-verbeillä oli eniten vokaalivartaloisia A-infinitiiviesiintymiä,

nähdä-verbillä kuitenkin ylivoimaisesti eniten, sillä se kattoi yli puolet koko aineistostani. Syntaktisista tehtävistä yleisin oli aineistossani verbiketju. Verbiketjujen lisäksi aineistoni A-infinitiivit toimivat subjekteina, objekteina ja nominin määritteinä. Yksittäisiä A-infinitiivejä esiintyi myös erilaisissa nesessiivirakenteissa, irrallisissa konstruktioissa sekä interrogatiivisissa ja relatiivisissa lausekkeissa (A-infinitiivin syntaktisista tehtävistä tarkemmin luvussa 2.4.). (Korja 2019: 14, 18–26.)

Leinonen (2021) on tehnyt kandidaatintutkielmansa *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneista NUT-partisiipeista, ja myös hänen aineistonsa on peräisin keskustelupalstoilta. Leinonen selvitti tutkielmassaan, missä morfologisissa konteksteissa *nähdä*-verbin NUT-partisiippien vokaalivartaloistumista tapahtuu ja millaisissa morfosyntaktisissa tehtävissä nämä vokaalivartaloistuneet muodot esiintyvät. Leinonen havaitsi, että selvästi yleisin morfologinen konteksti eli muotoryhmä aineistossa oli yksikön nominatiivi. Tämän jälkeen yleisimmät muotoryhmät olivat yksikön genetiivi ja monikon nominatiivi, ja niiden lisäksi yksittäisiä tapauksia esiintyi myös muissa muotoryhmissä. (Leinonen 2021: 18.) Morfosyntaktisista tehtävistä yleisin oli liittomuoto, jossa esiintyi yli puolet aineiston vokaalivartaloistuneista *nähdä*-verbin NUT-partisiipeista. Näistä suurin osa oli perfekti-muotoja. Lisäksi muotoja esiintyi refaratiivirakenteessa, substantiivistuneina rakenteina, predikatiiviadverbiaaleina, substantiivin määritteinä, predikatiiveina ja verbiliiton osana. (Leinonen 2021: 23–29.)

Leinosen (2021) tutkielma on erityisen kiinnostava myös siksi, että se vastaa kysymykseen, jota pohdin Sirviön (2018) kandidaatintutkielman kohdalla. Sirviö (2018) ei tutkinut *nähdä*-verbiä lainkaan, jolloin hänen aineistossaan eniten vokaalivartaloistuneita esiintymiä oli *purra*-verbillä. Leinosen (2021: 15) aineiston koko (298 esiintymää) kuitenkin osoittaa, että mikäli Sirviö olisi tutkinut myös *nähdä*-verbiä, olisi sen osuus aineistossa ollut ylivoimaisesti suurin: *purra*-verbillä vokaalivartaloistuneita NUT- ja TU-partisiippiesiintymiä oli yhteensä 91 (Sirviö 2018: 15).

2. TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä luvussa perehdyn tutkielmani teoriataustaan. Kerron aluksi yleisesti kielen morfologisista muutoksista, joista etenen sanavartaloiden ja *nähdä*-verbin morfologian tarkasteluun. Lisäksi kerron vokaalivartaloistumisesta lapsenkielen eri kehitysvaiheissa. Lopuksi perehdyn tarkemmin A-infinitiiveihin ja niiden syntaktisiin tehtäviin.

2.1. Morfologiset muutokset kielessä

Kielessä tapahtuvat muutokset ovat perusluonteeltaan vähittäin eteneviä prosesseja, joiden vaikutukset ovat osa koko kielijärjestelmää. Kyse ei ole siitä, että muutos tapahtuu vain yksittäisessä kielen yksikössä tai ilmiössä: muutokset kytkeytyvät yhteen, jolloin yksi muutos johtaa usein toiseen. Muutosten syntyyn on sekä sisäisiä (kielen rakenteeseen liittyviä) että ulkoisia (kielen käyttöympäristöön liittyviä) syitä. (Koivisto 2013: 338; Paunonen 2003: 188.) Tutkielmassani keskityn tarkastelemaan vokaalivartaloistumista nimenomaan kielen rakenteellisten ominaisuuksien kautta.

Koiviston (2013) mukaan kielenmuutokset saavat alkunsa innovaatioista. Innovaatiot ovat alkuaan yhden kielenpuhujan tuottamia uudennoksia, jotka voivat yleistyessään levitä myös muille puhujille ja kielenkäyttäjille ja sitä kautta vakiintua osaksi kielen järjestelmää. Analogialla on usein merkittävä vaikutus innovaatioiden syntyyn. (Koivisto 2013: 338–340.) Fertig (2013) on teoksessaan *Analogy and morphological change* puhunut analogisista muodosteista ja analogisista innovaatioista. Analoginen muodoste voidaan määritellä kielenkäyttäjän tuotokseksi, joka on muodostettu ottamalla jonkin toisen kielen osan (kuten sanan tai lausekkeen) morfologisesta muodosta. Analoginen innovaatio puolestaan on analoginen muodoste, jota käytetään kielen senhetkisistä normeista poikkeavalla tavalla. (Fertig 2013: 4.)

Muotoja, joissa konsonanttivartalon sijaan esiintyy norminvastaisesti vokaalivartalo, voidaan pitää Fertigin (2013) kuvailemina analogisina innovaatioina. Vokaalivartaloistuneet muodot ovat analogisia muodosteita siinä mielessä, että ne eivät ole syntyneet äänne-
muutosten vaikutuksesta vaan muista kielen muodoista mallia ottamalla. Koska vokaalivartaloistuneet muodot eivät sellaisenaan kuulu yleiskieleen, niiden käyttö

konsonanttivartaloisen variantin sijaan rikkoo yleiskielen nykyisiä normeja, mikä tekee niistä Fertigin kuvailemia innovaatioita. Fertigin (2013: 4) mukaan kielen normeista poikkeava käyttö voidaan innovaatioiden osalta ymmärtää siten, että muodot nähdään kielessä korkeintaan mahdollisina, mutta ei kuitenkaan siihen varsinaisesti kuuluvina osina. Kielenkäyttäjät siis ymmärtää innovaation, vaikkei sitä hyväksykään.

Vokaalivartaloistuminen on vain yksi esimerkki kielenmuutoksesta, jossa yleiskielen mukaiset muodot alkavat väistyä ja tilalle tulee innovaatioita, jotka eivät sellaisenaan kuulu normitettuun yleiskieleen. Toinen esimerkki tällaisesta on Helsingin puhekielessä yleistynyt lyhyt infinitiivi, joka on alkanut viedä jalansijaa kahdelta muulta infinitiiviltä, A-infinitiivin perusmuodolta ja MA-infinitiivin illatiivilta (Kuparinen 2015, 2018). Olli Kuparinen on tarkastellut ilmiötä gradussaan ja myöhemmin siihen pohjautuvassa *Virittäjän* artikkelissa. Kuparisen tutkimus ei suoranaisesti liity vokaalivartaloistumiseen, mutta lyhyen infinitiivin yleistymisessä on kyse samankaltaisesta muutoksesta, jossa norminmukaiset muodot alkavat puhekielessä korvautua innovatiivisilla muodoilla. Kuparisen tutkimus on oman tutkimusaiheeni kannalta mielenkiintoinen siinäkin mielessä, että hän on tarkastellut myös A-infinitiiviä.

Kuparinen (2015, 2018) on tutkinut infinitiivien variaatiota ja muutosta Helsingin puhekielessä 1970-luvulta 2010-luvulle. Kuparinen on kiinnittänyt huomiota erityisesti lyhyeen infinitiiviin, jota voidaan pitää A-infinitiivistä ja MA-infinitiivin illatiivista muotoutuneena varianttina. Lyhyt infinitiivi toimii samoissa tehtävissä kuin lähtöinfinitiivinsä ja onkin yleistynyt puhekielessä näiden kustannuksella. (Kuparinen 2015: 4.) Olen havainnollistanut lyhyttä infinitiiviä ja sen lähtöinfinitiivejä esimerkissä (1), jossa kaikki kolme toimivat samassa syntaktisessa rakenteessa. Kohdassa a on A-infinitiivin perusmuoto, kohdassa b MA-infinitiivin illatiivi ja kohdassa c näistä yhdistynyt lyhyt infinitiivi.

- (1) a. *Voidaanko alkaa pelata?* (I)²
 b. *Voidaanko alkaa pelaamaan?* (I)
 c. *Voidaanko alkaa pelaa?* (I)

Lyhyt infinitiivi ei ole ainakaan toistaiseksi kieliopillistunut tiettyyn muotoon, vaan on pitkälti kiinnittynyt lähtöinfinitiiveihinsä (Kuparinen 2018: 42). Tämä näkyy esimerkiksi

² Koodimerkintä (I) viittaa itse keksimääni esimerkkiin. Myöhemmissä aineistoesimerkeissä käytän myös koodimerkintää (S), joka viittaa Suomi24-sivustolta löydettyyn esiintymään.

siinä, että sananrajalla lyhyt infinitiivi käyttäytyy Kuparisen (2018) mukaan hyvin pitkälti samalla tavalla kuin lähtöinfinitiivinsä. A-infinitiivilähtöiset lyhyet infinitiivit toteuttavat lähes yhtä järjestelmällistä rajageminaatiota kuin A-infinitiivin perusmuoto, ja illatiivi-lähtöiset lyhyet infinitiivit esiintyvät vaihtelevasti joko loppu-*n* assimiloituneena tai kokonaan kadonneena, kuten myös MA-infinitiivin illatiivi. (Kuparinen 2018: 40–41.) Lyhyen infinitiivin morfologiassa on siis vielä paljon variaatiota lähtöinfinitiivistä riippuen (Kuparinen 2018: 42).

Yleisesti ottaen A-infinitiivin lyhyen muodon ja MA-infinitiivin illatiivin työnjako on ollut suomen kielessä melko selkeä, mutta infinitiivisysteemissä on kuitenkin myös päällekkäisyyttä. Joidenkin verbien (kuten *alkaa*, *ehitä*) infinitiivitäydennys riippuu paljon esimerkiksi murretaustasta. Lyhyt infinitiivi eroaakin toistaiseksi lähtöinfinitiiveistään vain muodoltaan, eikä merkityseroja juurikaan ole. Yhdeksi syyksi lyhyen infinitiivin yleistymiselle on pohdittu esimerkiksi sellaista mahdollisuutta, että kieli pyrkii kohti yhtä yleisinfinitiiviä, joka jossain vaiheessa korvasi A-infinitiivin lyhyen muodon ja MA-infinitiivin illatiivin kokonaan. (Kuparinen 2018: 30, 42.) Kuparinen (2018) pitää tätä muutosta tutkimuksensa perusteella kuitenkin epätodennäköisenä, sillä lyhyet infinitiivit johdetaan pitkälti tietyistä äänne­muutoksista, jotka eivät ole mahdollisia kaikissa verbityypeissä. Lisäksi joissakin verbityypeissä A-infinitiivi ja MA-infinitiivin illatiivi päätyvät äänne­muutosten jälkeen eri asuihin. Esimerkiksi joitakin konsonanttivartaloisia verbejä käytetään herkästi lyhyessä asussa MA-infinitiivin illatiivia vaativissa tehtävissä (esim. *pystyn juoksee*), mutta vastaava lyhyt illatiivi soveltuu harvemmin A-infinitiivitäydennystä vaativiin tehtäviin (esim. *pitää juoksee*). Toisaalta yhden infinitiivin systeemi voisi mahdollisesti kehittyä analogian kautta, mutta kyse on joka tapauksessa hyvin hitaasta muutoksesta, jota on mahdotonta ennustaa. (Kuparinen 2018: 31–32, 46–47.)

Kuten monia muitakin kielenmuutoksia, myös vokaalivartaloistumista voidaan selittää strukturaalisella **keskus-reuna-aluehypoteesilla**. Tämän hypoteesin mukaan sellaiset kielen ilmiöryhmät, jotka sijaitsevat strukturaalisen alueen reunoilla, ovat erityisen alttiita kielenmuutoksille, kun taas keskusalueella sijaitsevat ryhmät ovat vakaampia. Kieli ikään kuin syöttää jatkuvasti uusia aineksia reuna-alueille, jotka liikkuvat sitä mukaa, kun muutosprosessi etenee. Tämä selittää sitä, miksi vokaalivartaloistuminen ei ole tapahtunut samanaikaisesti kaikissa muotoryhmissä, vaan vaikuttaa etenevän tietyssä järjestyksessä. (Paunonen 2003: 207.)

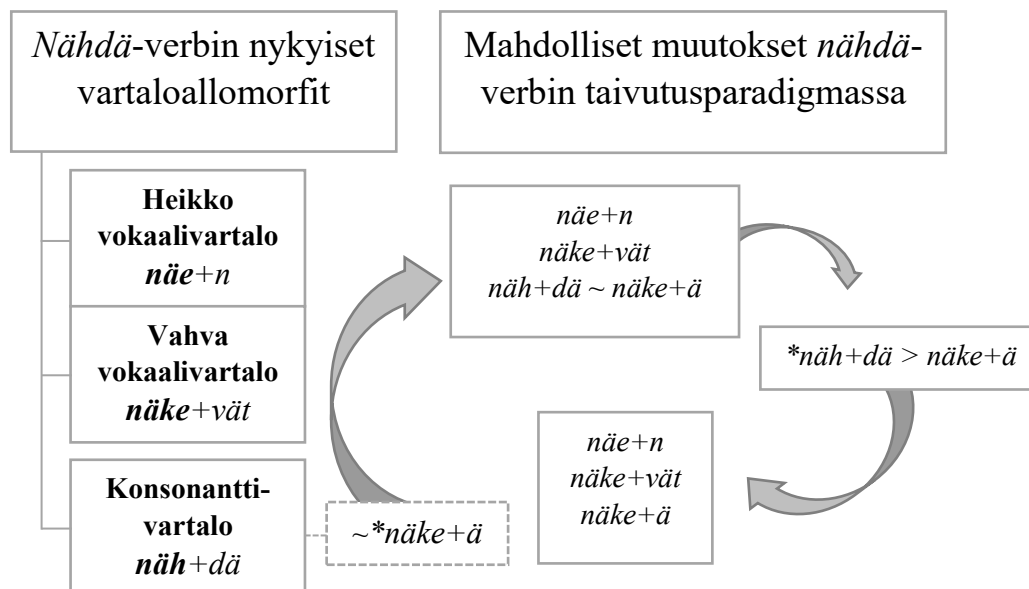
Keskus-reuna-aluehypoteesi antaa mahdollisuuden myös ennustaa kielenmuutosten jatkokkehitystä. Tätä kuitenkin hankaloittaa se, ettei muutosalttiiden ja vakaiden alueiden välisiä rajoja voida yksiselitteisesti määritellä. On kuitenkin ajateltu, että kielenmuutos tapahtuu todennäköisemmin esimerkiksi käyttöfrekvenssiltään pienemmissä sanoissa sekä sellaisissa muotoryhmissä ja taivutustyypeissä, joissa esiintyy runsaasti allomorfiasta tai morfofonologista vaihtelua. Vastaavasti stabiilimpia ovat sellaiset ryhmät, joissa tällaisia vaihteluita ei esiinny. (Paunonen 2003: 207–208, 216.) Vokaalivartaloistumisen osalta tätä näkemystä tukee esimerkiksi se, että konsonanttivartaloiden väistyminen on tapahtunut nopeammin yksikön essiiveissä kuin yksikön partitiivimuodoissa. Konsonanttivartaloiden syntyminen on johtanut useisiin morfeeminrajaisiin ääntenmuutoksiin ja samalla mutkikkaiden allomorfisten vaihtelusuhteiden syntymiseen. Yksikön essiivissä nämä ääntenmuutokset ovat kohdistuneet sekä vartalo- että pääteainekseen (**laps+na > las+na ~ las+sa* 'lapsena'), partitiivissa puolestaan pelkkään vartaloon (**laps+ta > las+ta*). Yksikön essiivimuodoissa allomorfiasta vaihtelua on siis ollut enemmän kuin partitiivimuodoissa, eli muotoryhmä on sijainnut lähempänä muutosaltista reuna-aluetta. (Paunonen 2003: 203–206.)

Morfologisten muutosten yhteydessä on syytä tarkastella lyhyesti myös merkitystä. Vokaalivartaloistumisilmiössä on nimittäin havaittu, että konsonanti- ja vokaalivartaloisten rinnakkaismuotojen merkitykset voivat mahdollisesti eriytyä toisistaan joissakin muotoryhmissä ja lekseemeissä. Näin on jo käynyt esimerkiksi essiivissä, jonka konsonanttivartaloiset muodot esiintyvät nyky-yleiskielessä lähes poikkeuksetta leksikaalistuneina: essiivin konsonanti- ja vokaalivartaloisia rinnakkaismuotoja siis käytetään toisistaan poikkeavalla tavalla (esimerkiksi *täynnä*, *avoinna* vrt. *täytenä*, *avoimena*) (Hynönen 2013: 554–558). On siis mahdollista, että merkityksellä on laajempikin vaikutus vokaalivartaloistumiseen, vaikka essiivimuotojen lisäksi yhtä selkeää muutosta ei ole vielä muissa taivutusmuodoissa tai muotoryhmissä havaittukaan. Tämä ei kuitenkaan ole yllättävää, sillä essiivissäkin muutos on tapahtunut hitaasti (Paunonen 2003: 201–204). Lisäksi merkityksen tarkastelu on ylipäättään ollut vokaalivartaloistumistutkimuksissa vielä melko vähäistä. Pieniä merkkejä mahdollisesta eriytymisestä kuitenkin on: esimerkiksi *panna*-verbin on havaittu esiintyvän keskustelupalstoilla vokaalivartaloistuneena erityisesti seksuaalisessa merkityksessä (Kärkkäinen 2021: 48).

2.2. Sanavartalot ja *nähdä*-verbin vartaloallomorfia

Sanavartalo on se osa, joka jää jäljelle, kun sananmuodosta poistetaan taivutustunnukset ja mahdolliset liitepartikkelit. Kaikilla suomen kielen taipuvilla lekseemeillä on lyhyeen tai pitkään vokaaliin tai diftongiin päättyvä **vokaalivartalo**. Astevaihteluun osallistuvilla sanoilla voi olla kaksi erilaista vokaalivartaloa: vahva vokaalivartalo, jossa klusiiliaines (*k*, *p* tai *t*) on vahvassa asteessa (***näke*+vät**), sekä heikko vokaalivartalo, jossa klusiili on vastaavasti heikossa asteessa (***näe*+n**). Joillakin lekseemeillä on lisäksi myös **konsonanttivartalo** eli konsonanttiin päättyvä sanavartalo (***näh*+köön**). (Koivisto 2013: 98–105.) Lekseemejä kutsutaan yksi- tai kaksivartaloisiksi riippuen siitä, onko niillä pelkkä vokaalivartalo (tai kaksi sellaista) vai lisäksi myös konsonanttivartalo (VISK 2008 § 55).

Vokaalivartaloistumiseen on osaltaan voinut vaikuttaa se, että kaksivartaloiset lekseemit ovat morfologisesti yksivartaloisia kompleksisempia. Konsonanttivartaloiden käyttöä rajoittaa jo se, että myös konsonanttivartaloon liittyvän suffiksin on oltava konsonanttiainekäinen. Vokaalivartaloilla ei tällaisia sääntöjä ole, ja useimmat taivutustunnukset liittyvätkin juuri lekseemin vokaalivartaloon. (Koivisto 2013: 101, 105.) Yksi mahdollinen syy vokaalivartaloistumiselle voisi siis olla kielen pyrkimys yhtenäisempään taivutusparadigmaan, mikä tapahtuisi vähentämällä vartaloallomorfien määrää (Paunonen 2003: 191). *Nähdä*-verbin osalta yksivartaloistumispyrkimys vaikuttaa erityisen motivoitulta, sillä vokaali- ja konsonanttivartaloisuuden lisäksi verbissä on muutakin allomorfista vaihtelua. *Nähdä* osallistuu astevaihteluun ja lisäksi siinä esiintyy tavuasemasta riippuvaa konsonanttivaihtelua. Tavuasemasta riippuvassa vaihtelussa on kyse siitä, että lekseemin vartalossa esiintyvä tavunloppuinen konsonanttiaines on vokaali- ja konsonanttivartalossa erilainen. *Nähdä*-verbissä tämä vaihtelu on *k* : *h* -vaihtelua: vahvassa vokaalivartalossa konsonanttiaines on *k*, konsonanttivartalossa puolestaan *h* (***näke*+e** : ***näh*+köön**). (Koivisto 2013: 163–165.) Yksivartaloistuminen siis tasoittaisi myös verbin vartalonsisäisiä vaihteluita. Olen havainnollistanut *nähdä*-verbin nykyistä vartaloallomorfiata ja mahdollisia taivutusparadigman muutoksia kuviossa 1.

KUVIO 1. *Nähdä*-verbin nykyiset vartaloallomorfit ja mahdollinen tilanne tulevaisuudessa.

Kuviosta 1 ilmenee, että *nähdä*-verbillä on kolme eri vartaloallomorfia: heikko vokaalivartalo *näe-*, vahva vokaalivartalo *näke-* sekä konsonanttivartalo *näh-*. Konsonanttivartalon rinnalla on lisäksi alkanut satunnaisesti näkyä vahvaa vokaalivartaloa sellaisissa taivutusmuodoissa, joissa sitä ei tavallisesti esiinny (esimerkiksi A-infinitiivin perusmuodossa). Toistaiseksi nämä vokaalivartaloistuneet muodot ovat yleiskielessä edelleen norminvastaisia. Tilanne voi kuitenkin jossakin vaiheessa muuttua, jos muodot jatkavat yleistymistään.

Olen esittänyt kuviossa 1 mahdollisen tapahtumaketjun siitä, mitä muutoksia *nähdä*-verbin taivutusparadigmassa voi mahdollisesti tapahtua, jos vokaalivartaloiset innovaatiot alkavat saada enemmän jalansijaa kielessä. Alkuun konsonanttivartaloiset ja vokaalivartaloistuneet variantit todennäköisesti esiintyisivät kielessä rinta rinnan ja molemmat muodot olisivat hyväksyttäviä. Vähitellen konsonanttivartaloiset muodot alkaisivat kuitenkin harvinaistua ja ilmiön edetessä mahdollisesti jopa muuttua norminvastaisiksi. Lopulta vokaalivartaloiset muodot olisivat syrjäyttäneet konsonanttivartaloiset vastineensa kokonaan. Kuviossa olen huomionut konsonanttivartalon sisältävistä muodoista ainoastaan lyhyen A-infinitiivin, mutta todellisuudessa vokaalivartaloistumista on ilmennyt myös verbin muissa muotoryhmissä. Mikäli vokaalivartaloistuminen etenisi samalla kaavalla kaikissa konsonanttivartaloisissa taivutusmuodoissa, jossakin vaiheessa

konsonanttivartalo voisi kadota verbin taivutusparadigmasta kokonaan. Tällöin *nähdä* ei enää olisikaan kaksivartaloinen, vaan sillä olisi ainoastaan vokaalivartalonsa *näe-* ja *näke-*.

Konsonanttivartalot ovat oletettavasti olleet ennen kielessämme nykyistä yleisempiä. Esimerkiksi monissa kiteytyneissä ilmaisuisissa lekseemit esiintyvät konsonanttivartaloisina, vaikka samasta taivutusmuodosta on olemassa myös vokaalivartaloinen variantti. Tällaisissa ilmaisuisissa konsonanttivartaloiset versiot ovat usein merkitykseltään eriytyneitä (esim. *tois+sa vuon+na* vrt. *toise+na vuote+na*). (Hakulinen 1979: 80.) Lisäksi vielä vanhassa kirjasuomessa on ollut sellaisia konsonanttivartaloisia muotoja, joita ei nykykielessä ole enää lainkaan (esim. **totuunna* 'totuutena'). Konsonanttivartalot ovat todennäköisesti syntyneet ennen varhaiskantasuomen aikaa alkuperäisistä (eli *a-*, *ä-* tai *e-*loppuisista) vokaalivartaloista sisäheiton aiheuttamana. Aluksi sisäheitto on kohdistunut vain vartalon *e:*hen, ja myöhemmin muutos on levinnyt jonkin verran analogisesti myös *a-* ja *ä-*vartaloihin. (Hakulinen 1979: 47, 81–82.)

Joissakin muotoryhmissä vokaalivartaloistumisen taustalla voi olla myös pyrkimys erottaa lekseemejä tai taivutusmuotoja toisistaan. Tämä näkyy esimerkiksi vokaalivartaloistuneissa potentiaalimuodoissa. Useat kaksitavuiset *e-*vartaloiset verbit, joissa esiintyy *e:n* edellä konsonantti *l*, *n*, *r* tai *s*, ovat samanmuotoisia sekä yksikön 3. persoonan potentiaalissa että yleisgeminoituneessa yksikön 3. persoonan indikatiivissa (esim. *tullee*). Yhdennäköisyys on voinut osaltaan johtaa siihen, että potentiaalimuotoja on alkanut näkyä kielessä vokaalivartaloisina innovaatioina (**tulenee*), sillä samannäköiset muodot on täytyntä erottaa toisistaan jotenkin. (Forsberg 1998: 152.)

2.3. Lapsenkielen vokaalivartalotendenssi

On havaittu, että vokaalivartaloiden käyttö konsonanttivartaloiden sijaan on erityisen ominaista lapsenkielessä. Klaus Laalo (2011) on teoksessaan *Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat* tutkinut kahden informantin, Marin ja Tomin, lapsenkieltä. Tutkimuksessa on tarkasteltu sitä, kuinka lapset alkavat rakentaa kielioppiaan edeten yksittäisistä sanoista ja sananmuodoista kohti kehittyneempiä kielen järjestelmiä. (Laalo 2011: 12–14, 20.) Myös informanttien vokaali- ja konsonanttivartaloiden käytöstä on tutkimuksessa

oma lukunsa. Lapsenkielen kehityksessä voidaan kieliopin näkökulmasta erottaa kolme vaihetta: esimorfologian vaihe, varhaismorfologian vaihe ja morfologian jäsentymisvaihe (Laalo 2011: 20–21). Esittelen seuraavaksi, kuinka vokaali- ja konsonanttivartaloisuus ilmenee kussakin näistä kehitysvaiheista ja millaisia vokaalivartaloistuneita muotoja Laalon informantit ovat tuottaneet.

Lapsenkielen esimorfologian vaiheeseen kuuluu niin sanottu leksikaalis-luettelomainen vaihe, jossa lapsi oppii yksittäisiä sanoja ja sananmuotoja jäljittelemällä niitä muilta. Tässä vaiheessa lapsi ei siis vielä osaa prosessoida oppimiaan muotoja tai hahmota esimerkiksi taivutusjärjestelmiä, sillä hän yksinkertaisesti toistaa muilta kuulemiaan muotoja sellaisinaan. (Laalo 2011: 21.) Tässä kehitysvaiheessa lapsen puheessa voi siis esiintyä myös konsonanttivartaloisia sananmuotoja, jos hän on kuullut niitä muiden puheessa. Lapsi ei kuitenkaan tässä vaiheessa vielä itse hahmota vartalonmuodostuksen prosesseja. (Laalo 2011: 225.)

Esimorfologian vaihetta seuraa varhaismorfologian vaihe, jossa lapsi alkaa hiljalleen konstruoida omaa kielioppiaan. Tässä vaiheessa lapsen sanavarasto on jo niin laaja, että hän pystyy eri sananmuotoja vertailemalla hahmottamaan morfologisia oppositioita ja muotojen välisiä suhteita. (Laalo 2011: 22.) Muun muassa erilaiset taivutussuhteet alkavat tässä vaiheessa hahmottua, ja lapsi alkaakin oppimansa perusteella konstruoida aktiivisesti erilaisia muotoja. Osa näistä muodoista voi olla kokonaan uusia, analogisia muodosteita. Esimerkiksi aiemmin leksikaalis-luettelomaisessa vaiheessa muodostetut konsonanttivartaloiset taivutusmuodot voivat tässä vaiheessa korvautua vokaalivartaloisilla analogiamuodosteilla. (Laalo 2011: 226.)

Kun morfologian pääpiirteet ja taivutusjärjestelmän säännönmukaisuudet ovat ehtineet tulla lapselle tutuiksi, hän siirtyy morfologian jäsentymisvaiheeseen. Lapsi pyrkii tässä vaiheessa käyttämään puheessaan mahdollisimman säännöllisiä muotoja ja suosii helposti hahmotettavia ja selkeitä kielen elementtejä. Näin ollen taivutusjärjestelmästä opitaankin ensisijaisesti yleisimmät vartalo- ja suffiksivariantit. (Laalo 2011: 23, 226–227.) Tämä selittää osaltaan myös vokaalivartalotendenssiä. Aluksi kieliopin yleisimmät muodostusperiaatteet ovat oppimisen keskiössä, ja erilaisia poikkeuksia aletaan omaksua yleensä vasta sen jälkeen, kun taivutusjärjestelmän produktiiviset osat ovat käyneet tutuiksi. Konsonanttivartalot edustavat juuri tällaisia poikkeuksia. Yksivartaloisia sanoja on

suomen kielessä kaksivartaloisia enemmän, eli lapselle vokaalivartalot ovat konsonanttivartaloita tutumpia ja selkeämmin hahmotettavia. (Laalo 2011: 226–227.)

Lapsi on morfologian jäsentymisvaiheeseen siirtyessään oppinut siis taivutusjärjestelmästä lähinnä sen ydinosan (Laalo 2011: 231). Useimmat konsonanttivartaloiset muodot poikkeavat produktiivisista taivutusmalleista joko vartalon, suffiksin tai molempien osalta (Laalo 2011: 230). Esimerkiksi konsonanttivartaloisen A-infinitiivin perusmuodossa pääteaine assimiloituu vartalon loppukonsonantin kanssa (*men+nä*). Myös vokaalivartaloissa voi esiintyä erilaisia vokaalivaihteluita tietyissä taivutusmuodoissa, mutta yleisesti ottaen ne ovat kuitenkin konsonanttivartaloita säännönmukaisempia ja niiden morfeeminrajat ovat lapsen kielitajun kannalta läpinäkyvämpiä. Koska yleisimmät taivutus päätteet liittyvät juuri vokaalivartaloon, on ymmärrettävää, että lapsi korvaa myös vakiintuneita konsonanttivartalomuotoja vokaalivartaloisilla vastineilla. (Laalo 2011: 230.)

Laalon (2011) informanteista molemmat tuottivat vokaalivartaloisia analogiamuodosteita sekä nomineista että verbeistä. Nominien muotoryhmistä Laalo on nostanut esiin yksikön partitiivin, josta sekä Mari että Tomi muodostivat useita vokaalivartaloistuneita muotoja, kuten **käteä* 'kättä' ja **lämpimää* 'lämmintä'. Yksittäisiä muodosteita ilmeni myös joissakin monikon genetiiveissä ja yksikön essiiveissä. (Laalo 2011: 232–236, 244–246.) Vokaalivartaloistuneiden muotojen runsaus juuri yksikön partitiivissa selittynee ainakin osittain sillä, että nominien muotoryhmistä siinä esiintyy yleisestikin eniten konsonanttivartaloisuutta: mikäli nominilla ei ole konsonanttivartaloa yksikön partitiivissa, sillä ei ole sitä lainkaan (Koivisto 2013: 106). Verbien osalta vokaalivartaloisia analogiamuodosteita esiintyi useissa muotoryhmissä. Näitä olivat passiivin persoonamuodot ja TU-partisiippi, A-infinitiivin perusmuoto, NUT-partisiippi ja monikon 2. persoonan imperatiivi. (Laalo 2011: 236–250.) Muotoryhmien runsaus voi selittyä sillä, että lapsi käyttää ensimmäisinä verbinmuotoinaan tyypillisesti yksikön 2. persoonan imperatiivia ja yksikön 3. persoonan indikatiivia, jotka ovat aina vokaalivartaloisia. Verbien vokaalivartaloilla on siis vahva asema lapsen kielitajussa heti alusta alkaen, ja vokaalivartalon käyttö voi tuntua loogiselta sellaisessakin muodossa, joka on norminmukaisena konsonanttivartaloinen. (Laalo 2011: 236.)

Laalon informanteista erityisesti Marin puheessa esiintyi runsaasti vokaalivartaloistuneita A-infinitiivejä, kuten **juoksea*, **nuolea*, **näkea*, **purea*, **surea* ja **häiritseä*. Tomin

puheessa muut verbien muotoryhmät edustuivat vokaalivartaloistuneina enemmän, mutta myös A-infinitiivejä esiintyi. (Laalo 2011: 241–244, 249–250.) Lyhyt A-infinitiivi vaihtuutaakin olevan lapsenkielellä hyvin yleinen muotoryhmä vokaalivartaloistumisen kannalta, sillä muotoja löytyy myös esimerkiksi Riionheimon (2002) tutkimuksista. Riionheimo on tarkastellut tyttärensä Alinan lapsenkielellä esiintyviä morfologisia poikkeamia ja havaitsi vokaalivartaloistuneita A-infinitiivin perusmuotoja tytön puheessa suunnilleen kahden ja viiden ikävuoden välillä. (Riionheimo 2002: 263.)

Yksi syy lyhyen A-infinitiivin vokaalivartalotendenssiin lapsenkielellä voi Laalon (2011) mukaan olla se, että vokaalivartaloon voi aina liittää infinitiivin päätteen *-A*. Konsonanttivartaloisissa verbeissä suffiksin asu sen sijaan vaihtelee assimilaation vuoksi (esim. *tul+la*, *sur+ra*, *pan+na*), mikä voi tehdä verbinmuodosta lapselle vaikeatunnistettavammaksi ja motivoitua käyttämään mieluummin morfologialtaan selkeämpää vokaalivartaloa. (Laalo 2011: 242.) Myös lapsen mahdolliset artikulaatiovaikeudet voivat vaikuttaa vokaalivartalomuotojen suosimiseen. Laalon informanteista Mari korvasi pitkään *r*-äänneen puheessaan *l*:llä, ja jos Mari olisi tällöin käyttänyt esimerkiksi *purra*-verbin A-infinitiiviä oikeaoppisesti konsonanttivartaloisena (*pul+la* 'purra'), taivutusmuoto olisi langettanut yhteen substantiivin *pulla* kanssa. Sen sijaan vokaalivartaloisen muoto **pule+a* 'purra' on lapsenkielellä yksiselitteisempi eikä lankea yhteen muiden lekseemien kanssa. (Laalo 2011: 242.)

2.4. A-infinitiivit

A-infinitiivi on infiniittinen verbinmuoto, jolla on perusmuoto eli lyhyt muoto (*nähdä*) ja translatiivi eli pitkä muoto (*nähdäkseen*). A-infinitiivin perusmuoto on suomen kielen yleisimpiä infinitiivejä, ja sitä käytetään yleisesti verbeistä puhuttaessa. Se onkin aikojen saatossa muotoutunut ikään kuin sijapäätteettömäksi verbin nominatiiviksi. A-infinitiivin translatiivi on Lauseopin arkiston aineistojen perusteella selvästi perusmuotoa harvinaisempi, ja perusmuodosta poiketen se on myös säilyttänyt sijapäätteensä. (Herlin ym. 2005: 17, 24; VISK 2008 § 493.)

A-infinitiiveistä on lingvistikissa kirjallisuudessa käytetty useita eri nimityksiä: perinteisesti on puhuttu esimerkiksi 1. infiniitivistä ja sen lyhyestä ja pitkästä muodosta. Herlinin,

Leinon ja Visapään (2005: 10) artikkelissa on puolestaan puhuttu TA-infinitiivin lyhyestä ja pitkästä muodosta. Kielihistoriallisesti A-infinitiivin perusmuoto on tulosija, joten sitä on nimitetty vanhastaan myös latiiviksi. Latiivin sijapäätte *-k* on sittemmin kadonnut ja on syy siihen, miksi lyhyt A-infinitiivi aiheuttaa rajageminaatiota. (VISK 2008 § 120.) Kun sekaannuksen vaaraa ei ole, A-infinitiivin perusmuotoa nimitetään yleisesti A-infinitiiviksi ja translatiivimuotoa A-infinitiivin translatiiviksi (VISK 2008 § 493). Koska käsitelen tutkielmassani molempia muotoja, käytän yleistä nimitystä vain silloin, kun tarkastelen kollektiivisesti molempia muotoryhmiä. Muutoin käytän sekä perusmuodosta että translatiivista niiden molempia nimityksiä (lyhyt A-infinitiivi ~ A-infinitiivin perusmuoto sekä pitkä A-infinitiivi ~ A-infinitiivin translatiivi).

Lyhyt A-infinitiivi esiintyy monipuolisesti erilaisissa syntaktisissa tehtävissä. Näistä keskeisimpiä ovat erilaiset verbiketjut, subjekti, objekti sekä nominin ja verbin määrite. Muita tehtäviä ovat interrogatiiviset ja relatiiviset lausekkeet, itsenäinen konstruktio, verbiliitto sekä koloratiivirakenne. (VISK 2008 § 493.) Verbiketjussa infinitiivi muodostaa predikaatin modaalisen tai muun abstraktin verbin kanssa (esimerkki (2)). Nämä verbit kertovat jotakin asiointilan laadusta ja ilmaisevat esimerkiksi mahdollisuutta tai todennäköisyyttä. Tyypillinen verbiketju on nesessiivirakenne (esimerkki (3)), jossa infinitiivi muodostaa predikaatin nesessiiviverbin kanssa. (VISK 2008 § 496.) A-infinitiivi toimii subjektina esimerkissä (4), objektina esimerkissä (5) ja substantiivin *tapa* määritteenä esimerkissä (6). Esimerkissä (7) A-infinitiivi on osana interrogatiivista lauseketta ja esimerkissä (8) osana relatiivista lauseketta. A-infinitiivi toimii verbiliitossa esimerkissä (9), verbin *olla* määritteenä esimerkissä (10) ja koloratiivirakenteessa esimerkissä (11).

- (2) *Ulkonäöstä voi näkeä paljon, tottakai.* (S)
- (3) *Lapsenkin pitää näkeä ja kokea epämukavuutta, se on osa elämää.* (S)
- (4) *Ei ole syntiä olla rehellinen ja [näkeä asiat sellaisina kuin ne todellisuudessa ovat].* (S)
- (5) *Mun tekisi mieli [näkeä kavereita].* (I)
- (6) *– – kauneus on kaikista tavoista näkeä maailmaa se alkuperäisin – –* (S)
- (7) *Kaipaisin vinkkejä, mitä näkeä ja kokea Barcelonassa.* (I)
- (8) *Ei minulla ole enää isovanhempia, joita näkeä.* (I)
- (9) *Olin vähällä saada sydänkohtauksen.* (I)
- (10) *Onko sinulla antaa tarkempia tietoja?* (I)
- (11) *Koira juosta jolkottaa vapaana tiellä.* (I)

Laura Visapää (2008) on väitöskirjassaan tutkinut suomen kielen itsenäisiä A-infinitiivi-konstruktioita. Visapää on osoittanut, että vaikka lyhyt A-infinitiivi esiintyykin tyypillisesti jollakin tavalla sidoksissa finiittisiin rakenteisiin, myös irralliset konstruktiot ovat mahdollisia. Tällaisessa konstruktiossa A-infinitiivi esiintyy syntaktisesti itsenäisenä eikä sillä siis ole lainkaan yhteyttä ympäröivän kontekstin finiittiverbiin. (Visapää 2008: 29.) Kun Visapää on määritellyt itsenäisiä konstruktioita, hän on tarkastellut A-infinitiivilauseketta edeltävää ja sitä seuraavaa finiittirakennetta sekä A-infinitiivilausekkeen mahdollisen objektin sijamuotoa. Pelkästään objektin sija yksinään voi osoittaa, ettei infiniitivilausekkeen ja finiittirakenteen välillä ole kytköstä: itsenäisessä infiniitivikonstruktiossa totaaliobjekti on aina nominatiivissa, kuten esimerkissä (12). (Visapää 2008: 31–32.)

(12) *Olisi hienoa, jos pystyisin matkustamaan minne tahansa. **Nähdäpä** [Iso valiriutta, Gizan sfinksi ja Grand Canyon]! (I)*

A-infiniitivin pitkä muoto eli translatiivi toimii puolestaan adverbiaaleina sekä verbiliitoissa (VISK 2008 § 493). Tyypillisesti A-infiniitivin translatiivi esiintyy adverbiaalimääritteenä toimivassa finaalityrakenteessa, joka ilmaisee esimerkiksi toiminnan tarkoitusta (esimerkki (13)). Tällainen finaalityrakenne esiintyy tavallisesti elollissubjektillisessä lauseessa. Tyypillistä on, että hallitsevan lauseen ja finaalityrakenteen kuvaaman toiminnan välillä on havaittavissa kausaalinen suhde: hallitsevan lauseen kuvaama toiminta edistää finaalityrakenteessa kuvatun päämäärän saavuttamista. A-infiniitivin translatiiviin liittyy aina possessiivisuffiksi, joka osoittaa infiniitivin subjektin samaksi lauseen hallitsevan verbin subjektin kanssa. (VISK 2008 § 513.)

(13) *mieheni joutui ajamaan kerran viikossa kahden tunnin ajomatkan **näkeäkseen** lastaan, se oli todella vaikeaa aikaa. (S)*

A-infiniitivin translatiivi esiintyy myös metatekstuaalisissa ilmauksissa. Tällainen on esimerkiksi niin kutsuttu kvantum-rakenne, jossa puhuja ottaa kantaa ilmauksensa sisältöön tai muotoon. Kvantum-rakenteessa infiniivi ilmaisee siis kielellistä toimintaa (esim. *Yhden esimerkin **mainitakseni**, lempiruokaani on lohikeitto.*). Metatekstuaalisia ilmauksia ovat myös monet episteemistä arvioita ilmaisevat verbit, esimerkiksi *tietääkseni*, *nähdäkseni* ja *muistaakseni*, jotka ovat vakiintuneita kommenttikäytössä. (VISK 2008 § 514.)

3. AINEISTO

Vokaalivartaloistuneita muotoja ei ole järkevää etsiä yleiskielisyyteen pyrkivistä kirjallisista lähteistä, sillä muodot eivät ainakaan toistaiseksi ole sellaisinaan norminmukaisia. Puhekielessä ilmiö ei puolestaan ole vielä edennyt niin pitkälle, että siitä saisi riittävästi aineistoa esimerkiksi nauhoitusmenetelmillä, sillä säännöllisesti vokaalivartaloisia innovaatioita esiintyy lähinnä lapsenkielessä (ks. luku 2.3.). Tällaisessa tapauksessa asynkroniset keskustelupalstat ovat varteenotettava vaihtoehto, sillä niin sanottu nettikieli asettuu jonnekin puhutun ja kirjoitetun kielen välimaastoon ja toimii ikään kuin ”kirjoitettuna puheena”. Nettikieleen liittyy monia rajoitteita, joita perinteisissä puhetilanteissa ei ole, mutta se on kuitenkin monilta osin vapaampaa kuin muut tarkkaan strukturoidut kirjoitetun kielen muodot. (Crystal 2006: 26–27, 152.)

Käytän tutkielmassani korpusaineistoa, jonka olen kerännyt Kielipankin Korp-konkordanssihakuehjelmallalla Suomi24- ja Ylilauta-sivustojen keskustelupalstoilta. Suomi24-aineisto on jaettu 17 osakorpukseen ja kattaa sivuston keskustelut vuosilta 2001–2017. Yhteensä korpuksat sisältävät 4 132 665 850 sanetta ja 351 985 002 virkettä. Ylilaudan korpuksen aineisto on vuosilta 2012–2014, ja siinä saneiden määrä on 26 869 417 ja virkkeiden määrä 2 219 311. Aineistossani on esiintymiä molempien sivustojen korpuksista, mutta Ylilaudan osuus on niin vähäinen, että aineistoesimerkeissäni olen selvyyden vuoksi käyttänyt vain Suomi24-palstojen tuloksia.

Olen kerännyt osan aineistostani jo kandidaatintutkielmaani (Korja 2019) varten syksyllä 2018. Suomi24-korpuksia on kuitenkin sittemmin täydennetty, joten olen toistanut *nähdä*-verbille tekemäni haun lähes samanlaisena uudelleen, jottei mahdollisia esiintymiä jäisi aineistoni ulkopuolelle. Kandidaatintutkielmaani varten tehdyssä haussa en myöskään samaistanut pien- ja suuraakkosia, mikä saattoi vaikuttaa tuloksiin, sillä kaikki suuraakkosia sisältävät muodot jäivät haun ulkopuolelle. Pro graduani varten tekemissäni haussa olen samaistanut aakkoset, jotta saan kaikki mahdolliset esiintymät aineistooni.

En käsitellyt kandidaatintutkielmassani (Korja 2019) A-infinitiivin translatiiveja tai liitepartikkelin sisältäviä muotoja, joten olen tehnyt niitä varten täydentäviä hakuja. Olen ker-tonut kandidaatintutkielmani aineiston sisältävän yhteensä 233 vokaalivartaloistunutta *nähdä*-verbin A-infinitiiviä. Jälkikäteen aineistoa läpikäydessäni huomasin kuitenkin,

että yksi verbiketjuksi analysoitu virke löytyy aineistosta kahdesti. Todellisuudessa kandidaatintutkielmani aineisto käsittää siis 232 vokaalivartaloistunutta *nähdä*-verbin lyhyttä A-infinitiiviä, joista 228 olen ottanut osaksi myös pro graduni aineistoa. Kandidaatintutkimassani jouduin jättämään neljä esiintymää syntaktisen analyysin ulkopuolelle virkkeiden epäselvän rakenteen vuoksi, joten rajasin kyseiset esiintymät pois myös pro graduni aineistosta. (Korja 2019: 14, 17.)

Kandidaatintutkimassani etsin *nähdä*-verbin vokaalivartaloiset A-infinitiivit Korpin laajennetulla sanahauulla ”sana on” -vaihtoehdolla. Hakusanana käytin muotoa *näkeä*, joka siis rajasi pois kaikki liitepartikkelin ja translatiivin tunnuksen sisältämät muodot. (Korja 2019: 5.) Olen tehnyt täydentävän haun muuten samanlaisena, mutta olen käyttänyt ”sana alkaa” -vaihtoehtoa löytääkseni myös mahdollisen suffiksin sisältämät muodot. Lisäksi olen tehnyt hakuja myös *näkke-* ja *näk(k)eeke-* hakusanoilla nähdäkseni, löytyykö vokaalivartaloistuneista A-infinitiiveistä mahdollisesti myös puhekielisiä versioita. Olen eritellyt kaikki Korpissa käyttämäni hakusanat ja niiden tuottamat esiintymät aineistooni taulukkoon 1.

TAULUKKO 1. Kaikkien hakujen tuottamat esiintymät aineistooni.

		Lyhyet A-infinitiivit		Pitkät A-infinitiivit
		Varmat	Mahdolliset	
Sana on	<i>näkeä</i>	218 (S) 2 (Y)	8 (S)	-
	<i>näkke</i>	9 (S)	16 (S)	-
Sana alkaa	<i>näkeä</i>	110 (S)	6 (S)	54 (S) 1 (Y)
	<i>näkeekse</i>	-	-	1 (S)
	<i>näkkeekse</i>	-	-	-
Yhteensä		369		56
		425		

Taulukossa 1 näkyy, kuinka monta aineistooni sopivaa esiintymää kukin käyttämäni hakusana on tuottanut. Koodimerkinnät (S) ja (Y) kertovat, ovatko tapaukset peräisin Suomi24- vai Ylilauta-sivuston keskustelupalstoilta. Lisäksi taulukossa näkyy, mitä kuvavaihtoehtoa olen käyttänyt. Olen poiminut hakutulosten joukosta ne esiintymät, joissa muoto on kontekstin perusteella vokaalivartaloistunut A-infinitiivi. Osa lyhyiden A-infinitiivien tuloksista on sellaisia, joissa muoto voisi kontekstin perusteella olla A-infinitiivi,

mutta mahdollisesti myös jokin muu taivutusmuoto. Myös tällaiset esiintymät olen ottanut osaksi aineistoani. Esimerkissä (14) **näkeä* voisi kontekstin perusteella olla joko *nähdä*- tai *näkyä*-verbin lyhyt A-infinitiivi.

- (14) *Verkkokalvon verisuonet kulkevat verkkokalvon päällä ja ne voi **näkeä** varjaina sopivassa valossa (esim. silmät kiinni ja kirkkaalla valolla valaistaan silmää).* (S)

Hakusana *näkeä* löytyy taulukosta 1 erikseen sekä ”sana on”- että ”sana alkaa” -vaihtoehdon kohdalta. On kuitenkin huomioitava, että olisin saanut kaikki hakutulokset jo pelkällä ”sana alkaa” -vaihtoehdollakin. Halusin kuitenkin merkitä molemmat vaihtoehdot erikseen selventääkseni, mitkä hakutulokset ovat peräisin jo kandidaatintutkielmani (Korja 2019) aineistosta ja mitkä on saatu täydentävillä hauilla. Taulukon ”sana on *näkeä*” -rivi kuvastaa siis jo kandidaatintutkielmani varten keräämäni aineiston osuutta.

Hakusana *näkeä* tuotti ”sana on” -vaihtoehdolla yhteensä 228 aineistooni sopivaa esiintymää ja ”sana alkaa” -vaihtoehdolla 171 esiintymää. *Näkke*-hakusana tuotti 25 esiintymää ja *näkeekse* yhden esiintymän. *Näkkeekse*-hakusana ei tuottanut sopivia esiintymiä lainkaan. Kun kandidaatintutkielmani (Korja 2019) varten keräämäni aineisto sekä täydentävien hakujen tuottamat esiintymät lasketaan yhteen, aineistoni sisältää kokonaisuudessaan 425 A-vokaalivartaloistunutta A-infinitiiviä. Näistä 369 on perusmuotoisia A-infinitiivejä ja 56 A-infinitiivin translatiiveja. Perusmuotoisista A-infinitiiveistä 3 tapusta sisältää liitepartikkelin *-(k)kin*.

Muutamia vokaalivartaloistuneen muodon sisältäviä viestejä löytyi Korpista samanlaisena tai lähes samanlaisena kahteen kertaan. Näissä tapauksissa viestit olivat osa samaa viestiketjua ja alkuperäinen viesti tai sen osa oli kopioitu toiseen viestiin kommentointi- tai korjaustarkoituksessa. Olen ottanut tällaisissa tapauksissa vain alkuperäisen viestin aineistooni, sillä koen, että jälkimmäisessä viestissä vokaalivartaloistunutta muotoa ei ole tuotettu aidosti.

Olen rajannut aineistostani pois sellaiset esiintymät, joissa hakusanan tuottama muoto johtuu selkeästi kirjoitusvirheestä ja edustaa jotakin muuta lekseemiä tai taivutusmuotoa. Esimerkissä (15) kirjoittaja on kontekstin perusteella tavoitellut *näkyä*-verbin lyhyttä A-infinitiiviä ja esimerkissä (16) puolestaan *nähdä*-verbin aktiivin indikatiivin presensin

yksikön tai monikon kolmannen persoonan muotoa *näkee* tai *näkevät*. Lisäksi hakutulokset tuottivat esiintymiä, joissa vokaalivartaloineen muoto on kontekstin perusteella kirjoitettu tietoisesti esimerkiksi tarkoituksena imitoida henkilöä, joka ei puhu äidinkielenään suomea (esimerkki (17)). Myös tällaiset tapaukset olen rajannut aineistosta pois.

- (15) *Eli jos autossa on normaalista kulumisesta poikkeavia vikoja, tulee sen **näkeä** hinnassa.* (S)
 (16) *ehkä ne kauniit naiset **näkeä** egoistisen asenteesi?* (S)
 (17) *kyllä minä **näkeä** ja hyvi mutta pimeä vain jatka ja jatka ja bussia ei näkyä taas. nyt minä olla käydä monta päivä pysäkkissä – –* (S)

Näkee-hakusana tuotti 12 esiintymää, jotka sisälsivät jossakin muodossa sanonnan *saapas näkee, mitä kenkä tekee* (esimerkki (18)). Koska *nähdä*-verbi on tällaisessa lauseessa yksikön 3. persoonassa, en ottanut näitä esiintymiä osaksi aineistoani. Haku tuotti kuitenkin myös 14 esiintymää, jotka eivät sisältäneet sanontaa kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan *saapas näkee* -osion (esimerkki (19)). Tällaiset tapaukset olen ottanut osaksi aineistoani ja laskenut ne mahdollisiksi A-infinitiivin perusmuodoiksi. Voi tietysti olla, että viestin kirjoittaja on ajatellut sanontaa kokonaisuudessaan, mutta jättänyt siitä osan kirjoittamatta: tällaisessa tapauksessa *näkee* olisi tulkittavissa yksikön 3. persoonan muodoksi. Tällaista oletusta ei kuitenkaan voi tehdä pääsemättä kirjoittajan päähän. Kun sanontaa ei ole kokonaisuudessaan kirjoitettu, esimerkin (19) kaltaiset esiintymät voidaan tulkita *saada*-verbin sisältäviksi verbiketjuiksi.

- (18) *Foorumihan on aina kaikille avoin, joten...saapas **näkee**, mitä kenkä tekkee.* (S)
 (19) *saapas **näkee** juhlistaanko kansan syvää viisautta, vai surraanko johdateltavia ja hämättäviä tyhmändereitä?* (S)

Puhekielisiä muotoja etsiessäni suoritin Korpissa haun myös muodolla *näkee*, mutta hakuteknisten vaikeuksien vuoksi päädyin jättämään sen pois aineistostani. Pelkkä ”sana on” -vaihtoehto tuotti Korpissa 573 151 tulosta, joista valtaosa oli aktiivin indikatiivin preesensin yksikön 3. persoonan muotoja. Kaikkien tulosten manuaalinen läpikäyminen ei siis olisi ollut mahdollista. Tein mielenkiinnosta muutamia täsmennettyjä koehakuja, joissa liitin *näkee*-muodon osaksi verbiketjua (esim. *saa *näkee*). Halusin nähdä, löytyisikö hakutuloksista paljonkin A-infinitiiveiksi tarkoitettuja esiintymiä, ja yksittäisiä tapauksia löytyikin jonkin verran. Esimerkit (20) ja (21) ovat löytyneet tarkentavilla hauilla, ja niissä **näkee*-muodon voi kontekstin perusteella päätellä A-infinitiiviksi.

- (20) *Yks jäi uupuun, saas **näkee**, saaks sen tälle vuojelle valmiiks!* (S)
 (21) *Kyllä, ihminen voi **näkee**/kokee millaisia hallusinaatioita tahansa, ihminen on sillee vähän kumma olento.* (S)

Vaikka sainkin aineistooni sopivia tuloksia täsmennetyillä hauilla, en halunnut käyttää niitä varsinaisena aineistonkeruumenetelmänä. A-infinitiivin perusmuodolla on lukuisia syntaktisia tehtäviä (ks. näistä tarkemmin luku 2.4.), enkä olisi mitenkään pystynyt huomiomaan niitä kaikkia tasavertaisesti tarkennetuilla hauilla. Tämä olisi saattanut vääristää tuloksia analyysivaiheessa: en olisi halunnut väittää **näkee*-muodon esiintyvän yleisimmin vaikkapa verbiketjussa, jos en olisi pystynyt tekemään tarpeeksi kattavaa hakua esimerkiksi nominin määritteenä toimivista A-infinitiiveistä. Uskon kuitenkin, että aineistoni on suhteellisen totuudenmukainen ilman **näkee*-muotoakin. Mikäli **näkee* olisi mukana, aineistoa olisi määrällisesti enemmän, mutta esimerkiksi syntaktisten tehtävien jakautumisessa ei välttämättä olisi merkittävää eroa. Todennäköisesti **näkee*-muoto ei siis olisi ratkaisevasti vaikuttanut aineistoni kokonaiskuvaan.

Yksi mielenkiintoinen näkökulma tutkimusaiheeseeni olisi ollut vertailla *nähdä*-verbin norminmukaisia eli konsonanttivartaloisia A-infinitiivejä vokaalivartaloistuneisiin, kuten Sirviö (2020) teki pro gradussaan *surra*-verbin NUT- ja TU-partisiippien osalta. Tämä ei kuitenkaan olisi ollut mahdollista, sillä hakusana *nähdä* tuotti Korpissa jopa 845 665 tulosta. Aineisto olisi siis ollut aivan liian laaja konsonantti- ja vokaalivartaloisten muotojen vertailuun.

4. ANALYYSI

4.1. Yleisiä huomioita analyysista

Analysoin aineistoani sekä syntaktisesta että semanttisesta näkökulmasta. Jotta analyysiluku olisi lukijalle mahdollisimman selkeä, olen jakanut sen useisiin alalukuihin sen perusteella, mitä aihetta kulloinkin käsittelen. Analyysiluku etenee siten, että luvussa 4.1. käyn läpi yleisiä huomioita analyysiprosessista. Luvussa 4.2. käsittelen *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneiden A-infinitiivin perusmuotojen syntaktiset tehtävät eli tarkastelen, missä lauseenjäsenetehtävissä ne toimivat. Esittelen syntaktiset tehtävät siinä järjestyksessä, mikä niiden yleisyys on aineistossani. Aineistoni kolme yleisintä syntaktista tehtävää käsittelen omissa alaluvuissaan 4.2.1.–4.2.3., kun taas harvinaisemmat syntaktiset tehtävät olen koonnut alalukuun 4.2.4. Tämän jälkeen esittelen luvussa 4.3. *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneiden A-infinitiivin translatiivien syntaktiset esiintymisympäristöt. Syntaktisen analyysin jälkeen on vuorossa semanttinen osuus (luku 4.4.), jossa käsittelen kaikkien vokaalivartaloistuneiden *nähdä*-verbin A-infinitiivien merkitystyyppit. Alaluvuissa 4.4.1.–4.4.4. esittelen aineistoni yleisimmät merkitystyyppit, harvinaisemmat puolestaan alaluvussa 4.4.5. Lopuksi koostan havainnoistani yhteenvedon (luku 4.5.) ja pohdin, miltä *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuminen näyttää analyysini valossa. Havainnollistan analyysini tuloksia aineistoesimerkeillä sekä erilaisilla taulukoilla ja kuvioilla.

Olen tehnyt syntaktisen analyysin osalle aineistostani jo kandidaatintutkielmassani (Korja 2019). Pro graduani varten olen kuitenkin käynyt analysoimani tapaukset uudelleen läpi, jotta voin varmistua, olenko tulkinnoista edelleen samaa mieltä. Olenkin päättänyt useiden aineistoesimerkkien kohdalla eri tulkintoihin kuin kandidaatintutkielmassani. Olen analysoinut esimerkiksi pelkkinä nesessiivirakenteina (Korja 2019: 26–27) käsittelemäni tapaukset pro gradussani tarkemmin, sillä pelkkä nesessiivisyys on enemmän semanttinen kuin syntaktinen ominaisuus.

Osa aineistoni lyhyistä A-infinitiiveistä on tapauksia, jotka voisi analysoida syntaktisesti kahdella eri tavalla. Kandidaatintutkielmassani (Korja 2019) käsitteletin tällaiset tapaukset puhtaasti kaksitulkintaisina omassa alaluvussaan enkä ottanut kantaa siihen, palveleeko jompikumpi syntaktinen tulkinta omaa tutkielmaani paremmin. Pro gradussani olen kuitenkin päättänyt käsittelemään tällaiset tapaukset vain siitä syntaktisesta näkökulmasta,

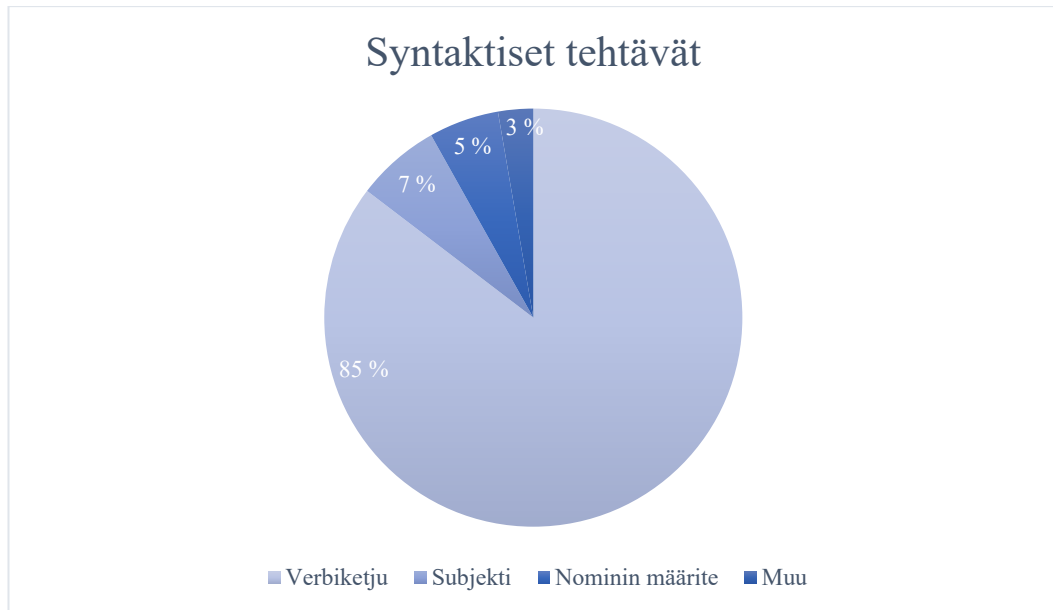
joka tuntuu oman tutkielmani kannalta oleellisemmalla. Toisin sanoen en siis käsittele tapauksia kaksitulkintaisina, vaikka ne periaatteessa sellaisia ovatkin. Käyn näitä tapauksia tarkemmin läpi analyysini alaluvuissa 4.2.1. ja 4.2.4.

Jotkin aineistoni tapauksista ovat monitulkintaisia myös semanttisesta näkökulmasta. Myös semanttisessa analyysissä olen tehnyt valinnan siitä, mihin merkitystyyppiin olen luokitellut epäselvät tapaukset. Olen perustellut valintani mahdollisimman läpinäkyvästi: useimmiten olen tehnyt tulkinnan virkkeestä tai keskustelupalstalta ilmenevistä seikoista, mutta toisinaan näiden puuttuessa olen joutunut luottamaan omaan intuitiooni.

Luvussa 3 erittelin taulukossa 1 (ks. s. 25), kuinka suuri osa aineistoni osumista on varmoja ja mahdollisia A-infinitiivejä. Analyysissäni en kuitenkaan tarkastele näitä erikseen, vaan sekä varmat että mahdolliset A-infinitiivit on käsitelty yhtenä kokonaisuutena. Osassa aineistoesimerkeistäni *nähdä*-verbin vokaalivartaloistunut muoto ei siis välttämättä vaikuta prototyyppiseltä lyhyeltä A-infinitiiviltä, sillä kyseessä voi mahdollisesti olla myös jokin muu lekseemi tai taivutusmuoto. Olen kuitenkin analysoinut tällaiset tapaukset olettaen, että kirjoittaja on tarkoittanut muodolla juuri A-infinitiiviä.

4.2. Perusmuodon syntaktinen analyysi

Tutkielmani aineisto sisältää 369 vokaalivartaloistunutta *nähdä*-verbin lyhyttä A-infinitiiviä. Olen koonnut syntaktiset tehtävät ja niiden prosentuaalisen osuuden kaikista aineistoni lyhyistä A-infinitiiveistä kuvioon 2. Siitä voi nähdä, että 85 % eli selvä enemmistö aineistoni lyhyistä A-infinitiiveistä esiintyy verbiketjussa. Subjektien osuus on 7 % ja nominin määritteiden osuus 5 %. Muita syntaktisia tehtäviä aineistossani ovat objektit, itsenäiset konstruktiot sekä interrogatiiviset ja relatiiviset lausekkeet, ja ne kattavat yhteensä 3 % aineistostani.

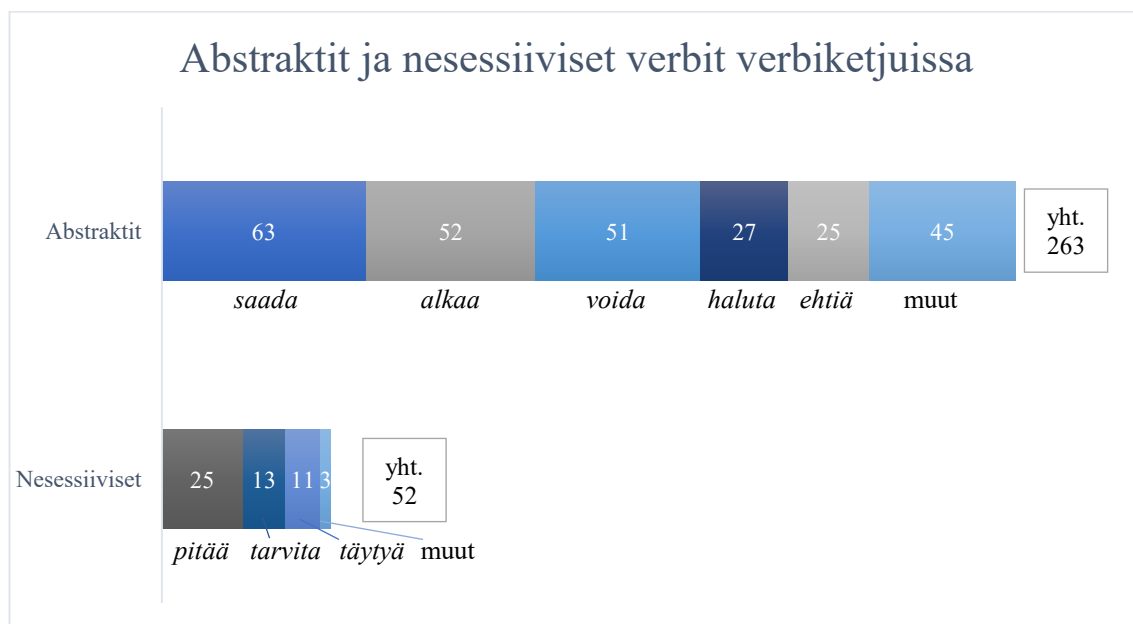
KUVIO 2. Lyhyiden A-infinitiivien syntaktiset tehtävät aineistossani.

Jo tässä vaiheessa voidaan nähdä, että lähes kaikki lyhyen A-infinitiivin syntaktiset tehtävät edustuvat myös vokaalivartaloistuneissa muodoissa: ainoastaan verbin määritteenä, koloratiivirakenteessa sekä verbiliiton osana toimivat lyhyet A-infinitiivit puuttuvat aineistostani kokonaan (ks. A-infinitiivin syntaktisista tehtävistä luku 2.4.). Näiden tehtävien puuttuminen ei ole yllättävää, sillä *nähdä*-verbi ei sovellu semantiikaltaan kovin hyvin etenkin koloratiivirakenteisiin tai verbin määritteisiin. Vaikka syntaktisten tehtävien kirjo on aineistossani laaja, en osaa sanoa, vastaavatko niiden osuudet aineistossani lyhyen A-infinitiivin käyttötapoja yleisestikin, sillä A-infinitiivin syntaktisista tehtävistä on ollut vaikea löytää kattavia yleisyystietoja. Lyhyen A-infinitiivin esiintymiskonteksteja on kyllä käsitelty esimerkiksi teoksessa *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia* (Ikola, Palomäki & Koitto 1989), jonka aineistona on käytetty Lauseopin arkiston murreaineistoa ja yleiskielen aineistoa. Teoksessa ei kuitenkaan ole huomioitu esimerkiksi verbiketjuajatusta, vaan modaalisten (esim. *saada, voida*) ja permissiivisten (esim. *antaa, sallia*) verbien yhteydessä esiintyvät infinitiivimuodot on käsitelty pitkälti objekteina (Ikola ym. 1989: 274–278). Tutkielmani aineistossa verbiketju on erityisen korostainen rakenne ja objektien määrä on vastaavasti hyvin vähäinen, joten en voi verrata Lauseopin arkiston tilastotietoja suoraan omaan aineistooni.

4.2.1. A-infinitiivi verbiketjussa

Yhteensä 315 aineistoni lyhyttä A-infinitiiviä esiintyy verbiketjussa. Määrä ei ole yllättävä, sillä verbiketju oli erityisen korostainen rakenne myös kandidaatintutkielmassani (Korja 2019: 18–19). Määrään vaikuttaa hyvin todennäköisesti myös se, että A-infinitiivi on verbiketjujen tavallisin infiniitiivi (VISK 2008 § 493).

Verbiketju on kaksi- tai useampiverbinen predikaatti, joka muodostuu asiointiloja kvalifioivasta abstraktista tai nesessiivisestä verbistä sekä infiniitivistä. Modaaliset tai muuten abstraktit verbit kuvaavat muun muassa asiointilan mahdollisuutta, todennäköisyyttä tai sen alkamista (esim. *voida*, *ehtiä*, *alkaa*), nesessiiviset verbit puolestaan esimerkiksi välttämättömyyttä tai suositeltavuutta (esim. *täytyä*, *kannattaa*). (VISK 2008 § 496.) Abstrakteja verbejä esiintyy aineistossani 263 verbiketjussa ja nesessiivisiä verbejä 52 verbiketjussa. Olen havainnollistanut verbien jakaumaa kuviossa 3. Tarkastelen ensin abstraktien verbien muodostamia verbiketjuja, joiden jälkeen siirryn nesessiivisiin.

KUVIO 3. Abstraktien ja nesessiivisten verbien jakauma aineistoni verbiketjuissa.

Olen merkinnyt kuvioon 3 yleisimmät abstraktit ja nesessiiviset verbit, jotka esiintyvät aineistoni verbiketjuissa. Abstrakteista verbeistä yleisimmät ovat *saada* (63 esiintymää), *alkaa* (52 esiintymää), *voida* (51 esiintymää), *haluta* (27 esiintymää) ja *ehtiä* (25 esiintymää). Niiden lisäksi aineistoni verbiketjuissa esiintyy 15 muuta abstraktia verbiä, joilla

on aineistossani yhteensä 45 esiintymää. ”Muut”-luokassa eniten esiintymiä on verbeillä *osata* (8 esiintymää), *viitsiä* (7 esiintymää), *keretä ~ keritä* (6 esiintymää) ja *saattaa* (5 esiintymää). Muilla luokan verbeillä esiintymiä on vähemmän, esimerkiksi *tahtoa* esiintyy 3 verbiketjussa ja *yrittää* 1 verbiketjussa. Esimerkeissä (22–24) on hyvin prototyypinen verbiketju, jonka infinitiivi on muodostanut abstraktin verbin kanssa.

- (22) *Asiat toki **voi näkeä** haluamallaan tavalla mikäli henkinen puoli ei kestä totuutta.* (S)
- (23) *Ja usko pois kunhan kasvat, niin **alat näkeä** asioita muidenkin kuin oman napasi kohdalta.* (S)
- (24) *itsellä silmälasit, ja ne perkele meni ottamaan liian aikasin pois päästä, etten **kerinny näkeä** että onko ne hyvän näkösiä* (S)

Saada-verbin suuri lukumäärä selittyy osittain sillä, että valtaosa puhekielisistä **näkkee*-muodoista esiintyy verbiketjussa juuri sen rinnalla. 14 tapauksessa verbiketju esiintyy muodossa *saapas *näkkee*, kuten esimerkeissä (25) ja (26). On mahdollista, että taustalla on sanonta *saapas näkee, mitä kenkä tekee*, jossa *nähdä*-verbi olisi aktiivin indikatiivin yksikön 3. persoonassa. Koska sanontaa ei kuitenkaan ole kirjoitettu lauseisiin kokonaisuudessaan, olen tulkinnut **näkkee*-muodon A-infinitiiviksi (ks. s. 26). Toisaalta *saada* on myös Lauseopin arkiston murreaineistossa yleisin lyhyen infinitiivin yhteydessä esiintyvä modaalinen verbi (Ikola ym. 1989: 283).

- (25) ***Saapas näkkee** tulleeko tehdasta, kyllä ne ilmoittaa hyvissä ajoin aikeistaan.* (S)
- (26) *pitäisikö kaivaa jo sukset ja käydä koekierros niillä..**saapas näkkee**..* (S)

Haluta-verbi esiintyy aineistossani yhteensä 27 verbiketjussa. Kyseessä ei kuitenkaan ole prototyypisin mahdollinen verbiketjun finiittinen osa. *Haluta* edustaa verbityyppiä, joka vaatii tajunnallisen subjektin ja saa objektikseen substantiivilausekkeen, infinitiivilausekkeen tai lauseen. Tällaisten verbien yhteydessä A-infinitiivi voi toimia siis myös objektin tehtävässä eli verbin täydennyksenä. Rajanveto objektin ja verbiketjun välillä on kuitenkin joskus hankalaa: kun lauseessa on perussubjekti, verbin ja infinitiivin muodostama rakenne on hyvin paljon verbiketjun kaltainen. (VISK 2008 § 469, 497.) Tällaisissa tapauksissa sekä objekti- että ketjijäsennys onkin yhtä mahdollinen riippuen siitä, mistä näkökulmasta lausetta haluaa tarkastella. Olen havainnollistanut kaksitulkintaisuutta esimerkiksi (27), jossa **näkeä* voitaisiin tulkita verbiketjun osaksi tai objektiksi. Olen lihavoinut lauseen predikaatin ja merkinnyt objektin hakasulkeisiin. Kohdassa a olen

käyttänyt ketjujäsenystä ja merkinnyt *näkeä-muodon osaksi lauseen predikaattia. Kohdassa b olen puolestaan kuvannut infinitiivin osaksi lauseen objektia.

- (27) a. *Olen 13 ja perheeni vihaa minua internetin takia isäni ja äitini sanoo siitä koko ajan ja veljeni ei edes halua näkeä [minua]. (S) ~*
 b. *Olen 13 ja perheeni vihaa minua internetin takia isäni ja äitini sanoo siitä koko ajan ja veljeni ei edes halua [näkeä minua]. (S)*

Ketjujäsenys kiinnittää huomion lauseen nominaalisiin jäseniin, objektijäsenys puolestaan lauseen osien välisiin riippuvuussuhteisiin (VISK 2008 § 497). Vaikka kumpikin jäsenys on yhtä mahdollinen, olen päättänyt käsitellä esimerkin (27) kaltaiset tapaukset tutkielmassani nimenomaan verbiketjuina. Tämä johtuu siitä, että suurimmassa osassa tapauksista ero prototyypiseen verbiketjuun on hyvin vähäinen. *Haluta*-verbin lisäksi aineistossani esiintyy myös muita verbejä, joiden yhteydessä infinitiivi on perinteisesti määritelty objektiksi. Näitä ovat muun muassa *osata*, *jaksaa*, *tykätä*, *yrittää* ja *ymmärtää*. Myös ne edellyttävät tajunnallista subjektia ja ilmaisevat ihmisen suhdetta tai asennetta mahdolliseen toimintaansa. (VISK 2008 § 469.) Käsitelen myös näiden verbien ja A-infinitiivien muodostamat jaksot tutkielmassani verbiketjuina, kuten tein myös *haluta*-verbin kohdalla. On kuitenkin huomioitava, ettei ketjujäsenys välttämättä vaikuta kaikkien esiintymien kohdalla yhtä luontevalta. Esimerkeissä (28–29) A-infinitiivi hahmottuu mielestäni selkeämmin verbiketjun osaksi kuin esimerkissä (30). Tämä johtuu siitä, että esimerkissä (30) *osata*-verbillä on kaksi rinnasteista A-infinitiivilauseketta. Näistä ensimmäinen on *selittää noita*, jälkimmäinen puolestaan **näkeä tulevaisuuteeni*. Koska rinnasteisia A-infinitiivejä on kaksi ja niillä on lisäksi omat täydennyksensä, **näkeä*-muodon sisältämä infinitiivilauseke hahmottuu enemmän objektimaiseksi. Olen kuitenkin käsitellyt kaikki *osata*-verbin yhteydessä toimivat infinitiiviesiintymät samassa luokassa, jotta aineiston kuvaus olisi mahdollisimman läpinäkyvä. Siksi myös esimerkki (30) toimii aineistossani verbiketjuna.

- (28) *Saatan ennen nukkumaan menoa käydä punaviinilasillisella baarissa mutta sitten painun pehkuihin jotta jaksan seuraavana päivänä taas näkeä ja kokea. (S)*
 (29) *Suomalaiset on opetettu vasemmistolaisuuteen, ja siksi eivät osaa näkeä tarjoutuvia tilaisuuksia, joten – – (S)*
 (30) *Mutta halusin kysyä jos joku osaisi selittää noita, tai näkeä tulevaisuuteeni jolla tällainen kyky on. (S)*

Tarkastelen seuraavaksi aineistoni nesessiivisiä verbiketjuja. Kuviosta 3 näkee, että aineistoni verbiketjuissa esiintyvistä nesessiiviverbeistä yleisimmät ovat *pitää* (25 esiintymää), *tarvita* (13 esiintymää) ja *täytyä* (11 esiintymää). Lisäksi *tulla*-verbi esiintyy kahdessa ja *kannattaa*-verbi yhdessä nesessiivisessä verbiketjussa.

Nesessiivirakenteelle on tyypillistä, että lauseen mahdollinen subjekti on genetiivimuotoinen ja totaaliobjekti on joko nominatiivissa tai akkusatiivissa. Usein nesessiivirakenteet ovat kuitenkin subjektittomia, ja yleensä subjektiton nesessiivirakenne tulkitaan nol-lapersoonaiseksi eli ihmistä koskevaksi. (VISK 2008 § 505, 1354.) Aineistoni nesessiivisistä verbiketjuista suurin osa (34 esiintymää) on nollasubjektillisiä, kuten esimerkeissä (31) ja (32). Loput aineistoni nesessiiviset verbiketjut (18 esiintymää) sisältävät genetiivisubjektin. Sellainen on myös esimerkeissä (33) ja (34), joissa genetiivisubjekti on alle-viivattu.

- (31) *Lue jo se raamattusi ja rukoile, että sydämesi paatumus ja pimeys vielä poistuisi, ja näksit niinkuin **näkeä tulee!*** (S)
 (32) ***pitää** kokea ja **näkeä ELÄMÄÄ!** ennenkuin kannattaa tänne kirjoitella....* (S)
 (33) *Kaikkea paskaa sitä **täytyy tuon kärsämäkisen** kokea ja **näkeä.*** (S)
 (34) *Sun **kannattas** pikkusen ottaa etäsyyttää, **näkkee** asijat erilaila.* (S)

Nesessiiviset verbiketjut on esimerkiksi *Iso Suomen Kieliopissa* kuvattu yleisesti nesessiivirakenteiksi muiden nesessiivisten predikaattien kanssa (VISK 2008 § 505). Oman tutkielmani kannalta koen kuitenkin selkeämmäksi kuvata tällaiset tapaukset yksinomaan syntaktisen tulkinnan mukaan juuri verbiketjuina. Kuten mainitsin luvun 4.1. alussa, nesessiivisyys itsessään on enemmän semanttinen kuin syntaktinen ominaisuus.

4.2.2. A-infinitiivi subjektina

Toiseksi yleisin syntaktinen tehtävä aineistossani on subjekti. Lyhyt A-infinitiivi esiintyy lauseen subjektina muun muassa tunnekausatiivilauseessa ja erilaisissa *olla*-verbillisissä lauseissa, joissa se toimii tavallisesti predikatiivin tai predikatiiviadverbiaalin yhteydessä. (VISK 2008 § 503–504.) Aineistossani esiintyy yhteensä 24 subjektina toimivaa vokaa-livartaloistunutta *nähdä*-verbin A-infinitiiviä. Niistä valtaosa esiintyy predikatiivilauseessa *olla*-verbin kanssa, kuten esimerkissä (35). Tällaiset lauseet ovat tyypillisesti

yleistäviä ja nollapersoonaisia (VISK 2008 § 504). Aineistossani on myös kaksi tunnekausatiivilauseetta (esimerkit (36–37)), jossa infinitiivisubjekti edustaa kokemuksen ärsykettä (VISK 2008 § 503).

- (35) *Olisi kyllä kivaa löytää seuraa ja **näkeä** muitakin ihmisiä.* (S)
 (36) *ei ne niitä rakenteita näe (eikä niitä kiinostakakaan **näkeä**.)* (S)
 (37) *ite oon kajaanista lähteny 6 vuotta sitten ja avartaa kuulla ja **näkeä** mitä siellä tapahtuu.* (S)

Aineistossani esiintyy neljä lausetta, joissa kirjottaja on kontekstista päätellen todennäköisesti tavoitellut *olla*-verbillistä predikatiivilauseetta vastaavaa rakennetta. Lauseiden predikoiva jäsen on kuitenkin jäänyt vajaaksi, sillä lauseet sisältävät predikatiivin, mutta eivät varsinaista *olla*-verbiä. Esimerkkien (38–41) kaltaisissa tapauksissa kopulan voi mielestäni kuitenkin tulkita puuttuvaksi, vaikkei kirjoittajan tarkoitusperiä voikaan varmaksi tietää. Olen siis tulkinnut A-infinitiivin näissä lauseissa subjektiksi.

- (38) *– – jännää kyllä **näkeä**, miten tämä tästä jatkuu.* (S)
 (39) *mutta välillä helpompaa **näkeä** lähelle* (S)
 (40) *Se on semmonen raudanpätkä. Helppo **näkeä** onko poikki.* (S)
 (41) *Ihan vaikea **näkeä** mitä juuri alkuvuonna on tapahtunut.* (S)

Subjekti oli toiseksi yleisin syntaktinen tehtävä myös kandidaatintutkielmani (Korja 2019: 21) kokonaisaineistossa, joten sen osuus pro graduni aineistossa on odotuksenmukainen. On kuitenkin mielenkiintoista, että kontrasti lyhyen A-infinitiivin yleisimmän ja toiseksi yleisimmän syntaktisen tehtävän välillä on aineistossani näinkin suuri: vokaalivartaloistunut *nähdä* esiintyy verbiketjussa jopa 315 kertaa, subjektina puolestaan vain 24 kertaa. Pohdin syntaktisten tehtävien keskinäistä jakaumaa tarkemmin yhteenvetoluvussa 4.5.

4.2.3. A-infinitiivi nominin määritteenä

Kolmanneksi yleisin A-infinitiivin syntaktinen tehtävä aineistossani on nominin määrite. Tutkielmani aineisto sisältää yhteensä 20 nominin määritteenä toimivaa A-infinitiivilauseetta, ja niistä 19 on substantiivin määritteitä. Lisäksi aineistossani on yksi adjektiivin määritteenä toimiva A-infinitiivilauseke.

Kun A-infinitiivi määrittää substantiivisia, se kuuluu tyypillisesti substantiivilausekkeeseen, jonka substantiivi on tavallisesti verbikantainen tai -korrelaattillinen tai muuten abstrakti (VISK 2008 § 506). Aineistossani esiintyy yhteensä 9 erilaista substantiivisia, joita *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneet A-infinitiivit määrittävät. Olen koonnut substantiivit taulukkoon 2. Niistä yleisimmät ovat *kyky* (4 esiintymää), *mahdollisuus* (3 esiintymää), *pakko* (3 esiintymää), *halu* (2 esiintymää) ja *tapa* (2 esiintymää). Muut substantiivit esiintyvät aineistossa A-infinitiivin yhteydessä vain kerran.

TAULUKKO 2. Aineistoni substantiivit sitä määrittävän A-infinitiivin yhteydessä.

Substantiivi	Esiintymiä aineistossa
<i>kyky</i>	4
<i>mahdollisuus</i>	3
<i>pakko</i>	3
<i>halu</i>	2
<i>tapa</i>	2
<i>haluttomuus</i>	1
<i>kykenemättömyys</i>	1
<i>oikeus</i>	1
<i>ongelma</i>	1
<i>vapaus</i>	1
Yhteensä	19

Suurin osa aineistoni substantiivin määritteenä toimivista lyhyistä A-infinitiiveistä esiintyy nimenomaan osana substantiivilauseketta, kuten esimerkeissä (42–44). Mahdollisia ovat kuitenkin myös sellaiset substantiivin ja infinitiivin yhdistelmät, joissa infinitiiviä ei tulkita osaksi substantiivilauseketta, vaan se liittyy substantiivin ja verbin muodostamaan predikaattiin. Tällaisessa tapauksessa substantiivin ja verbin muodostama predikaatti on rinnastettavissa yhteen verbiin. (VISK 2008 § 507.) Tyypillisiä ovat esimerkiksi substantiivin ja *olla*-verbin muodostamat sanaliitot, kuten *on pakko ~ syytä ~ määrää*. Aineistossani tällaisia esiintymiä on 3, ja niissä kaikissa A-infinitiivi määrittää substantiivisia *pakko*. Esimerkissä (45) **näkeä*-muoto on osa nesessiivirakennetta, jonka predikaattina on *olla*-verbin ja substantiivin *pakko* muodostama sanaliitto. (VISK 2008 § 1581–1582.)

(42) *Kaiken lisäksi [tuo kykyysi näkeä] on niin ihmeellisen oikeaan osuva.* (S)

- (43) *Koska tämä vaiva ei koskaan "mene pois päältä" totuin siihen pikku hiljaa, ja siitä tuli [minun normaali tapani **näkeä**]. (S)*
- (44) *Toki , sama sinisilmäisyys ja [haluttomuus **näkeä** ongelmia] toimii hyvänä bensininä jo alkaneelle tulipalolle. (S)*
- (45) *Sääliksi käy Linkolaa, jonka **on ollut pakko näkeä** vihreän politiikan täydellinen älyllinen konkurssi ja moraalinen romahdus... (S)*

A-infinitiivi voi määrittää myös predikatiivina tai predikatiiviadverbiaalina toimivaa adjektiivia. Tällainen adjektiivi ilmaisee tyypillisesti mahdollisuutta, aistinvaraista arviota tai arviota helppoudesta tai vaikeudesta. (VISK 2008 § 509.) Esimerkissä (46) on aineistoni ainoa tapaus, jossa vokaalivartaloistunut A-infinitiivi toimii adjektiivin määritteenä. Adjektiivi toimii lauseessa predikatiivina. Lauseen predikatiivirakenne on niin kutsuttu kokijan genetiivirakenne, joka sisältää genetiivisubjektin, *olla*-predikaatin ja koettua arviota ilmaisevan adjektiivipredikatiivin *vaikea*. (VISK 2008 § 1583.)

- (46) *Monen on vaikea **näkeä** ero Jumalan kymmenen käskyn ja Tooran käskyjen välillä. (S)*

4.2.4. A-infinitiivi muissa syntaktisissa tehtävissä

Esittelen tässä alaluvussa sellaiset A-infinitiivin syntaktiset tehtävät, joista on aineistossani vain yksittäisiä esiintymiä. Näitä ovat itsenäinen konstruktio (6 esiintymää), interrogatiivinen lauseke (2 esiintymää), relatiivinen lauseke (1 esiintymä) sekä objekti (1 esiintymä).

Aineistossani esiintyy yhteensä 6 vokaalivartaloistunutta *nähdä*-verbin lyhyttä A-infinitiiviä, jotka toimivat itsenäisenä lausekkeena. Itsenäinen A-infinitiivilauseke ei ole kytköksissä mihinkään sitä ympäröivän kontekstin finiittirakenteisiin, vaan toimii irrallisena konstruktiona. Itsenäisiä A-infinitiivilausekkeitä käytetään muun muassa listoissa sekä retorisisissa ja affektisissa tehtävissä. (Visapää 2008: 29; VISK 2008 § 512.)

Esimerkissä (47) **näkeä* voidaan tulkita itsenäiseksi konstruktiksi, sillä muoto ei ole kytköksissä sitä edeltävään tai sitä seuraavaan finiittiverbiin. Lisäksi objektin *hätä* sijamuoto puoltaa tulkintaa: Visapään (2008: 32) mukaan totaaliobjekti on aina nominatiivissa, kun infinitiivi esiintyy itsenäisessä konstruktiossa. Esimerkki (48) on syntaktisesti

monimutkaisempi tapaus. On mahdollista, että kirjoittajan tarkoituksena on ollut rinnastaa *nähdä*-verbi *katsoa*-verbin kanssa, jolloin kyseessä olisi siis *päästä*-verbin kanssa muodostettu verbiketju (*pääsiskin katsomaan ja näkemään*). Tällaista tulkintaa ei kuitenkaan voi tehdä, sillä *päästä*-verbi vaatii rinnalleen MA-infinitiivin, ja kirjoittaja on käyttänyt A-infinitiiviä. Koska **näkeä*-muotoa ei siis voi liittää mihinkään ympäröivään finiittirakenteeseen, olen analysoinut tapauksen itsenäiseksi konstruktioksi. Esimerkissä (49) **näkeä*-muotoa käytetään edustamassa lekseemiä, ja tällaisessa käytössä se on parhaiten rinnastettavissa sellaiseen itsenäiseen konstruktion, jota käytetään esimerkiksi määritelmässä ja listoissa. (VISK 2008 § 512.)

- (47) *Tiedän tämän ajan olleen todella vaikeata poikaystävälleni. **Näkeä** toisen hätä, mutta ei tietää, mistä tarkalleen ottaen on kyse.* (S)
- (48) *pääsiskin viereen katsomaan sitä onnen juhlaa kun kaksi rakastunutta kohtaavat ja **näkeä** ja kokea mitä on aito rakkaus ps. olen onnellinen puolestanne että olette pari* (S)
- (49) *Etänäin (kaukonäin) johdettuna **näkeä**-verbistä olisi analogisesti yhtä televisio-sanan kanssa. Tai etäkatselin (kaukokatselin), jos se tuntuu paremmalta.* (S)

Aineistossani esiintyy 2 *nähdä*-verbin vokaalivartaloistunutta A-infinitiiviä, jotka toimivat osana interrogatiivista lausekettä. Lisäksi yksi vokaalivartaloistunut A-infinitiivi esiintyy relatiivisessa lausekkeessa. Nämä lausekkeet esiintyvät kielessä samoissa asemissa kuin interrogatiivi- ja relatiivilauseetkin. Interrogatiiviset lausekkeet alkavat kysymysanalla tai kysymyspartikkelin sisältävällä sanalla ja ne toimivat kysymyksinä (esimerkki (50)) tai alisteisen kysymyslauseen tavoin (esimerkki (51)). Relatiiviset lausekkeet alkavat puolestaan relatiivipronominilla ja toimivat muun muassa nominin määritteenä, kuten esimerkissä (52). (VISK 2008 § 512.)

- (50) *Enää en edes pahemmin mieli pukeutumistani, meikkaamisen olen jättänyt tosi vähiin, miks **näkeä** vaivaa turhan takia.* (S)
- (51) *Kirjoittelen Tukholman kuulumisia: mitä tehdä, **näkeä**, ostaa, MUOTIA yms.* (S)
- (52) – – *koska työttömillä ei luonnollisestikaan ole sitä työporukkaa tai opiskelukavereita joita **näkeä** päivittäin.* (S)

A-infinitiivi voi toimia lauseen objektina pitkälti samanlaisissa yhteyksissä kuin kieliopillisijaiset substantiivilausekkeet. Se voi siis esiintyä joko yksittäisen verbin, verbin ja siihen liittyvän predikaatiivadverbiaalin tai jonkin muun kiteytyneen predikaatin objektina. (VISK 2008 § 499.) Aineistossani esiintyy vain yksi objektina toimiva *nähdä*-verbin

vokaalivartaloistunut A-infinitiivi (esimerkki (53)). Kyseessä on kokijan genetiivirakenne, jossa A-infinitiivilauseke toimii kiteytyneen predikaatin *tehdä mieli* objektina. Aineistoni infiniitiiviobjekti on samasubjektinen, eli infiniitin subjekti on sama kuin lauseen hallitsevan predikaatin subjekti. (VISK 2008 § 501, 906.)

(53) *Mun tekee todella mieli viillellä itseäni, [näkeä vereni valuvan].* (S)

Vaikka olen analysoinut ainoastaan yhden vokaalivartaloistuneista A-infinitiiviesiintymistä objektiksi, todellisuudessa objektiksi kelpaavia esiintymiä on aineistossani enemmänkin. Syynä tähän ovat monitulkintaiset tapaukset, joita olen tarkastellut verbiketjujen yhteydessä (ks. luku 4.2.1.). Infinitiiviobjektien vähäisyys aineistossani johtuu siis pitkälti siitä, että olen käsitellyt monitulkintaiset tapaukset verbiketjuina, vaikka myös objektitulkinta olisi mahdollinen. Olen kuitenkin päätenyt verbiketjüjäsennykseen, sillä koen, että se palvelee omaa tutkielmaani paremmin.

4.3. Translatiivin syntaktinen analyysi

Seuraavaksi käsittelen A-infinitiivin translatiivin syntaktiset tehtävät. Koska A-infinitiivin translatiivi on perusmuotoa huomattavasti suppeakäyttöisempi, esittelen kaikki syntaktiset tehtävät samassa alaluvussa. Aineistossani esiintyy yhteensä 56 *nähdä*-verbin vokaalivartaloistunutta A-infinitiivin translatiivia. Niistä 52 esiintyy finaalinrakenteessa, 3 metatekstuaalisessa ilmauksessa ja 1 verbiliitossa.

Translatiivimuotoinen A-infinitiivi esiintyy tavallisimmin finaalinrakenteessa, joka ilmaisee toiminnan tarkoitusta tai myöhemmyyttä suhteessa hallitsevan lauseen ajankohtaan. Finaalinrakenne toimii adverbiaalimääritteenä ja esiintyy tyypillisesti elollissubjektillisessä lauseessa. (VISK 2008 § 513.) Aineistoni A-infinitiivin translatiiveista suurin osa (52 esiintymää) esiintyy nimenomaan toiminnan tarkoitusta ilmaisevassa finaalinrakenteessa (esimerkit (54–55)). Myöhemmyyttä ilmaisevia finaalinrakenteita en aineistossani havainnut.

(54) *Ei tarvitse olla edes ammattilainen näkeäkseen virheet suunnitelmallisuudessa.* (S)

(55) *Joudun räpyttelemään silmiäni näkeäkseeni tarkasti kaiken.* (S)

A-infinitiivin translatiivia käytetään myös metatekstuaalisesti kommenttikäytössä. Tällainen käyttö eroaa finaalarakenteesta siinä, että translatiivilla voi olla genetiivisubjekti, muttei muita laajennuksia. (VISK 2008 § 514.) Aineistossani on 3 esiintymää, joissa *nähdä*-verbin vokaalivartaloistunutta A-infinitiivin translatiivia on käytetty metatekstuaalisesti (esimerkit (56–58)). Metatekstuaalisten ilmausten esiintyminen aineistossani on yllättävää, sillä tällaisissa rakenteissa infiniitiivin käyttö on pitkälti kiteytynyttä (pohdin vokaalivartaloistuneiden muotojen esiintymistä kiteytyneissä rakenteissa luvussa 4.5.). Finaalarakenteiden ja metatekstuaalisten ilmausten lisäksi havaitsin aineistossani yhden fatum-rakenteen (esimerkki (59)). Kyseessä on suppekäyttöinen verbiliitto, niin kutsuttu *olla tehdäkseen* -rakenne, joka korostaa sitä, ettei asia ole hallittavissa. Fatum-rakenne esiintyy tyypillisesti *jos*-lauseessa. (VISK 2008 § 453.) Aineistoni fatum-rakenteessa vokaalivartaloistuneen muodon esiintymistä voidaan mahdollisesti selittää morfologisilla tekijöillä. Translatiivimuodon edellä esiintyvä finiittimuoto *näkee* on vokaalivartaloinen, joten sen rinnalla myös infiniitivimuoto on voinut tuntua vokaalivartaloistuneena versiona loogisemmalta vaihtoehdolta kuin norminmukainen konsonanttivartaloinen muoto.

- (56) *no näkeäkseni tossa on napoleon syndrooma* (S)
 (57) *Varmaankin aika normifiliksillä, normaalia huumorintajua ja sellaista on ollut näin näkeäkseni.* (S)
 (58) *Perussuomalaiset tulevat onneksemmeksemme asettamaan näkeäkseni arvot taas kunniaan ja suomalaisuudenkin arvoonsa.* (S)
 (59) *Siinä junassahan on kirkkaat valot kyllä ne näkee jos on näkeäkseen.* (S)

Pitkään A-infinitiiviin liittyy aina possessiivisuffiksi, joka osoittaa, että rakenteen subjekti on sama kuin lauseen hallitseva subjekti (VISK 2008 § 513). Olen koonnut aineistoni pitkien A-infinitiivien yhteydessä esiintyvät possessiivisuffiksit taulukkoon 3.

TAULUKKO 3. Possessiivisuffiksit aineistoni pitkien A-infinitiivien yhteydessä.

Persoona	Possessiivisuffiksi	Esiintymiä aineistossa	
1.	Yks.	-ni	16
	Mon.	-mme	-
2.	Yks.	-si	9
	Mon.	-nne	1
3.		-en	30
		-nsA	-
Yhteensä			56

Taulukosta 3 voi nähdä, että aineistossani esiintyy pitkien A-infinitiivien yhteydessä neljä eri possessiivisuffiksia: *-en*, *-ni*, *-si* ja *-nne*. Näistä yleisin on 3. persoonan possessiivisuffiksi *-en*, joka esiintyy aineistossani 30 kertaa. *-ni* esiintyy 16 kertaa, *-si* 9 kertaa ja *-nne* kerran. Monikon 1. persoonan possessiivisuffiksi *-mme* ei esiinny aineistossani lainkaan pitkien A-infinitiivien yhteydessä. Myöskään 3. persoonan possessiivisuffiksin variantti *-nsA* ei esiinny aineistossani. Tämä ei ole yllättävää, sillä *-nsA* on käytössä harvinaisempi kuin toinen 3. persoonan suffiksivariantti *-Vn* (VISK 2008 § 95). Olen koonnut alle aineistoesimerkit kaikista aineistoni possessiivisuffikseista (esimerkit (60–63)).

- (60) *aivan selkeesti näin oli käynyt,heppu vaan ihan hurjana **näkeekseen** totuutta.* (S)
- (61) *Itselleni kävi niin että tarvitsin toisen ihmisen **näkeäkseni** toisen ihmisen pahuuden eli niin sanotun laastarisuhteen joka ei ollut hänelle hyväksi.* (S)
- (62) *nautiskeleva mies anna itsellesi joululahja osta uudet lasit ja käy muuallakin **näkeäksesi** muitakin naisia* (S)
- (63) *Omapahan on vikanne, katsokaa peiliin **näkeäksenne** oman huvittavuutenne punahyyskät sekä ympärillänne pyörivät muut takiaiset.* (S)

Kuten mainitsin luvussa 4.2., lyhyen A-infinitiivin syntaktisista tehtävistä kolme puuttuu kokonaan aineistoni vokaalivartaloistuneiden *nähdä*-verbien joukosta. A-infinitiivin translatiivin syntaktisista tehtävistä sen sijaan sekä erilaiset adverbiaalit että verbiliitto edustuvat aineistossani. On odotuksenmukaista, että vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbin pitkät A-infinitiivit esiintyvät aineistossani erityisesti finaalarakenteessa. Sen sijaan metatekstuaalisten ilmausten ja fatum-rakenteen esiintyminen näinkin pienessä aineistossa on yllättävää.

4.4. Perusmuodon ja translatiivin semanttinen analyysi

Käsittelen seuraavaksi analyysini semanttisen osuuden, eli tarkastelen, missä merkitystyypeissä aineistoni vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbin A-infinitiivit toimivat. Aluksi käyn läpi merkitystyyppit, joihin olen luokitellut aineistoni, ja kerron, mitä yleisiä huomioita tein aineistostani tehdessäni semanttista luokittelua. Lisäksi kerron, millaisia tapauksia jouduin rajaamaan aineistostani semanttisen analyysin ulkopuolelle.

Koska *nähdä*-verbin merkitystyyppiä ei tietääkseni ole aiemmin tutkittu, käytän semanttisen analyysini pohjana *Kielitoimiston sanakirjan* (KS 2020 s.v. *nähdä*) määritelmiä 1–6 (ks. s. 3), joskin pienin muutoksin. Ensinnäkin olen muokannut merkitystyyppiä 2 siten, ettei siinä ole erikseen täsmennettyjä a ja b -määritelmiä, vaan ainoastaan yksi laajempi määritelmä. Olen myös lisännyt määritelmien joukkoon kokonaan uuden merkitystyyppin (kohta 7), jota *Kielitoimiston sanakirjan* määritelmistä ei löydy. Olen siis jakanut aineiston vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbin A-infinitiivit merkitystyyppeihin seuraavien määritelmien mukaisesti:

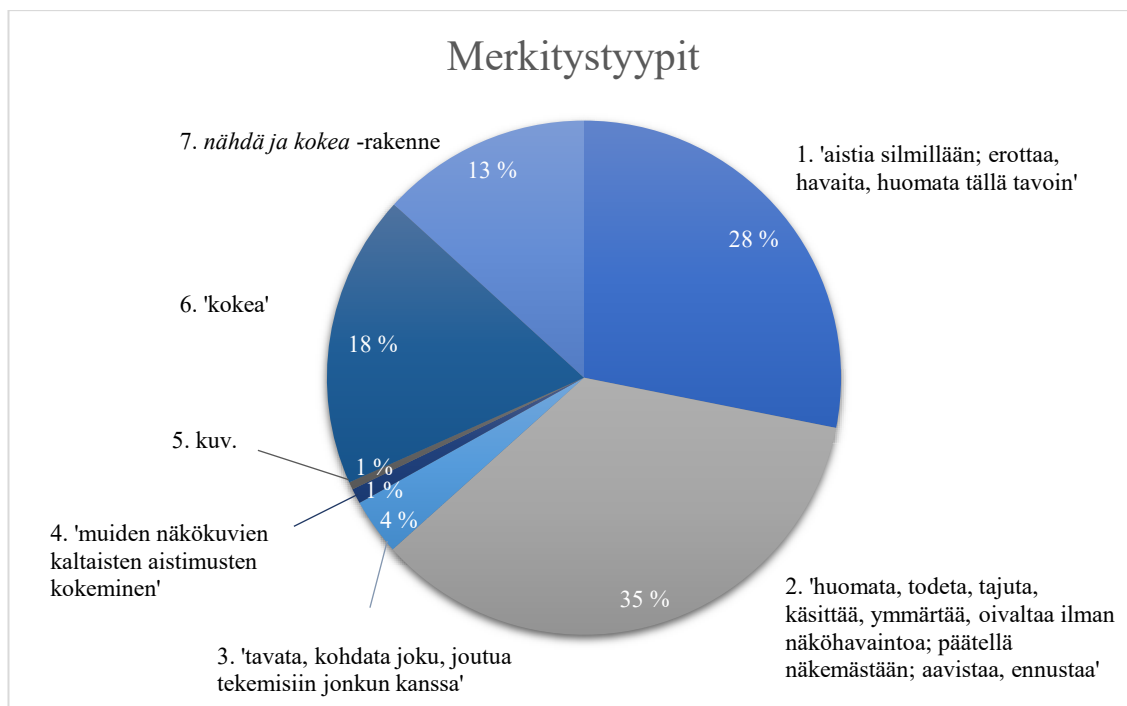
1. aistia silmillään; erottaa, havaita, huomata tällä tavoin (esim. *nähdä huonosti pimeässä*)
2. huomata, todeta, tajuta, käsittää, ymmärtää, oivaltaa ilman näköhavaintoa; päätellä näkemästään; aavistaa, ennustaa (esim. *nähdä asiat uudessa valossa*)
3. tavata, kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa (esim. *nähdä jonkun kanssa illalla*)
4. muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen (esim. *nähdä unta*)
5. kuv. (esim. *nähdä punaista* 'olla raivoissaan')
6. kokea (esim. *nähdä vaivaa*)
7. osana *nähdä ja kokea* -rakennetta

Päädyn lisäämään määritelmien joukkoon erikseen kohdan 7, sillä havaitsin aineistossani lukuisia tapauksia, joissa on käytetty rinnakkain verbejä *nähdä* ja *kokea*. Kohta 7 eroaa kuitenkin aiemmista siten, että tarkastelun kohteena on nimenomaan koko rakenne, ei siis ainoastaan *nähdä*-verbin merkitys sinänsä. Vaikka *nähdä ja kokea* ei ole varsinainen moniosainen predikaatti, uskon, että tällaisen rakenteen käyttö on pitkälti kiteytyneenä. Myös Leinosen (2021: 21–23) kandidaatintutkielmassa on viitteitä verbien kiteytyneestä käytöstä, sillä vastaavanlaisia tapauksia löytyy myös NUT-partisiipeista. Näin ollen *nähdä* ja *kokea* -verbien muodostamaa rakennetta voisi verrata esimerkiksi *JA*-kiteytymään tai muuhun moniverbiseen predikaattiin (VISK 2008 § 450). Koska rakenne ei sellaisenaan sovi mihinkään *Kielitoimiston sanakirjan* (KS 2020 s.v. *nähdä*) määritelmistä, päätin lisätä sen omaksi kohdakseen. Mikäli kuitenkin tarkastelisin *nähdä*-verbiä rakenteen sisällä, se voisi mahdollisesti edustaa merkitystyyppiä 1 tai 2. Nämä merkitystyyppit eivät välttämättä vaadi objektia, eli niissä *nähdä*-verbiä voi käyttää myös intransitiivisesti. Sen sijaan merkitystyypeissä 3–6 objekti tai muu täydennys on huomattavasti tavanomaisempi, ja kiteytyneessä *nähdä ja kokea* -rakenteessa tällaista ei välttämättä tarvita. Mielestäni on kuitenkin kannattavampaa tarkastella koko rakenteen merkitystä eikä ainoastaan *nähdä*-verbiä.

Polysemian tutkimuksessa on perinteisesti puhuttu ydinmerkitysnäkökulmasta, jonka mukaan polyseemisen lekseemin eri merkitykset siis jakavat yhteisen ydinmerkityksen (Taylor 2005: 108). Ydinmerkitysajatus on kuitenkin pidetty rajoittavana, sillä vaikka eri merkityksillä voi hyvinkin olla yhteisiä ominaisuuksia, aina niitä ei välttämättä ole. Ydinmerkityksen vastakohtana onkin esitetty ajatus niin sanotuista perheyhtäläisyyskategorioista. Perheyhtäläisyysajattelun mukaan merkitysten yhteenkuuluvuus ei edellytä yhteistä ydinmerkitystä, vaan yhteisiä sukulaisia. (Raukko 1994: 47; Taylor 2005: 108.) Merkitysten välillä voi olla mutkikkaitakin suhteita, jotka voidaan kuvata ikään kuin merkitysketjuna: merkitys *A* on sukua merkitykselle *B* jonkin yhteisen ominaisuuden kautta, ja samalla periaatteella merkitys *B* on sukua merkitykselle *C*, ja niin edelleen. Merkityksillä *A* ja *C* ei välttämättä ole yhteisiä ominaisuuksia, mutta ne kuuluvat samaan merkityskategoriaan, koska ovat molemmat sukua merkitykselle *B*. (Taylor 2005: 108–111.)

Voidaan puhua myös niin sanotusta merkitysverkosta. Siinä keskeiset, prototyyppisemmät merkitykset edustuvat ikään kuin solmukohtina, ja epätyypillisemmät merkitykset puolestaan sijaitsevat solmukohtien välimaastossa. Eri merkitysten välillä on semanttisia yhteyksiä, kuten verkossa on lankoja solmujen välillä. (Raukko 1994: 49–51.) Myös *nähdä*-verbin osalta voidaan ajatella, että tietyt merkitykset ovat prototyyppisempiä kuin toiset. Verbistä *nähdä* tulee todennäköisemmin ensiksi mieleen silmillä tehtävä aistimistapahtuma kuin esimerkiksi kokeminen – tyypillinen oletus polysemiassa onkin, että konkreettinen merkitys on ennen metaforista (Raukko 1994: 57). Merkitystyyppiä 1 voidaan siis periaatteessa pitää verbin keskeisenä merkitystyyppinä, jonka alatyyppejä muut merkitystyyppit ovat.

Esittelen seuraavaksi, kuinka suuria osuuksia merkitystyyppit kattavat aineistostani. Olen koonnut kaikki aineistossani edustavat merkitystyyppit ja niiden prosentuaaliset osuudet kuvioon 4. Esiintymien tarkemmat lukumäärät ilmoitan kutakin merkitystyyppiä esittelevän alaluvun alussa.

KUVIO 4. Aineistoni vokaalivartaloistuneiden A-infinitiivien merkitystyytit.

Kuten kuviosta 4 voidaan havaita, aineistoni *nähdä*-verbin A-infinitiiviesiintymät kattavat kaikki *Kielitoimiston sanakirjassa* (KS 2020 s.v. *nähdä*) kuvatut merkitykset sekä lisäksi *nähdä ja kokea* -rakenteen. Eniten esiintymiä aineistossani on merkitystyyppillä 2, joka kattaa 35 % aineistostani. Toiseksi yleisin on merkitystyyppi 1, joka kattaa aineistostani 28 %. Merkitystyyppi 6 kattaa aineistostani 18 % ja merkitystyyppi 7 puolestaan 13 %. Vähiten aineistossani esiintyy merkitystyyppiä 3 (4 %), 4 (1 %) ja 5 (1 %). Jo tässä vaiheessa voidaankin todeta, ettei mikään yksittäinen merkitystyyppi ole aineistossani erityisen korostainen, vaan suurin osa tutkimistani A-infinitiiviesiintymistä on jakaantunut suhteellisen tasaisesti 4 eri merkitystyyppin kesken. Loput 3 merkitystyyppiä ovat aineistossani harvinaisempia, mutta niistä jokaisella on vähintään yksittäisiä osumia. Tästä voidaankin päätellä, että vokaalivartaloistuminen koskee koko *nähdä*-lekseemiä eikä näytä rajoittuvan tiettyihin merkitystyyppiin.

Osa aineistoni esiintymistä on sellaisia, joissa verbin merkitys ei avaudu pelkästä ympäröivästä lauseesta tai virkkeestä. Tällaisissa tapauksissa olen etsinyt keskustelupalstan alkuperäisen viestiketjun ja yrittänyt päätellä merkityksen ympäröivästä kontekstista. Osassa tapauksista verbin merkitystä on kuitenkin rakenteellisten seikkojen vuoksi mahdotonta tulkita tai päätellä eikä ympäröivä kontekstikaan tarjoa vastauksia. Tällaiset osumat olen jättänyt kokonaan semanttisen analyysin ulkopuolelle. Esimerkissä (64) **näkeä-*

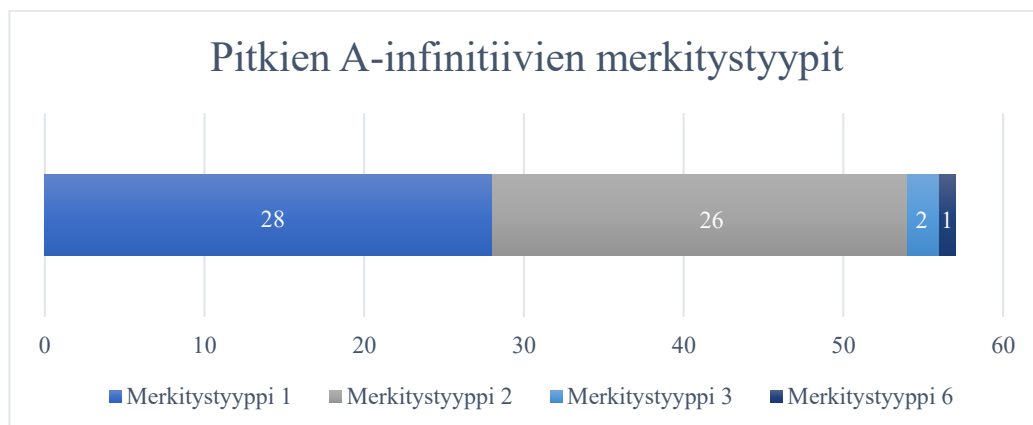
muoto edustaa lekseemiä yleisesti, joten tapauksen semanttinen analysoiminen ei ole mahdollista. Esimerkki (65) on tapaus, jossa *näkeä voisi mahdollisesti edustaa myös näkyä-verbien A-infinitiiviä (kyseessä on siis aineistoni mahdollinen A-infinitiivi, ks. taulukko 1 s. 25). Mikään nähdä-verbien merkitystyypeistä ei ilmene viestistä suoraan, eikä keskustelupalstaltakaan selviä, millaisesta havaitsemistilanteesta esimerkissä on kyse. Koska tapaus on morfologisestikin hankala, olen päättänyt jättämään sen pois semanttisesta analyysistä. Myöskään esimerkeissä (66–68) laajempi keskustelupalstakonteksti ei valota, viittaako *näkeä silmillä aistimiseen, muunlaiseen havaitsemiseen vai kenties kokemiseen. Lisäksi kyseiset tapaukset ovat runoja, joissa kirjoittaja ei välttämättä ole edes tavoitellut yksiselitteistä merkitystä. Siitä syystä olen rajannut myös esimerkit (66–68) pois semanttisesta analyysistä.

- (64) *Etänäin (kaukonäin) johdettuna näkeä-verbistä olisi analogisesti yhtä televisio-sanan kanssa.* (S)
- (65) *Kyllä tietokoneella pitää kaiken näkeä helposti ja nopeasti - ihan niinkuin Windows tekee!* (S)
- (66) *Apinoiden planeetta on asuntomme meidän / niin myös paviaanien heidän. /Me ihmiset olemme vasta nuorta väkeä / pitäishän sen ymmärtää näkeä.* (S)
- (67) *tarkoitinkin liukumäkeä / ja siihen niitä liukuhousuja / mut naurattaa niin / eihän kaikkea voi näkeä* (S)
- (68) *voisi sanoa sinulle Rakkain " ? / elämäni juoksee, jokin virtaa / emme ehdi näkeä kaikkea...* (S)

Aineistossani on myös 3 sellaista esiintymää, joissa verbi edustaa samanaikaisesti kahta eri merkitystyyppiä. Tällainen on esimerkissä (69), jossa *näkeä-muoto merkitsee samanaikaisesti silmillä tehtävää aistihavaintoa (merkitystyyppi 1) ja toisen henkilön kohtaamista (merkitystyyppi 3). Näistä kaksitulkintaisista tapauksista 2 esiintymää edustaa merkitystyyppiä 1 ja 3, 1 esiintymä puolestaan merkitystyyppiä 3 ja 6. Olen tilastoinut kaksitulkintaiset tapaukset osaksi kumpaakin merkitystyyppiä, eli aineistoni esiintymistä 3 on laskettu mukaan kahdesti. Tutkielmani aineisto sisältää kokonaisuudessaan 425 nähdä-verbien vokaalivartaloistunutta A-infinitiiviesiintymää, joista olen siis rajannut 5 pois semanttisesta analyysistä. Lisäksi 3 esiintymää on laskettu mukaan kahdesti. Semanttisessa analyysissä on siis mukana yhteensä 423 nähdä-verbien vokaalivartaloistunutta A-infinitiiviä.

- (69) *Minäkin odotan näkeäkseni sinut, hymysi, katseesi, sitä valoa sinunkin silmissä kun näemme...* (S)

Koska semanttisessa analyysissä pääpaino on nimenomaan merkityksen eikä muodon tarkastelussa, käsittelen lyhyet ja pitkät A-infinitiivit yhtenä kokonaisuutena. Mielestäni on kuitenkin tärkeää huomioida, että pitkät A-infinitiivit eivät esiinny aineistossani kaikissa merkitystyypeissä, vaan suosivat selkeästi tietynlaisia semanttisia ympäristöjä. Olen merkinnyt kuvioon 5, missä merkitystyypeissä *nähdä*-verbin pitkät A-infinitiivit esiintyvät aineistossani.

KUVIO 5. *Nähdä*-verbin pitkien A-infinitiivien merkitystyytit aineistossani.

Kuviosta 5 nähdään, että pitkät A-infinitiivit toimivat aineistossani erityisesti merkitystyypeissä 1 'aistia silmillään' (28 esiintymää) ja 2 'käsittää ilman näköhavaintoa' (26 esiintymää). Lisäksi 2 esiintymää toimii merkitystyyppissä 3 'tavata, kohdata' ja 1 esiintymä merkitystyyppissä 6 'kokea'. Vaikka *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneita A-infinitiivin translatiiveja on kokonaisaineistossani yhteensä 56, semanttisessa analyysissä niiden lukumäärä on 57. Tämä johtuu siitä, että yksi esiintymistä edustaa samanaikaisesti sekä merkitystyyppiä 1 että 3, eli se on laskettu mukaan kahdesti (ks. esimerkki (69) s. 46).

Tarkastelen seuraavaksi merkitystyypejä omissa alaluvuissaan siinä järjestyksessä, mikä niiden yleisyys on aineistossani. Jotta analyysistä ei tulisi liian vaikeaselkoista, viittaan leipätekstissä merkitystyypeihin pitkälti niiden numeroilla (ks. kuvio 4).

4.4.1. Käsittäminen ilman näköhavaintoa

Yleisin aineistossani esiintyvistä merkitystyypeistä on merkitystyyppi 2 'huomata, todeta, tajuta, käsittää, ymmärtää, oivaltaa ilman näköhavaintoa; päätellä näkemästään; aavistaa, ennustaa'. Aineistoni osumista 149 eli 35 % toimii kyseisessä merkityksessä. Tämä on kiinnostava huomio, sillä merkitystyyppi 2 ei edusta verbin prototyyppisintä käyttöä.

Aineistossani on useita A-infinitiiviesiintymiä, joissa ero kahden eri merkitystyyppin välillä ei ole kovinkaan selkeä. Etenkin merkitystyyppit 1 ('silmillä aistiminen') ja 2 ovat usein hyvin samankaltaisia. Joissain tapauksissa merkitystyyppin voi päätellä verbin objektista: esimerkiksi monet abstraktit kohteet ovat sellaisia, joita ei todellisuudessa voi silmillä aistia. Tällaisia on esimerkeissä (70–73), joihin olen selvyuden vuoksi merkinnyt objektit alleviivauksella. Kyseisissä esimerkeissä *nähdä*-verbin merkitys hahmottuu helpommin ilman näköhavaintoa tapahtuvaksi käsittämiseksi, sillä objektit eivät ole sellaisinaan silmin havaittavia kohteita. Esimerkki (74) on hankalampi tapaus. Intuitiivisesti voisi ajatella, että kirjoittaja on tarkoittanut **näkeä*-muodolla nimenomaan näköhavaintoa, sillä verbi on rinnastettu toiseen aistihavaintoverbiin *kuulla*. Toisaalta näkemisen kohde, rajavartioiden lakko, ei ole konkreettinen asia, jonka voi havaita uutisvälineistä omin silmin. Kyseessä on korkeintaan uutisvälineen välittämä kuva, josta lakon olemassaolon voi päätellä. Näin ollen olen tulkinnut, että **näkeä* merkitsee tässä kontekstissa tilanteen havaitsemista muilla tavoin kuin silmillä aistimalla.

(70) *Pikkuhiljaa aloin **näkeä** omat virheeni ja katua niitä.* (S)

(71) *Toisin kun evoluution voi **näkeä** selvästi.* (S)

(72) *-- ja lopulta valitettavasti joudut oikein pinnistämään **näkeüksesi** lapsessa jotain positiivista.* (S)

(73) *Lähes kaikki osaavat **näkeä** Jasminin säälittävyyden noissa postauksissa.* (S)

(74) *Kuten uutisvälineistä olemme saaneet **näkeä** ja kuulla, ovat rajamme vartijat lakossa* (S)

Vaikka eri merkitystyyppien väliset erot ovat tietyissä tapauksissa hyvinkin vähäisiä, kaikki merkitystyyppiä 2 edustavat esiintymät eivät suinkaan ole semanttisesti vaikeatulkintaisia. Aineistossani on useita tapauksia, joissa *nähdä*-verbin täydennykset viittaavat selkeästi muunlaiseen havainnointikykyyn kuin silmillä aistimiseen. Esimerkissä (75)

puhutaan ennustamisesta, kun taas esimerkissä (76) *kyky *näkeä asioita useammalta kantilta* viittaa selvästi ymmärtämiseen. Tällaisissa tapauksissa tulkinnanvaraa ei ole.

- (75) *Pitäisikö sosiaalityöntekijöiden olla ennustajia, **näkeä** tulevaisuuteen?* (S)
 (76) *Ehkä moderaattoriksi sopisi paremmin ihminen jolla on pikkusen enemmän ikää ja elämäkokemusta jotta on kykyä **näkeä** asioita useammalta kantilta* (S)

Havaitsin, että *nähdä*-verbin semanttinen luokittelu merkitystyyppiin 2 oli hankalampaa kuin moneen muuhun merkitystyyppiin luokittelu. Uskon tämän johtuvan siitä, ettei *nähdä*-verbi tässä merkityksessä aina vaadi ympärilleen tietynlaisia täydennyksiä tai kuulu sellaisiin rakenteisiin, jotka ilmaisevat merkitystyyppin suoraan (ks. s. 43).

4.4.2. Silmillä aistiminen

Aineistoni vokaalivartaloistuneista *nähdä*-verbin A-infinitiiveistä 119 osumaa eli 28 % esiintyy merkitystyyppissä 1 'aistia silmillään; erottaa, havaita, huomata tällä tavoin'. Merkitystyyppi on siis aineistossani toiseksi yleisin. Havaitsin, että merkitystyyppin 1 tapaukset erottuvat aineistosta pääsääntöisesti helpommin kuin esimerkiksi merkitystyyppin 2 abstraktimmat esiintymät. Tämä johtunee siitä, että kyse on nimenomaan silmillä tehtävästä aistimistapahtumasta. Erityisesti sellaiset tapaukset, jotka sisältävät näköhavaintoon liittyviä konkreettisia piirteitä, on helppo luokitella.

Monet aineistoni tapaukset erottuvat selkeästi merkitystyyppin 1 esiintymiksi jo suoraan ympäröivästä virkkeestä näköhavaintoon liittyvien elementtien perusteella. Esimerkissä (77) puhutaan hämäränäöstä, esimerkissä (78) silmän näkökyvystä, esimerkissä (79) silmistä yleisesti sekä esimerkissä (80) silmlaseista. Kyse ei siis voi olla sellaisesta havainnointitilanteesta, jossa silmiä ei käytetä.

- (77) *Kun sammuttaa valon, alussa ei näe mitään, mutta pian alaa hämärässä **näkeä** jonkin verran.* (S)
 (78) *Kuinka monta väriä silmä voi **näkeä**?* (S)
 (79) *Kaikkea sitä saakin silmät **näkeä** eli tyhmyys tiivistyy tosissaan.* (S)
 (80) *eihän sen ikäiset tarvi vielä rillejä ekä kyllä vanhemmatkaan ei ihminen **näkeä** mitään lasinpaloja tarvi --* (S)

Kuten mainitsin jo alaluvussa 4.4.1., ero merkitystyyppien 1 ja 2 välillä on tietyissä tapauksissa vähäinen tai vaikeasti hahmotettava. Tällaisia ovat erityisesti ne tapaukset, joissa ei ole konkreettisia näköhavaintoon liittyviä piirteitä. Esimerkissä (81) olen tulkinut **näkeä*-muodon tarkoittavan silmillä aistimista sillä perusteella, että verbiä on käytetty rinnasteisesti *kuulla*-verbin kanssa. Koska molemmat ovat aistihavaintoverbejä, olisi loogista, että myös *nähdä*-verbiä on käytetty tässä kontekstissa nimenomaan aistimismerkityksessä. Esimerkissä (82) näköhavaintotulkinta on pääteltävissä **näkeäkseen*-muotoa seuraavasta sivulauseesta: kirjoittaja haluaa nähdä konkreettisesti omin silmin, että vaa'an viisari toimii ja pystyy näyttämään myös alhaisempia lukemia.

- (81) *mutta me ymmärrämme, ettei oma kumppani tuskin tykkäisi kuulla saatika **näkeä** kaikkea, mistä fantasioimme.* (S)
- (82) – – *mutta haluaisin todella selittää tuon viiskasin! Ihan vaikka vaan **näkeäkseeni** että vaakani viisari todella toimii ja liikahtaa siitä iänikuisesta 58 toiseenkin suuntaan :D* (S)

Aineistossani on myös muutamia sellaisia esiintymiä, joissa olen joutunut pohtimaan merkitystyyppien 1 ja 4 ('muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen') välillä. Tällaisia ovat esimerkin (83) kaltaiset tapaukset, jossa aistihavainnon kohteena on jokin luonnonvastainen tai paranormaali asia tai ilmiö. Olen tehnyt lopullisen tulkinnan sen perusteella, mikä havaitsijan subjektiivinen kokemus aistitapahtumasta on. Toisin sanoen olen tulkinut kyseessä olevan merkitystyyppi 1, jos kyse on virkkeen perusteella oikeasta näköhavainnosta: analyysini kannalta ei siis ole merkitystä, onko aistihavainnon kohde todellisuudessa olemassa. Useimmissa tapauksissa olen joutunut päättämään laajemmasta keskustelupalstakontekstista, onko kyse varsinaisesta näköhavainnosta. Esimerkki (83) on vastaus toiseen viestiin, jossa pohditaan, onko kolmen päivän alkoholijuonnin jälkeen tulossa ”kunnan Demonien yö”. Viestiketjun perusteella oletan, että kirjoittajan kuvaamilla demoneilla tarkoitetaan tässä tapauksessa jonkinlaisia liiallisen alkoholinkäytön ja unettomuuden aiheuttamia näköharhoja. Esimerkeissä (84–86) viitataan puolestaan tilanteisiin, joissa henkilö on nähnyt *näkyjä* (esimerkit (84) ja (85)) ja *omiaan* (esimerkki (86)). Näissä tapauksissa kyse on nimenomaan näköhavainnoista, joiden syy liittyy jonkinlaiseen mielenterveyden häiriöön.

- (83) *Itte en pystyis vetään kolmee päivää putkeen ja kuka tietää, mitä pohjia sillä oli lisäksi. Kyllä siinä vähemmästäkin alkaa **näkeä** demoneja.* (S)

- (84) *Ai, että kohtuudella voi näkeä näkyjä? Ei voi, ne on kaikki jotain psykoosia.*
(S)
- (85) *Jos usko henkimaailman asioihin hallitsee kokonaisvaltaisesti tai mun mielestä jos kerrankaan alkaapi niitä näkyjä näkeä..suosittelen pikaista potikointia psykiatrin puheelle – – (S)*
- (86) *joskus kun ihminen alkaa pahemmin seota alkaa näkeä omiaan, – – (S)*

Se, että merkitystyyppi 1 on aineistossani vasta toiseksi yleisin, on jo itsessään mielenkiintoinen havainto. Silmillä aistimista voidaan pitää *nähdä*-verbin keskeisenä merkitystyyppinä, mutta se ei selvästikään tarkoita, että lekseemin käyttö olisi aina yleisintä juuri kyseisessä merkityksessä. On tietenkin huomioitava, että käsittelen tutkielmassani vain keskustelupalsta-aineistoja. Jossakin toisessa aineistokorpuksessa merkitystyyppi 1 voisi siis hyvinkin olla yleisin.

4.4.3. Kokeminen

Kolmanneksi yleisin *nähdä*-verbin merkitystyyppi aineistossani on merkitystyyppi 6 'kokea'. Tässä merkityksessä toimivia osumia on yhteensä 78 eli 18 % aineistosta. Siinä missä etenkin merkitystyyppit 1 ja 2 ovat semantiikaltaan hyvin lähellä toisiaan, merkitystyyppi 3 on jo huomattavasti erilaisempi. Siksi onkin mielestäni yllättävää, että sen osuus aineistossa on näinkin suuri.

Havaitsin, että useimmat kokemisen merkitystä kuvaavat *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneet A-infinitiivit toimivat aineistossani osana jonkinlaista kiteytynyttä rakennetta. Näitä ovat verbi-idiomit *nähdä nälkää* ja *nähdä vaivaa* sekä verbiketju *saa nähdä*. *Saa nähdä* poikkeaa edeltävistä verbi-idiomeista kuitenkin siinä mielessä, ettei sitä aina käytetä pelkästään kiteytyneenä rakenteena. On myös huomioitava, etteivät kaikki kyseiset verbiketjut esiinny aineistossani nimenomaan kokemismerkityksessä, vaan myös esimerkiksi merkitystyypeissä 1, 2 ja 7 (ks. näistä esimerkit (74), (79) ja (94) alaluvuista 4.4.1., 4.4.2. ja 4.4.4.). *Saa nähdä* -verbiketjun käyttö on kuitenkin tyypillistä sellaisissa ilmauksissa, joissa viitataan tulevaan. *Kielitoimiston sanakirjassa* (KS 2020 s.v. *saada*) yksi *saada*-verbin määritelmä on ilmaistu seuraavasti: ”*nähdä*-verbin ohella eräissä tulevaisuuteen viittaavissa ilmauksissa. *Saa nähdä* [= on jännittävää nähdä; on epävarmaa], *miten selviämme*.” Juuri tämäntyyppisissä tapauksissa olen tulkinnut verbiketjun käytön kiteytyneeksi. Olen koonnut havaitsemani rakenteet ja niiden lukumäärät taulukkoon 4.

TAULUKKO 4. 'Kokea'-merkitystyyppin esiintymät.

<i>Nähdä</i> -verbin syntaktinen ympäristö	Esiintymiä aineistossa	
Kiteytyneet rakenteet	<i>nähdä nälkää</i>	14
	<i>nähdä vaivaa</i>	16
	<i>saa nähdä</i>	34
Muut	14	
Yhteensä	78	

Taulukosta 4 näkee, että valtaosa kaikista aineistoni kokemusmerkityksessä toimivista *nähdä*-verbin A-infinitiiveistä kuuluu johonkin kiteytyneeseen rakenteeseen. Verbi-idiomeista *nähdä nälkää* (esimerkki (87)) esiintyy 14 kertaa ja *nähdä vaivaa* (esimerkki (88)) 16 kertaa. Verbiketju *saa nähdä* (esimerkit (89–90)) esiintyy jopa 34 kertaa.

- (87) *Ei hoikkana pysymiseksi tarvi **nälkää näkeä**. (S)*
 (88) *Ihmeellistä, että jaksaa **näkeä** niin paljon vielä **vaivaakin**, että oikein kirjoittaa tänne. (S)*
 (89) *Tohtoritädille menen tänään, **saa näkeä** mitä sanoo ja tekee ... (S)*
 (90) ***Saapas näkkee** tullee ko tehdasta, kyllä ne ilmoittaa hyvissä ajoin aikeistaan. toivossa eletään ja pahinta pelätään (S)*

Kuten taulukosta 4 voi nähdä, kokemusmerkityksessä toimivista *nähdä*-verbin A-infinitiiveistä ainoastaan 14 on sellaisia, jotka eivät kuulu kiteytyneen rakenteen osaksi. Esimerkissä (91) viitataan boikotointitilanteeseen, jonka lopputulos ei ole vielä tiedossa, vaan se täytyy vain kokea itse. Esimerkit (92–93) ovat siinä mielessä erilaisia, että *nähdä*-verbin vokaalivartaloistunut muoto voisi olla myös merkitystyyppiä 2 ('käsittäminen ilman näköhavaintoa'). Esimerkissä (92) on kuitenkin kyse tilanteesta, jossa siivoojan työn toivotaan konkretisoituvan jokaiselle käytännön kokeilun kautta: tällaisessa asiayhteydessä kokemusmerkitys on ilmeisempi. Esimerkin (93) virke on osa viestiketjua, jonka aiheena on vanhoillislestadiolaisuus. Koska esimerkissä puhutaan herätysliikkeen jättäneistä aikuisista, **näkeä* viittaa todennäköisemmin omakohtaiseen kokemiseen kuin pelkkään havaitsemiseen.

- (91) *Aivan, 80000 nimeä täytyy jo vaikuttaa mainostajiinkin, jännää kyllä **näkeä**, miten tämä tästä jatkuu. (S)*
 (92) *Ei täällä pitäisi vaan tiettyjen siivota vaan jokainen joutuisi hommiin vuorolleen **näkeäkseen** mitä työtä se oikein on. (S)*

- (93) *Aikuiset eroajat ehtivät **näkeä** kaiken sen varjopuolen joka tulee esim. vain me opista ja pakkosynnytyksistä.* (S)

Koska vokaalivartaloistuneet A-infinitiivimuodot ovat morfologisia innovaatioita, niiden pääsy tarkkarajaisiin ja vakiintuneisiin kielen konteksteihin on yllättävää. Siksi onkin erikoista, että kiteytyneiden rakenteiden määrä merkitystyyppin 6 esiintymissä on näinkin suuri. Pohdin kiteytymäasiaa tarkemmin luvussa 4.5.

4.4.4. *Nähdä ja kokea* -rakenne

Esittelen omana merkitystyyppinä myös aineistoni tapaukset, joissa *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneet A-infinitiivit esiintyvät *kokea*-verbin yhteydessä. Kyse ei ole varsinaisesti moniosaisesta predikaatista, mutta aineistoni perusteella uskon, että tällaista rakennetta käytetään ainakin jokseenkin kiteytyneesti. Aineistossani on yhteensä 56 *nähdä ja kokea* -rakennetta, eli merkitystyyppi kattaa 13 % aineistostani. *Nähdä ja kokea* -rakenne on muihin aineistossani esiintyviin merkitystyyppihin verrattuna siinä mielessä poikkeuksellinen, että huomio ei ole varsinaisesti *nähdä*-verbin semantiikassa, vaan koko rakenteen käytössä yleisesti. En siis tarkastele erikseen, millaisessa merkityksessä *nähdä*-verbi toimii rakenteen sisällä.

Merkitystyyppin 7 tapauksista suurin osa on aineistossani sellaisia, joissa **näkeä*-muoto esiintyy ennen *kokea*-verbiä (esimerkit (94–95)). Yhteensä 13 tapauksessa verbit esiintyvät kuitenkin päinvastaisessa järjestyksessä (esimerkit (96–97)). Aineistossani on myös virkkeitä, joissa *nähdä*- ja *kokea*-verbien rinnalla on käytetty myös muita verbejä (esimerkit (98–100)). Suurimmassa osassa aineistoni tapauksista verbit on rinnastettu *ja*-konjunktiolla, mutta myös leksemejä *taikka*, *sekä* ja *saati* (esimerkit (95), (97) ja (100)) on käytetty rinnastukseen. Näiden lisäksi aineistossani on 4 tapausta, joissa verbit on rinnastettu pilkulla (esimerkit (98) ja (99)).

- (94) *Se kaikki mitä sain **näkeä ja kokea** sen viiden vuoden aikana tämän naapurin taholta, sai minut vahvasti epäilemään hypnoosia joiltakin osin.* (S)
 (95) *Pitäisi varmaan kertoa eronneille ja eläkeläisillekin että mitäs te nyt enää yritätte mitään **näkeä taikka kokea** – –* (S)
 (96) *Mitä lapsemme ja lapsenlapsemme vielä saavatkaan **kokea ja näkeä!!!*** (S)

- (97) *Elämässä täytyy **kokea sekä näkeä**, johon sinä, nulikka et tule ikinä kykene-
mään* (S)
- (98) *Mulle elämässä tärkeää on **näkeä, kokea**, nauttia, nauraa, itkeä ja tuntea.* (S)
- (99) *Ihan turhaa sitä on himassa istua ja kelata, täytyy mennä pihalle jo **kokea,
näkeä**, kuulla, koskea ja oikeasti olla olemassa.* (S)
- (100) *On se luojan lykky, ettei ikinä tarvitse Helsingin / Helsingissä asuvien ongel-
mia kuulla, **kokea saati näkeä**.* (S)

Kuten edeltävistä aineistoesimerkeistäkin voi huomata, *nähdä ja kokea* -rakennetta esiin-
tyy aineistossani ainoastaan lyhyiden A-infinitiivien yhteydessä, eikä translatiivimuotoi-
sia *näkeäkseen ja kokeakseen* -tyyppisiä rakenteita siis ole lainkaan. Tämä voi selittyä jo
silläkin, että A-infinitiivin translatiivi on perusmuotoa selvästi harvinaisempi käyttöfref-
venssiltään (Herlin ym. 2005: 17). Yleisesti ottaen rakenteen käyttö ei kuitenkaan rajoitu
pelkästään lyhyen A-infinitiiviin, sillä Leinonen (2021: 21–23) on havainnut samantyypp-
pistä rakennetta myös NUT-partisiipeissa. Leinosen kandidaatintutkielman aineistossa on
yhteensä 298 *nähdä*-verbin vokaalivartaloistunutta NUT-partisiippiesiintymää, joista
jopa 63 kuuluu *nähdä ja kokea* -rakenteeseen. Näistä valtaosa (44 esiintymää) esiintyy
yksikön nominatiivissa (esim. *Kamppaaja oli about 60-vuotias, elämää **näkenyt ja koke-
nut ihminen**.*), mutta yksittäisiä tapauksia esiintyy myös muissa muotoryhmissä, muiden
muassa monikon nominatiivissa ja yksikön essiivissä. (Leinonen 2021: 21–23.)

On mahdollista, että *kokea*-verbin morfologia on motivoinut kirjoittajaa tuottamaan vo-
kaalivartaloistuneen muodon myös *nähdä*-verbistä. Konsonanttivartaloinen *nähdä* eroaa
kokea-muodosta niin sanavartaloltaan kuin A-infinitiivin tunnukseltaankin. Sen sijaan
vokaalivartaloistunut **näkeä* on *kokea*-muodon kanssa morfologisesti yhdenmukaisempi,
sillä molempien sanavartalo on vahva vokaalivartalo ja lyhyen A-infinitiivin tunnus *-A*.
Voi siis olla, että kirjoittajan mielestä analoginen **näkeä* on tuntunut *kokea*-verbin rin-
nalla loogisemmalta muodolta kuin norminmukainen *nähdä*, joka on morfologialtaan ai-
van erilainen.

4.4.5. Muut merkitystyyppit

Tarkastelen tässä aluvussa kolmea viimeistä *nähdä*-verbin merkitystyyppiä, joita ai-
neistossani esiintyy. Olen koonnut nämä kolme merkitystyyppiä samaan alalukuun, sillä
niillä on aineistossani huomattavasti vähemmän esiintymiä kuin aiemmin esittelemilläni

merkitystyypeillä. Olen eritellyt loput merkitystyytit ja niiden esiintymät aineistossani sekä frekvensseinä että prosentteina taulukkoon 5.

TAULUKKO 5. Loput *nähdä*-verbin merkitystyytit aineistossani.

Merkitystyyppi	Esiintymät	
	f	%
3. 'tavata, kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa'	15	4 %
4. 'muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen'	4	1 %
5. kuv.	2	1 %
Yhteensä	22	6 %

Taulukosta 5 havaitaan, että harvinaisemmista merkitystyyteistä yleisin on aineistossani merkitystyyppi 3 'tavata, kohdata joku, joutua tekemisiin jonkun kanssa'. Se on myös harvinaisemmista merkitystyyteistä ainoa, jossa esiintyy myös translatiivimuotoisia A-infinitiivejä. Merkitystyyppi 3 esiintyy aineistossani 15 kertaa ja kattaa 4 % aineistostani. Suurin osa esiintymistä on esimerkin (101) kaltaisia tapauksia, jossa verbin merkitystyyppi ilmenee selkeästi suoraan virkkeestä. Sen lisäksi, että *nähdä*-verbillä on lauseessa ihmistarkoitteinen objekti *häntä*, virkkeestä löytyy myös verbi *tavata*.

(101) *Olen paska kun en ehdi näkeä häntä tarpeeksi usein ja kun tapaamme, saan kuulla pelkkää valitusta elämästäni, -- (S)*

Edeltävää esimerkkiä hankalampi tapaus on esimerkki (102), jossa *nähdä*-verbin merkitys ei ole yhtä läpinäkyvä. Tässä tapauksessa olen etsinyt alkuperäisen viestin Suomi24-sivustolta ja päätellyt merkityksen laajemmasta keskustelupalstakontekstista. Esimerkki (102) on vastausviesti viestiketjussa, jonka aiheena on ikävä. Keskustelun aloittaja on tiedustellut, miltä muista on tuntunut, kun he ovat viimeksi nähneet ikävöimänsä henkilön. Tämän perusteella on oletettavaa, että myös vastausviestin kirjoittanut henkilö on viestissään kuvaillut nimenomaan viimeisintä kohtaamistaan ikävöimänsä henkilön kanssa: kirjoittaja toivoo, ettei tällaista kohtaamista eli näkemistä enää ikinä tapahtuisi. Esimerkit (103–104) ovat puolestaan aineistoni tapauksia, joissa *nähdä*-verbi esiintyy samanaikaisesti kahdessa eri merkityksessä. Esimerkissä (103) tapaamisen merkitys ilmenee NP-objektista *ihmisiä*. Toinen NP-objekti *maailmaa* voisi viitata silmillä aistimisen

merkitykseen (merkitystyyppi 1), mutta myös kokemismerkitykseen (merkitystyyppi 6). Olen päätenyt tulkitsemaan tapauksen merkitystyyppiksi 6, sillä viestissä kirjoittaja kehoittaa sinkkuja ”elämään ja nauttimaan”. Tällaisessa kontekstissa kokemismerkitys vaikuttaa loogisemmalta vaihtoehdolta kuin maailman havaitseminen silmillä. Esimerkissä (104) *näkeä edustaa samanaikaisesti merkitystyyppijä 1 (’silmillä aistiminen’) ja 3. Kohtaamismerkitykseen viittaa maininta taksikuskista, silmillä aistimisen merkitykseen puolestaan maininta lentokentästä ja kokoustiloista.

- (102) – – *Muuten lamaanuin ja toivoin, että maa olisi niellyt ja että olisin ollut missä tahansa muualla. Toivoin, ettei ikinäkoskaan milloinkaan tarvitsisi **näkeä** enää vahingossakaan.* (S)
- (103) *Eli rakas Sinkku, sinun täytyy tehdä enemmän, **näkeä** maailmaa ja ihmisiä enemmän.* (S)
- (104) *Sanottava kuitenkin on että reisuilla tehdään töitä eikä aina kyllä ehdi **näkeä** muuta kun taksikuskin ja lentokentän kokoustilojen lisäksi.* (S)

Merkitystyyppi 4 ’muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen’ esiintyy aineistossani 4 kertaa ja kattaa siitä siis 1 %:n (ks. taulukko 5). Merkitystyyppi 4 eroaa merkitystyyppistä 1 siinä, että kokija ei siis todellisuudessa aisti silmillään mitään. Tässä merkitystyyppissä toimivan *nähdä*-verbin objektitarkoitteena on aineistossani yleisimmin uni: aineistoni 4 esiintymästä 3:ssa *nähdä*-verbi esiintyi uneen viittaavan objektin yhteydessä (esimerkit (105–107)). Esimerkissä (108) kokijan silmät ovat puolestaan kiinni, joten kuvioiden näkemisessä ei voi olla kyse varsinaisesta silmillä havaitsemisesta.

- (105) *Olen vain yrittänyt unohtaa tämän upean naisen ja nyt olen alkanut **näkeä** tällaisia "toiveunia" hänestä.* (S)
- (106) – – *kyllä painajaisia aikuinenkin saattaa säikähtää, ja **näkeä** stressissä ja sitä rataa – –* (S)
- (107) *minulle seksiuniakaan. Enkä niitä edes halua **näkeä**.* (S)
- (108) – – *sitten alan vain tuijottaa tyhjyyteen silmät kiinni jolloin alkaa **näkeä** kaikenlaisia kuvioita joilla ei varmmasti ole niin merkitystä.* (S)

Kuten taulukosta 5 näkee, vähiten esiintymiä aineistossani on merkitystyyppillä 5 eli *nähdä*-verbin kuvallisella käytöllä. Merkitystyyppi esiintyy aineistossani 2 kertaa, eli kokonaisaineistossa sen osuus on 1 %. Esimerkissä (109) ilmaisulla *näkeä uutta päivänvaloa viitataan uudelleensyntymään. Esimerkissä (110) on puolestaan ilmaisu *näkeä punaista, jolle *Kielitoimiston sanakirja* (KS 2020 s.v. *nähdä*) on antanut määritelmän ’olla kiihdyksissään, raivoissaan’.

- (109) *Mikä saa meidät olemaan ainutkertaisia, ettemme voi vain taas näin **näkeä** uutta päivänvaloa kuolemamme jälkeen uuden syntymän koitettua.* (S)
- (110) *"Sielläpäähän saavat **näkeä** punaista"* (S)

Se, että merkitystyyppin 3 esiintymiä ei ole aineistossani enempää, on hieman yllättävää. Intuitioni mukaan *nähdä*-verbiä käytetään erityisesti puhekielessä runsaasti tapaamista tai yhteistä ajanviettoa kuvaavissa yhteyksissä (esim. *Voidaanko nähdä tänään tai huomenna?*). Koska keskustelupalstojen kieli voi tyypillisesti olla hyvinkin puhekielistä, voisi luulla, että *nähdä*-verbi esiintyisi keskustelupalstoilla enemmän juuri tapaamismerkityksessä. Sen sijaan esimerkiksi merkitystyyppin 5 vähäinen esiintyminen aineistossani on odotuksenmukaista, sillä näkisin, että verbin kuvallinen käyttö on todennäköisesti yleisempää esimerkiksi kaunokirjallisuudessa ja muussa kirjoitetussa kielessä kuin puhekielessä.

4.5. Yhteenveto

Tarkastelen yhteenvetoluvussa analyysini tuloksia ja pohdin, mitä ne mahdollisesti kertovat *nähdä*-lekseemin vokaalivartaloistumisesta yleisesti. Analyysin aiemmissa alaluvuissa käsittelin syntaktisia tehtäviä ja merkitystyyppisiä yksityiskohtaisemmin, joten yhteenvetoluvussa pyrin tarkastelemaan havaintojani kollektiivisesti nimenomaan koko ilmiön näkökulmasta. Lisäksi vertailen tuloksiani erityisesti syntaktisen analyysin osalta Kärkkäisen (2021) pro gradu -tutkielman tuloksiin. Vastaan myös johdantoluvussa esittelemini kahteen tutkimuskysymykseen, jotka ovat seuraavat:

- Missä syntaktisissa tehtävissä vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbin A-infinitiivit yleisimmin esiintyvät aineistossani?
- Mitkä *nähdä*-verbin merkitystyypeistä edustuvat erityisesti vokaalivartaloistuneissa A-infinitiiveissä?

Pro graduni aineisto käsittää siis yhteensä 425 *nähdä*-verbin vokaalivartaloistunutta A-infinitiiviesiintymää, joista 369 on A-infinitiivin perusmuotoja ja 56 A-infinitiivin translatiiveja. Olen analysoinut aineistoni kahdesta eri näkökulmasta. Syntaktisissa analyysissä olen tarkastellut A-infinitiiviä sen kulloisessakin lauseenjäsen tehtävässä, kun taas semanttisissa analyysissä olen keskittynyt lekseemin merkitystyypeihin. Olen koonnut

analyysini laskennalliset tulokset taulukkoon 6. Syntaktiset tehtävät ja merkitystyyppit on esitelty taulukossa siinä järjestyksessä, mikä niiden yleisyys on aineistossani.

TAULUKKO 6. Analyysin laskennalliset tulokset koostettuna.

Syntaktinen analyysi				Semanttinen analyysi		
Syntaktinen tehtävä		f	%	Merkitystyyppi	f	%
Perusmuotoiset	verbiketju	315	74,1	2. 'käsittää ilman näköhavaintoa'	149	35,2
	subjekti	24	5,7	1. 'aistia silmillään'	119	28,1
	nominin määräite	20	4,7	6. 'kokea'	78	18,4
	itsenäinen konstruktio	6	1,4	7. <i>nähdä ja kokea</i> -rakenne	56	13,2
	muu lauseke	3	0,7	3. 'tavata, kohdata'	15	3,6
	objekti	1	0,2	4. 'näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen'	4	1
Translatiivit	finaalirakenne	52	12,3	5. kuv.	2	0,5
	metatekstuaalinen	3	0,7			
	verbiliitto	1	0,2			
Yhteensä		425	100	Yhteensä	423	100

Taulukossa 6 näkyy kokoavasti aineistossani esiintyvien *nähdä*-verbin A-infinitiivien syntaktisten tehtävien ja merkitystyyppien määrät sekä frekvensseinä että prosentteina. Tässä vaiheessa on huomioitava, että semanttisessa analyysissä A-infinitiiviesiintymien kokonaismäärä on pienempi kuin syntaktisessa analyysissä. Tämä johtuu siitä, että olen jättänyt joitakin esiintymiä semanttisen analyysin ulkopuolelle (ks. tarkemmin s. 45–46). Lisäksi taulukon prosentuaaliset osuudet eroavat syntaktisen analyysin osalta niistä määristä, jotka olen ilmoittanut luvussa 4.2. (ks. esim. kuvio 2 s. 31). Tämä taas johtuu siitä, että käsittelin syntaktisessa analyysissä lyhyet ja pitkät A-infinitiivit erikseen. Tässä yhteenvetoluvussa olen kuitenkin halunnut käsitellä kaikki A-infinitiivit yhtenä kokonaisuutena. Selvyiden vuoksi olen kuitenkin merkinnyt taulukkoon, mitkä syntaktiset tehtävät koskevat lyhyitä A-infinitiivejä ja mitkä pitkiä A-infinitiivejä. Käyn lukuja läpi siten, että käsittelen ensin analyysini syntaktisen ja sitten semanttisen osuuden.

Taulukosta 6 ilmenee, että yleisin vokaalivartaloistuneen *nähdä*-verbin A-infinitiivin syntaktinen tehtävä aineistossani on verbiketju. Aineistossani on yhteensä 315 verbiketjua, eli syntaktinen tehtävä kattaa jopa 74,1 % koko aineistostani. Verbiketjun jälkeen aineistoni yleisimmät syntaktiset tehtävät ovat finaalirakenne (52 esiintymää, 12,3 %), subjekti (24 esiintymää, 5,7 %) ja nominin määräite (20 esiintymää, 4,7 %). Muita syntaktisia tehtäviä aineistossani ovat itsenäinen konstruktio (6 esiintymää, 1,4 %), muut lausekkeet, joita ovat interrogatiivinen ja relatiivinen lauseke (3 osumaa, 0,7 %), objekti (1 esiintymä, 0,2 %), verbiliitto (1 esiintymä, 0,2 %) sekä metatekstuaaliset ilmaukset (3 esiintymää, 0,7 %).

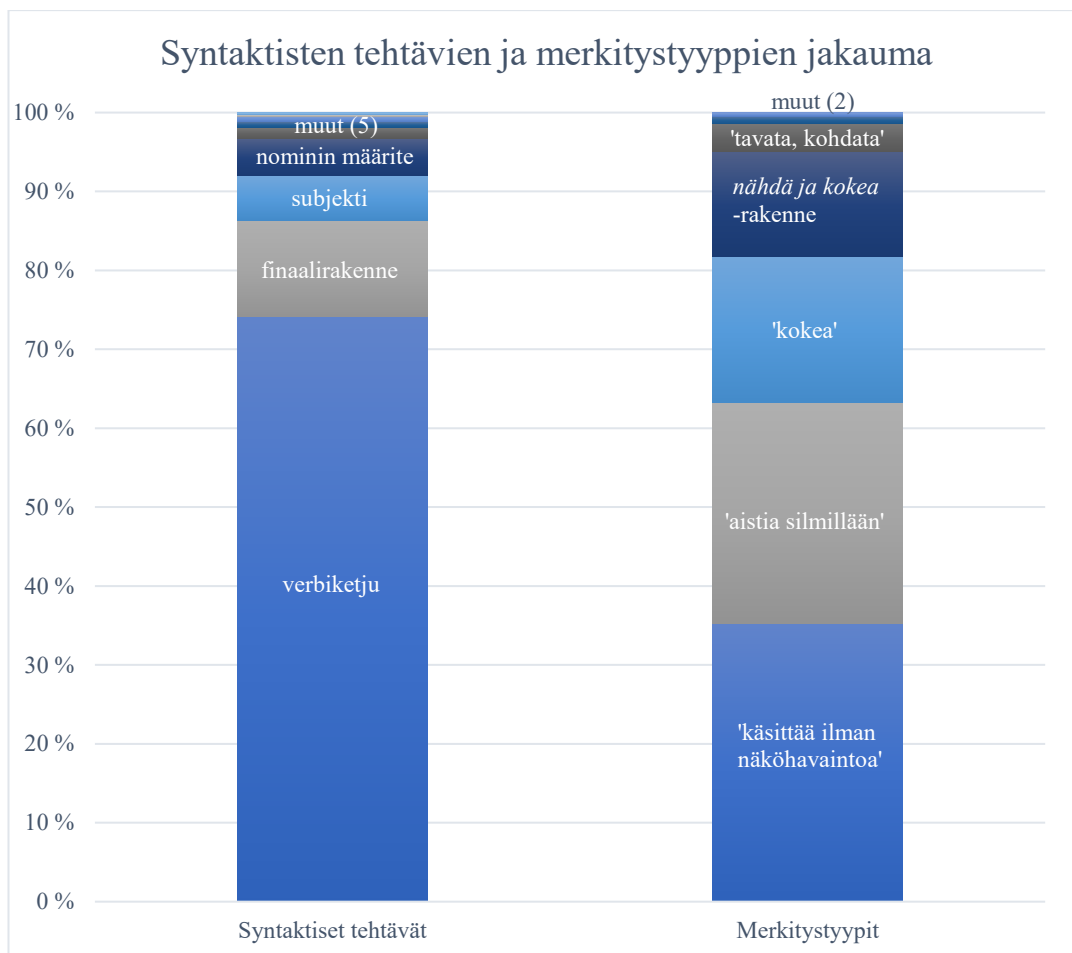
Nähdä-verbin syntaktisten tehtävien jakauma on pro gradussani samansuuntainen kuin kandidaatintutkielmassani (Korja 2019: 18–30), jossa verbiketju oli myös ylivoimaisesti korosteisin syntaktinen tehtävä. Tosin on huomioitava, että kandidaatintutkielmani käsiteli vain lyhyitä A-infinitiivejä, joten A-infinitiivin translatiivin tehtäviä siinä ei luonnollisestikaan esiinny. Lisäksi olen analysoinut pro graduani varten useita A-infinitiiviesiintymiä uudelleen ja päätynyt eri tulkintaan kuin kandidaatintutkielmassani. Tästä johtuen esimerkiksi objektien määrä on pro gradussani huomattavasti pienempi.

Aineistoni perusteella voidaan siis todeta, että *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneet A-infinitivit esiintyvät lauseessa yleisimmin verbiketjussa, finaalirakenteessa, subjektina sekä nominin määritteenä. On kuitenkin huomionarvoista, että lähes kaikki A-infinitiivin mahdolliset syntaktiset tehtävät edustuvat aineistossani (ks. luku 2.4.; VISK 2008 § 493). Lyhyen A-infinitiivin syntaktisista tehtävistä ainoastaan koloratiivirakenne, verbin määräite ja verbiliitto puuttuvat aineistostani, sen sijaan yksi pitkän A-infinitiivin sisältävä verbiliitto eli fatum-rakenne kuitenkin esiintyy. Itsenäisten konstruktioiden, muiden lausekkeiden, objektien ja metatekstuaalisten ilmausten osuus on toki aineistossani vähäinen, mutta niitä kuitenkin esiintyy.

Käyn seuraavaksi läpi semanttisen analyysiosuuden luvut. Taulukosta 6 nähdään, että merkitystyyppi 2 (‘käsittää ilman näköhavaintoa’) on yleisin *nähdä*-verbin merkitystyyppi aineistossani: esiintymiä on yhteensä 149 eli 35,2 % koko aineistostani. Merkitystyyppi 1 (‘silmillä aistiminen’) on toiseksi yleisin 119 esiintymällä (28,1 % aineistosta). Myös merkitystyyppit 6 (‘kokea’; 78 esiintymää, 18,4 %) ja 7 (*nähdä ja kokea* -rakenne; 56 esiintymää, 13,2 %) korostuvat aineistossani. Sen sijaan vähiten aineistossani

edustuvat merkitystyyppi 3 ('tavata, kohdata'; 15 esiintymää, 3,6 %), merkitystyyppi 4 ('näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen'; 4 esiintymää, 1 %) ja merkitystyyppi 5 (kuv.; 2 esiintymää, 0,5 %).

Aineistoni valossa *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneissa A-infinitiiveissä näyttäisivät edustuvan etenkin ilman näköhavaintoa tapahtuvan käsittämisen sekä silmillä aistimisen merkitystyyppit. Myös kokemismerkityksellä ja *nähdä ja kokea* -rakenteella on kuitenkin aineistossa suhteellisen suuri osuus. Yllättävää on, ettei merkitystyyppi 3 'tavata, kohdata' esiinny aineistossa enempää. Koska *nähdä*-verbin merkitystyyppijä ei tietääkseni ole aiemmin tutkittu, ei niiden yleisyydestäkään luonnollisesti ole tarkempaa tietoa. Intuitiivisesti voisi kuitenkin olettaa, että *nähdä*-verbin käyttö kyseisessä merkityksessä on suhteellisen yleistä erityisesti puhekielessä. Kaiken kaikkiaan merkitystyyppien jakauma aineistoni A-infinitiiviesiintymissä on kuitenkin melko tasainen, vaikka merkitystyyppit 3, 4 ja 5 edustuvatkin huomattavasti muita vähemmän. Olen havainnollistanut sekä syntaktisten tehtävien että merkitystyyppien osuutta suhteessa aineistoni kokonaismäärään kuviossa 6.

KUVIO 6. Syntaktisten tehtävien ja merkitystyyppien osuus suhteessa aineiston kokonaismäärään.

Kuvio 6 toimii siten, että syntaktiset tehtävät ja merkitystyytit ovat edustettuina omissa pystypylväissään. Pylväs itsessään kuvaa aineiston kokonaismäärää, pylvään eriväriset palkit kuvaavat puolestaan yksittäisiä syntaktisia tehtäviä ja merkitystyyppijä sekä niiden osuutta kokonaisaineistossa. Syntaktiset tehtävät ja merkitystyytit on esitetty siinä järjestyksessä, mikä niiden yleisyys on aineistossani: kaikkein yleisin sijaitsee alimmassa palkissa, harvinaisimmat puolestaan pylvään yläpäässä. Suluissa ilmoitettu luku ”muut”-sarjan kohdalla ilmaisee, kuinka monta syntaktista tehtävää tai merkitystyyppiä loput palkit käsittävät. Kuvion tarkoituksena on nimenomaan havainnollistaa aineiston syntaktista ja semanttista jakaumaa kiinnittämättä huomiota varsinaisiin lukuihin, joten olen jättänyt syntaktisten tehtävien ja merkitystyyppien tarkat lukumäärät kuvioista kokonaan pois (ks. luvut taulukosta 6).

Kun tarkastellaan kuviota 6, nähdään, että merkitystyyppit jakautuvat aineistossani huomattavasti tasaisemmin kuin syntaktiset tehtävät. Ainoastaan 3 *nähdä*-verbin merkitystyyppiä esiintyy aineistossani huomattavasti muita vähemmän. Se, että vokaalivartaloistuneita *nähdä*-verbin A-infinitiivejä esiintyy aineistossani kaikissa merkitystyypeissä, myös harvinaisemmissa, on jo itsessään huomionarvoista. Koska muotoja ei esiinny erityisen korosteisesti missään tietyissä merkitystyypeissä, aineistoni perusteella voidaan päätellä, että vokaalivartaloistuminen koskee koko *nähdä*-lekseemiä. *Nähdä* poikkeakin tässä esimerkiksi *panna*-verbistä, jonka vokaalivartaloistuneet muodot näyttävät yleistyneen erityisesti seksuaalista merkitystä kuvaavissa yhteyksissä (Kärkkäinen 2021: 48). On kuitenkin huomioitava, että oma tutkimukseni kattaa ainoastaan lyhyet ja pitkät A-infinitiivit eikä *nähdä*-verbin muita muotoryhmiä ole toistaiseksi merkityksen kannalta tarkasteltu.

Kuviosta 6 nähdään, että syntaktisten tehtävien jakauma on merkitystyypeihin verrattuna selvästi jyrkempi: verbiketju kattaa yli kaksi kolmasosaa kokonaisaineistosta. Toiseksi yleisin syntaktinen tehtävä eli finaalirakenne erottuu joukosta vielä selvästi, mutta myös sen osuus on hyvin suppea verbiketjuun nähden. Loput 7 syntaktista tehtävää kattavatkin enää huomattavan pieniä osuuksia kokonaisaineistosta. Kuten mainitsin jo luvun 4.2. alussa, A-infinitiivin syntaktisten tehtävien yleisyydestä ei tietääkseni ole koottu tarkkoja tietoja. Varmuudella on siis mahdoton sanoa, vastaavatko syntaktisen analyysin tulokset sitä, kuinka A-infinitiivejä yleensäkin käytetään kielessä. Lisäksi on huomioitava, ettei *nähdä*-verbin konsonanttivartaloisten eli yleiskielen normien mukaisten A-infinitiivien osalta ole tehty vastaavaa syntaktista tutkimusta. En siis tiedä, miten *nähdä*-verbin vokaali- ja konsonanttivartaloisten A-infinitiivien esiintyminen syntaktisissa tehtävissä mahdollisesti poikkeavat toisistaan. Osviittaa A-infinitiivien syntaktisesta käytöstä yleisesti saa kuitenkin muista tutkimuksista. Tarkastelen seuraavaksi lyhyesti Kärkkäisen (2021) pro gradu -tutkielman tuloksia *panna*- ja *juosta*-verbien vokaalivartaloistuneiden A-infinitiivien syntaktisista tehtävistä ja vertailen niitä omiin tuloksiini.

Kärkkäinen (2021) on tutkinut pro gradussaan *panna*- ja *juosta*-verbien vokaalivartaloistuneiden muotojen syntaktisia ja semanttisia esiintymisympäristöjä (tutkielmasta tarkemmin luvussa 1.3.). Hän havaitsi, että sekä *panna*- että *juosta*-verbin lyhyet A-infinitiivit esiintyvät vokaalivartaloistuneina nesessiivirakenteessa, muussa verbiketjussa, subjektina, koloratiivirakenteessa ja verbi-idiomien osana (Kärkkäinen 2021: 28). Kun verrataan

Kärkkäisen aineistossa esiintyviä syntaktisia tehtäviä omaan aineistooni, nähdään, että nominin määritteet, itsenäiset konstruktiot, interrogatiiviset ja relatiiviset lausekkeet sekä objektit puuttuvat. Sen sijaan hänen aineistossaan esiintyy koloratiivirakenteita ja verbi-idiomeita, joita taas omassa aineistossani ei ole. Kärkkäisen tekemä luokittelu syntaktisiin tehtäviin tosin poikkeaa hieman omastani, sillä hän on luokitellut verbi-idiomeiksi sellaisia rakenteita, jollaiset olen itse analysoinut nominin määritteiksi (esim. *Pakko oli hiukan väkisin jo panea*). Lisäksi Kärkkäinen on käsitellyt nesessiiviset verbiketjut erikseen nesessiivirakenteina, kun taas olen käsitellyt ne samassa yhteydessä muiden verbiketjujen kanssa. Luokittelun eroavaisuuksilla ei kuitenkaan ole suurta merkitystä, sillä esimerkiksi verbi-idiomeja on Kärkkäisen A-infinitiiviesiintymien joukossa vain 5 kappaletta. (Kärkkäinen 2021: 28–30.)

Itsenäisten konstruktioiden, interrogatiivisten ja relatiivisten lausekkeiden sekä objektien puuttuminen Kärkkäisen (2021) A-infinitiiviesiintymistä voi selittyä jo aineiston koolla, sillä Kärkkäisen aineistossa lyhyitä A-infinitiivejä on vain 99 kappaletta. Kyseisten syntaktisten tehtävien osuus on hyvin pieni myös omassa aineistossani, jossa lyhyitä A-infinitiivejä on huomattavasti enemmän (369 kappaletta). Koloratiivirakenteita Kärkkäisen aineistossa on yhteensä 2 eli 1 molemmista verbeistä. Koloratiivirakenteet puolestaan selittynevät sillä, että *panna-* ja *juosta-*verbit sopivat niihin semantiikaltaan huomattavasti paremmin kuin *nähdä-*verbi. (Kärkkäinen 2021: 28.) Oleellinen huomio on kuitenkin verbiketjujen osuus. Verbiketju on nimittäin myös Kärkkäisen aineistossa selvästi yleisin lyhyen A-infinitiivin syntaktinen tehtävä, sillä se kattaa *panna-*verbin osalta 82 % ja *juosta-*verbin osalta 74 % kaikista vokaalivartaloistuneista lyhyen A-infinitiivin esiintymistä. Kun mukaan lasketaan myös nesessiivirakenteet eli nesessiiviverbin sisältävät verbiketjut, on luku *panna-*verbin osalta jo 89 % ja *juosta-*verbin osalta 90 %. (Kärkkäinen 2021: 28.) Jakauma on hyvin samankaltainen kuin omassa aineistossani, jossa verbiketjujen osuus lyhyen A-infinitiivin esiintymissä on 85 %. Kahden tutkielman perusteella ei tietenkään voi tehdä liian yleistäviä päätelmiä, mutta tulokset näyttäisivät viittaavan kuitenkin siihen suuntaan, että verbiketju on lyhyen A-infinitiivin yleisimpiä syntaktisia tehtäviä.

Mainitsen lyhyesti myös A-infinitiivin translatiiveista, joita Kärkkäisen (2021) aineistossa esiintyy vokaalivartaloistuneena yhteensä 3 kappaletta. Mielenkiintoinen huomio on, että vain 2 Kärkkäisen aineiston pitkistä A-infinitiiveistä kuuluu finaaliirakenteeseen,

kun taas 1 esiintyy fatum-rakenteessa (*johan nainen sieltä perään juoksee, jos on juokseeseen*). (Kärkkäinen 2021: 31–32, 60). Koska esiintymiä on vain 3, voisi olettaa, että ne kaikki esiintyvät finaalinrakenteessa, joka on siis omassa aineistossani pitkien A-infinitiivien yleisin syntaktinen ympäristö. Koska fatum-rakenteet ovat tyypillisesti kiteytyneitä, on erikoista, että sellainen löytyy myös näin suppeasta aineistosta. Pohdin kiteytymien merkitystä vokaalivartaloistumisilmiössä tarkemmin hieman jäljempänä.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että syntaktisten tehtävien laaja kirjo aineistossani kertoo vokaalivartaloistumisen edenneen pitkälle *nähdä*-verbissä. Vaikka muita syntaktisia konteksteja esiintyykin verbiketjuun nähden vähän, on oleellista, että niitä ylipäättään esiintyy. Toisaalta on mahdoton sanoa varmuudella sitä, suosivatko vokaalivartaloistuneet A-infinitiivimuodot tiettyjä syntaktisia ympäristöjä konsonanttivartaloisiin verrattuna, sillä norminmukaisia ja -vastaisia muotoja ei ole ainakaan vielä vertailtu keskenään. Aineistoni valossa yleisimpinä pidetyt syntaktiset tehtävät näyttäisivät toki olevan etusijalla, mutta ajan myötä vokaalivartaloistuneet A-infinitiivit voivat hyvinkin levitä myös harvinaisempiin esiintymisympäristöihin.

Yksi mielenkiintoinen huomio analyysissäni on, että *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneet A-infinitiivit esiintyvät aineistossani useissa erilaisissa kiteytyneissä ilmauksissa. Näitä ovat esimerkiksi verbi-idomit *nähdä nälkää ~ vaivaa*, verbiketju *saa nähdä* sekä kommenttikäytössä tavanomaiset metatekstuaaliset ilmaukset (esim. *nähdäkseni*). Morfologisen prosessoinnin näkökulmasta vokaalivartaloistuneiden muotojen esiintyminen kiteytyneissä ilmauksissa on yllättävää. Esimerkiksi lapsenkielessä on havaittu, että etenkin kielenoppimisen alussa omaksutaan muilta kuultuja valmiita kokonaisuuksia, joiden rinnalle aletaan myöhemmin tuottaa uusia kielenmuotoja – paitsi norminmukaisia myös analogisesti tuotettuja innovatiivisia muotoja (Laalo 2011: 18, 21–23). Voidaan siis ajatella, että kielenkäyttäjän leksikko koostuu sekä kokonaisuuksina opituista sananmuodoista että yksittäisistä morfeemeista. Kun kielenkäyttäjä tuottaa sananmuodon, kyseessä on joko kokonaisuutena opittu muoto, joka löytyy kielenkäyttäjän leksikosta sellaisenaan, tai muoto, jonka kielenkäyttäjä tuottaa yhdistelemällä yksittäisiä morfeemeja. (Haspelmath & Sims 2010: 60–61.) Kokonaisuuksina opittuja ovat yleensä sellaiset sananmuodot, jotka ovat kielenkäyttäjän yleisessä käytössä ja tuoreessa muistissa sekä muutenkin käyttäjälle tuttuja. Lisäksi tällaisissa sanoissa on yleensä vain vähän segmentoitavia osia ja allomorfasta vaihtelua. Vastaavasti erityisesti kompleksiset sananmuodot, joissa on

paljon segmentoitavia osia, prosessoidaan todennäköisemmin morfeemi kerrallaan. (Haspelmath & Sims 2010: 73.) On todennäköistä, että myös innovatiiviset muodosteet, kuten vokaalivartaloistuneet muodot, prosessoidaan pala palalta. Sen sijaan kiteytymät ovat enemmänkin vakiintuneita, sellaisinaan opittuja ja tarkkarajaisia kokonaisuuksia. On siis erikoista, että vokaalivartaloistuneita muotoja esiintyy aineistossani runsaasti myös tällaisissa konteksteissa.

Palaan tässä vaiheessa Paunosen (2003) keskus-reuna-aluehypoteesiin, jonka mukaan kielenmuutokset tapahtuvat herkimmin muutosalttiilla reuna-alueella, kun taas vastavasti keskusalue on stabiilimpi (ks. tästä tarkemmin luku 2.1.). Paunonen (2003: 216) on todennut, että muutosalttiilla alueella sijaitsee muun muassa sellaisia kielen elementtejä, joissa on runsaasti morfofonologista tai allomorfista vaihtelua ja jotka edustavat pienempiä taivutustyyppisiä. Tämä pitää *nähdä*-verbin kohdalla paikkaansa, sillä kuten esitin kuviossa 1 (luku 2.2. s. 17), verbillä on useita vartaloallomorfeja. Kaksivartaloisuuden liittyvän vaihtelun lisäksi verbi osallistuu astevaihteluun ja siinä esiintyy tavuasemasta johdettava *k : h*-konsonanttivaihtelua. Lisäksi *nähdä* edustaa harvinaisempaa taivutustyyppiä, sillä toisin kuin useimmat A-infinitiivimuodoltaan *dA*-päätteiset verbit, *nähdä* on e-vartaloinen ja sillä on myös konsonanttivartalo. Ainoastaan *tehdä*-verbi taipuu samalla tavalla. (VISK 2008 § 73.) Nämä tekijät eivät kuitenkaan yksin selitä *nähdä*-verbin muutosalttiutta vokaalivartaloistumiselle, sillä morfologialtaan hyvin samankaltaisessa *tehdä*-verbissä ilmiö ei ole edennyt läheskään yhtä pitkälle (ks. tähän liittyen esim. Korja 2018; Pöyhkäri 2018). Toisaalta Paunosen (2003: 216) mukaan myös pieni käyttöfrekvenssi lisää muutosalttiutta, ja *tehdä* on frekvenssiltään *nähdä*-verbiä yleisempi: *Suomen kielen taajuussanastossa* (Saukkonen ym. 1979: 41–42) lekseemin yleisyyttä osoittava järjestysnumero on *tehdä*-verbillä 30, *nähdä*-verbillä puolestaan 69.

Erityisesti eri merkitystyyppien tasainen jakauma ja kiteytyneiden ilmausten laaja esiintyvyys aineistossani kielii siitä, että vokaalivartaloistuminen vaikuttaisi edenneen *nähdä*-verbissä suhteellisen pitkälle. Tutkielmani koskee luonnollisesti vain A-infinitiivejä, mutta myös Leinosen (2021) laaja aineisto *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneista NUT-partisiipeista osoittaa, että ilmiö on meneillään muissakin muotoryhmissä.

5. PÄÄTÄNTÖ

Tutkin pro gradussani vokaalivartaloiden yleistymistä eli vokaalivartaloistumista *nähdä*-verbin lyhyissä ja pitkissä A-infinitiivimuodoissa. Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, missä syntaktisissa tehtävissä vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbin A-infinitiivit yleisimmin esiintyvät aineistossani. Lisäksi selvitin, mitkä *nähdä*-verbin merkitystyypeistä erityisesti edustuvat vokaalivartaloistuneissa A-infinitiiveissä. Käytin tutkielmassani korpusaineistoa, jonka keräsin Kielipankin konkordanssihakuhjelmalla eli Korpilla Suomi24- ja Ylilauta-sivustojen keskustelupalstoilta. Kertaan tässä luvussa tutkimukseni tulokset pääpiirteittäin. Lisäksi kerron tutkimukseni haasteista ja pohdin jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Aineistoni koostui yhteensä 425:stä *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneesta A-infinitiivimuodosta. Näistä 369 oli lyhyitä A-infinitiivejä (muotoja **näkeä* ~ **näkkee*) ja 56 pitkiä A-infinitiivejä (mm. muotoja **näkeäkseen*). Korpissa käyttämäni hakusanat tuottivat todellisuudessa enemmänkin esiintymiä, mutta rajasin aineistoni ulkopuolelle muun muassa sellaiset tapaukset, joissa tuotettu muoto johtui selvästi esimerkiksi kirjoitusvirheestä. Lisäksi aineistossani oli 30 tapausta, jotka voisivat kontekstin perusteella edustaa mahdollisesti jotakin muutakin muotoryhmää tai lekseemiä kuin *nähdä*-verbin A-infinitiiviä. Tällaiset tapaukset sisällytin aineistooni mahdollisina A-infinitiiveinä.

Analyysini syntaktisessa osiossa siis selvitin, missä syntaktisissa tehtävissä aineistoni vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbin A-infinitiivit esiintyvät. Tutkimuksessa selvisi, että lyhyet A-infinitiivit esiintyvät aineistossani ylivoimaisesti eniten verbiketjussa (315 esiintymää). Verbiketjun jälkeen yleisimmät syntaktiset tehtävät olivat subjekti (24 esiintymää) ja nominin määrite (20 esiintymää). Niiden lisäksi yksittäisiä tapauksia toimi itenäisten konstruktioiden osana, objektina sekä interrogatiivisen ja relatiivisen lausekkeen osana. Vokaalivartaloistuneiden *nähdä*-verbin pitkien A-infinitiivien yleisin syntaktinen tehtävä aineistossani oli puolestaan finaalityyppi (52 esiintymää). Yksittäisiä esiintymiä toimi lisäksi metatekstuaalisissa ilmauksissa sekä verbiliiton osana.

Semanttisessa osiossa analysoin aineistoni vokaalivartaloistuneet *nähdä*-verbin A-infinitiivit seitsemään eri merkitystyyppiin. Niistä yleisimmät olivat aineistossani 'käsittää ilman näköhavaintoa' (149 esiintymää) ja 'aistia silmillään' (119 esiintymää). Runsaasti

esiintymiä oli myös merkitystyyppillä 'kokea' (78 esiintymää) sekä erikoisemmalla *nähdä ja kokea* -rakenteella (56 esiintymää). Harvinaisemmiksi merkitystyypeiksi aineistossani osoittautuivat 'tavata, kohdata', 'muiden näkökuvien kaltaisten aistimusten kokeminen' sekä *nähdä*-verbin kuvallinen käyttö.

Kenties suurimmaksi haasteeksi tutkielman teossa osoittautuivat aineistoni monitulkintaiset tapaukset. Näillä tarkoitan A-infinitiiviesiintymiä, jotka olisivat voineet edustaa samanaikaisesti kahta eri syntaktista tehtävää tai merkitystyyppiä. Monitulkintaisten tapauksien osuus aineistossani oli onneksi suhteellisen pieni (alle 50 esiintymää), mutta niiden tulkinta vei yllättävän paljon aikaa. Halusin pitää syntaktisten tehtävien jakauman aineistossani mahdollisimman selkeänä, joten en käsitellyt tapauksia kaksitulkintaisina, vaan tein kunkin esiintymän kohdalla valinnan siitä, mihin syntaktiseen tehtävään sen luokittelen. Merkitystyyppien osalta tein tässä poikkeuksen kolmen tapauksen kohdalla, sillä ne selkeästi edustivat samanaikaisesti kahta eri merkitystyyppiä. Myös semanttisessa analyysissä jouduin kuitenkin ajoittain pohtimaan kahden eri merkitystyyppin välillä. Eriytyisen hankalia olivat sellaiset tapaukset, joissa edes laajempi keskustelupalstakonteksti ei valottanut, mitä verbin merkitystyyppiä kirjoittaja on tavoitellut. Syntaktisesti monitulkintaisten tapauksien osalta pystyin pitkälti perustelemaan valintani morfologisilla tekijöillä, mutta semanttisesti monitulkintaisissa tapauksissa jouduin hyvin usein luottamaan omaan intuitioon. Keskustelupalsta-aineistot ovat yleisesti ottaen haastavia, sillä viestit voivat sisältää paljonkin kirjoitusvirheitä ja muita epäselvyyksiä, eivätkä kirjoittajan tarkoitusperät ole aina lainkaan selvät.

Aineistoni suuren koon sekä analyysini tulosten perusteella olen päättellyt, että vokaalivartaloistuminen koskee koko *nähdä*-lekseemiä ja on jopa edennyt siinä melko pitkälle. Ensinnäkin verbin vokaalivartaloistuneita muotoja esiintyy lähes kaikissa lyhyen A-infinitiivin syntaktisissa tehtävissä: ainoastaan verbin määritteenä, koloratiivirakenteessa ja verbiliiton osana toimivat lyhyet A-infinitiivit puuttuvat aineistostani kokonaan. Tämä voi selittyä jo sillä, että semantiikaltaan *nähdä*-verbi ei sovi kovinkaan hyvin kyzeisiin syntaktisiin ympäristöihin. Myös verbin merkitystyyppit ovat jakautuneet aineistossani suhteellisen tasaisesti, eli vokaalivartaloistumisilmiö ei näyttäisi vaikuttavan siihen, missä merkityksessä verbiä käytetään. Tietyissä merkitystyypeissä vokaalivartaloistuneita esiintymiä on toki vähemmän, mutta yksikään (A-infinitiivimuodolle morfologisesti mahdollinen) *nähdä*-verbin merkitystyyppi ei puutu aineistostani. Myös erilaisten

kiteytymien runsas esiintyvyys aineistossani kielii siitä, että vokaalivartaloistuminen on *nähdä*-lekseemissä jo pitkällä.

Vaikka vokaalivartaloistumisen tutkimus on viime vuosina päässyt hyvin vauhtiin, lisätutkimus on edelleen tarpeen. Pro gradu -tutkielmani on osaltaan tuonut jotain uutta tutkimuskentälle, sillä tätä ennen ainoastaan Kärkkäinen (2018; 2021) on tutkinut vokaalivartaloistumista merkityksen näkökulmasta. Uutta on myös *nähdä*-verbin vokaalivartaloistuneiden A-infinitiivin translatiivimuotojen osuus, sillä kandidaatintutkielmassani (Korja 2019) tarkastelin ainoastaan A-infinitiivin perusmuotoa. Perussanaverbien osalta erityisesti merkitykseen liittyvä lisätutkimus vokaalivartaloistumisesta olisi hyödyllistä, jotta polysemian mahdollisesta vaikutuksesta ilmiöön saataisiin lisää tietoa. Myös norminmukaisten konsonantivartaloisten muotojen vertailu vokaalivartaloistuneisiin muotoihin olisi kannattavaa, jotta saataisiin tietoa siitä, onko norminmukaisten ja -vastaisten muotojen käytössä eroja. Omaa tutkielmaani tehdessäni olisin kaivannut myös tietoa erityisesti lyhyen A-infinitiivin syntaktisten tehtävien yleisyydestä, jotta tuloksilleni olisi ollut enemmän vertailuaineistoa. Myös A-infinitiivin tehtävien jakautumista voitaisiin tutkia tarkastelemalla eri verbien konsonantti- ja vokaalivartaloisia A-infinitiivimuotoja esimerkiksi juuri keskustelupalstakorpuksissa.

LÄHTEET JA LYHENTEET

- CRYSTAL, DAVID 2006: *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FERTIG, DAVID 2013: *Analogy and morphological change*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- FORSBERG, HANNELE 1998: *Suomen murteiden potentiaali*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 720. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAKULINEN, LAURI 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. 4., korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.
- HASPELMATH, MARTIN – SIMS, ANDREA D. 2010: *Understanding morphology*. London: Routledge.
- HERLIN, ILONA – LEINO, PENTTI – VISAPÄÄ, LAURA 2005: Kas siinä pulma. – Ilona Herlin & Laura Visapää (toim.), *Elävä kielioppi. Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa* s. 9–38. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1021. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HUUMO, TUOMAS 2005: Kognition kieli. Miten suomen kieli käsitteistää aistihavainnon? – *Sananjalka* 47 s. 7–42.
- HUUMO, TUOMAS 2006: Näkökulmia suomen kielen aistihavaintoverbeihin. – *Emakeele Seltsi aastaraamat* 52 s. 69–86.
- HYNÖNEN, EMMI 2013: Essiivisijaisten tilanilmausten leksikaalistumisjatkumo. – *Viritäjä* 117 (4) s. 551–579.
- IKOLA, OSMO – PALOMÄKI, ULLA – KOITTO, ANNA-KAISA 1989: *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 511. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KERÄNEN, INKA 2019: *Johtimen produktiivisuuden vaikutus suomen kielen vokaalivartalomuotojen hyväksyttävyyteen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KOIVISTO, VESA 2013: *Suomen sanojen rakenne*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KORJA, EMMA-KATARIINA 2019: *Vokaalivartaloiden yleistymisen verbien nähdä, tehdä, tulla, mennä, purra ja surra A-infinitiiveissä*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.

- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. 2020. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. <URL <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2020.
- KUPARINEN, OLLI 2018: Infinitiivien variaatio ja muutos Helsingissä. – *Virittäjä* 122 (1) s. 29–52.
- KUPARINEN, OLLI 2015: *Kohti ääretöntä. Jäsentyvä infiniivikonstruktiojoukko Helsingin puhekielessä 1970-luvulta 2010-luvulle*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli-, käänös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö.
- KÄRKKÄINEN, SALLI 2018: Mitä tarkoittaa panetaan? Panna-verbin vokaalivartaloistuminen. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KÄRKKÄINEN, SALLI 2021: Panettu vai pantu, juoksettu vai juostu? Panna- ja juosta-verbin vokaalivartaloistuminen. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LAALO, KLAUS 1989: Homonymiasta ja polysemiasta. – *Virittäjä* 93 (2) s. 220–235.
- LAALO, KLAUS 2011: *Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1309, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEINONEN, ELLA 2021: Olen näkenyt tämän omin silmin. *Vokaalivartaloiset nähdä-verbin NUT-partisiipit*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LIUKKONEN, SONJA 2018: Avotulea ei saa syyttää metsäpalovaaran aikana. *Yläkouluikäisten suhtautuminen suomen kielen vokaalivartaloistumiseen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LIUKKONEN, SONJA 2021: Miksi aina mieheä syyllistetään parisuhteen hankaluuksista? *Partitiivin innovatiivisten vokaalivartalomuotojen luontevuus eri konteksteissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- PAUNONEN, HEIKKI 2003: Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. – Lea Laitinen, Hanna Lappalainen, Päivi Markkola & Johanna Vaattovaara (toim.), *Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta* s. 187–242. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- PÖYHTÄRI, ESSI 2019: Mutta tähänkin asiaan tulenee kohta muutosta. *Potentiaalinen vokaalivartaloistuminen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.

- RAUKKO, JARNO 1994: Polysemia: merkitysten verkosto – merkityksen verkko. – Pentti Leino & Tiina Onikki (toim.), *Näkökulmia polysemiaan. Suomen kielen kognitiivista kielioppia 2* s. 36–69. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- RIIONHEIMO, HELKA 2002: Havaintoja itäsuomalaisen lapsen morfologisista poikkeamista: verbintaivutus. – *Virittäjä* 106 (2) s. 259–270.
- SAUKKONEN, PAULI – HAIPUS, MARJATTA – NIEMIKORPI, ANTERO – SULKALA, HELENA 1979: *Suomen kielen taajuussanasto*. Porvoo: WSOY.
- SIRVIÖ, MARIA 2018: *Konsonanttivartalosta vokaalivartaloön verbien purra, surra, tulla ja mennä NUT- ja TU-partisiipeissa*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- SIRVIÖ, MARIA 2020: *Sillä hetkellä emme sureneet. Surra-verbin konsonanttivartaloiset ja vokaalivartaloistuneet NUT- ja TU-partisiippimuodot*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- TAYLOR, JOHN R. 2005: *Linguistic categorization*. Oxford: Oxford University Press.
- VISAPÄÄ, LAURA 2008: *Infinitiivi ja sen infiniittisyys. Tutkimus suomen kielen itsenäisistä A-infinitiivikonstruktiosta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1181, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> (23.7.2021).
- VÄSTI, KATJA – PALVIAINEN, SANTERI 2020: Kokeellisia näkökulmia innovatiivisiin vokaalivartalomuotoihin. – *SKY Journal of Linguistics* 33 s. 199–244.
- YLITALO, AUNEMARIA 2020: *Vokaalivartaloiset *lapsea ja *mieheä keskustelupalsta-aineistossa*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.